

Den sociale arv tynger Danmark

Fordeling og levevilkår 2011

Den sociale arv tynger Danmark

Fordeling & Levevilkår 2011

Udgivet af

AE - Arbejderbevægelsens Erhvervsråd

Reventlowsgade 14, 1. sal

1651 København V.

Telefon: 33 55 77 11

E-mail: ae@ae.dk

www.ae.dk

Ansvarshavende redaktør

Direktør **Lars Andersen**

Redaktion

Kommunikationsmedarbejder **Mikkel Harboe** - Sekretariats- og kommunikationsmedarbejder **Malene Michelsen**

Hovedforfattere

Chefanalytiker **Jonas Schytz Juul** - Forskningschef **Mikkel Baadsgaard**

Derudover har følgende bidraget

Stud. polit **Andreas Mølgaard** - Stud. polit **Ask Holme** - Stud. polit **Samira Nawa Amini**

Omslag og layout: **Jan Rasmussen - Tombola**

Tryk: **ReklameTryk**

ISBN: 978-91018-38-2

ISSN: 1603-6182

Forord

Danmark har i en lang periode været et af verdens rigeste samfund med en lang række velfærdsgoder til alle og et fintmasket sikkerhedsnet under borgerne. Men i de senere år har fattigdommen været støt stigende, og denne tendens ser desværre ud til at fortsætte.

Efter at have været et af verdens mest lige samfund er vi i dag blevet overhalet af en lang række af de lande, vi normalt sammenligner os med. Mens de rigeste i Danmark er blevet rigere, er de personer med de laveste indkomster blevet fattigere. Med et samfund, som bliver mere og mere opdelt – med Udkantsdanmark og belastede byområder på den ene side, og velstående nordsjællandske kommuner på den anden side – er der grund til at frygte, at polariseringen går ud over sammenhængskraften og opfattelsen af Danmark som et homogent samfund.

Men ikke kun fattigdommen er et voksende samfundsproblem i Danmark. Den sociale arv er fortsat og endda i stigende grad tydelig og helt afgørende for børns uddannelses- og beskæftigelsesmuligheder. Det er en kedelig udvikling, der også peger i retning af et mere polariseret og ulige Danmark – og derfor har vi valgt at kalde årets udgave af Fordeling og Levevilkår for "Den sociale arv tynger Danmark".

Indhold

Resumé

Rapportens hovedkonklusioner	6
-------------------------------------	----------

Tema 1 - Ulighed og fattigdom

Kapitel 1	Udvikling i ulighed og indkomster	10
	Udvikling i indkomstfordelingen	10
	Stor indkomstfremgang frem til 2007 - fald i 2008 og 2009	11
	Forklaringer på indkomstudviklingen	12
	Store geografiske forskelle i indkomster	15
	Udviklingen i uligheden	16
	Forklaringer på ændringen i uligheden	16
Kapitel 2	Fattigdommen fortsætter med at stige	20
	Flere fattige børn og unge	21
	Voldsom stigning i den langvarige fattigdom	23
	Mange fattige indvandrere og efterkommere	24
	Danmark rykker ned af listen over lande med lavest fattigdom	26
Kapitel 3	Den stigende fattigdom opdeler Danmark	28
	Fattigdommens Danmarkskort	28
	Stor stigning i fattigdommen i de københavnske omegnskommuner	30
	Fem gange så mange fattige børn i Lolland som i Egedal	31
	Andelen af fattige børn stiger i fattige kommuner	33
	Fattigdom i boligområder	34
	Børnefattigdom mest udbredt i almene boliger	35
	Fattigdom topper i landets ghettoer	36

Tema 2 - Perspektiver på ulighed

Kapitel 4	Høj indkomstmobilitet i Danmark	42
	Indeks for mobilitet	44
	Mobilitet ud af fattigdomsgruppen	46
	Flest ældre og ufaglærte hænger fast i fattigdom	47
	Færrest indvandrere forlader fattigdomsgruppen	48
	Risiko for at ryge tilbage i fattigdomsgruppen	49

Kapitel 5	Høj ulighed giver lav velstand	54
	Sammenhæng mellem ulighed og velstand	54
	Lande med lav ulighed har højere velstandsniveau	55
	Lav ulighed giver mange positive effekter	58
	Andre studier af ulighed og velstand	60
Kapitel 6	Ulige levevilkår i de danske kommuner	64
	Allerød topper listen	64
	Lolland ligger i bunden	65
	Et opdelt Sjælland	68
	Fokus på restlevetider: 4 års forskel i restlevetider på tværs af Danmark	68
	Vestsjællændere har færrest år at leve i	70
	Stigende forskel mellem top- og bund-kommunerne	72
	Fokus på den sociale arv: Stor forskel mellem kommunerne	73
	Stigende forskel i den sociale arv mellem kommunerne	75

Tema 3 - Den sociale arv

Kapitel 7	Stærk social arv i uddannelse	82
	Børn af ufaglærte ender ofte selv uden uddannelse	82
	Børns køn er afgørende for den sociale arv	83
	Unge, der har eller er i gang med en videregående uddannelse	84
	Lang videregående uddannelse går i arv - særligt for pigerne	85
	Stagnation i at bryde den sociale arv	86
	Pigerne er blevet bedre til at bryde den sociale arv - drenge dårligere	86
	Tydelig social arv i folkeskolekarakterer	89
	Social arv - også når der "renses" for faglige kompetencer	90
	Behov for en målrettet indsats	92
Kapitel 8	Børns opvækstvilkår har enorm betydning	94
	Social arv i indkomsterne	94
	Udviklingen i den sociale mobilitet	96
	Opvækstvilkår har stor betydning for uddannelse og beskæftigelse	98
	Hjemmebaggrunden har enorm betydning	101
	Uddannelse er vejen til at bryde den sociale arv	103

Rapportens hovedkonklusioner

Fordeling og Levevilkår 2011 belyser en række udviklingstendenser i det danske samfund gennem følgende tre temaer: 'Ulighed og fattigdom', 'Perspektiver på ulighed' og 'Den sociale arv'.

Tema 1 - Ulighed og fattigdom

Kapitel 1 i 'Fordeling og Levevilkår' ser på uligheden i Danmark. Her fremgår det, at uligheden steg markant i perioden 2002-2007, hvorefter at uligheden er faldet i 2008 og 2009. Dette fald kan næsten udelukkende forklares med indkomstilbagegang for den rigeste halve procent af befolkningen. De 10 procent fattigste har haft et fald i deres disponible indkomst siden 2002 og har i 2009 ca. 2.500 kr. mindre end de havde i 2002. De 10 procent rigeste har derimod næsten 55.000 kr. mere i 2009, end de havde i 2002, og har dermed oplevet en real stigning i indkomsten. Forskellen på top og bund er altså blevet øget fra 2002 og frem til 2009.

I kapitel 2 ses der nærmere på fattigdommen i Danmark. Fattigdommen har igennem en længere årrække været stigende i Danmark, og de nyeste tal viser, at denne tendens er fortsat. Fattigdommen er således steget til næsten 350.000 personer. Udelades familier, hvor mindst én af forsørgerne er studerende, er der godt 234.000 fattige personer i Danmark. I løbet af perioden 2002-2009 er gruppen af fattige uden studerende således steget med 83.000 personer eller hvad der svarer til 55 procent. Den store stigning i fattigdommen slår sig også ud i stigende børnefattigdom, hvor der i dag er knap 65.000 børn, der lever i fattigdom.

Temaet om ulighed og fattigdom afsluttes med kapitel 3, hvor fokus er på udbredelsen af fattigdom i Danmark. Den geografiske analyse af fattigdommen afslører, at fattigdommen viser sig på to forskellige måder i Danmark: Dels er der en række udkantkommuner, hvor fattigdommen er særligt udbredt. Dels er fattigdommen udbredt i ghettoområderne i storbyerne og københavnske vestegnskommuner som Ishøj, Albertslund og Brøndby.

I udkantkommunerne ser man udbredt fattigdom flere steder. Eksempelvis er Lolland den kommune med den største andel fattige børn. Næsten hver 10. barn på Lolland lever i fattigdom, hvilket er næsten 5 gange større end andelen i Egedal Kommune, der har den laveste andel af fattige børn i Danmark. I storbyerne viser det sig, at fattigdommen specielt er koncentreret i ghettoområderne. De tre boligområder med størst fattigdom på ghettolisten er Gellerupparken i Århus, Mjølnerparken på Nørrebro i København samt Vollsmose i Odense, hvor knap hver fjerde indbygger er lever i fattigdom.

Tema 2 - Perspektiver på ulighed

Temaet om forskellige perspektiver på ulighed starter ud med kapitel 4, hvor fokus er på indkomstmobilitet. I kapitlet illustreres det bl.a., at det bliver sværere og sværere at forlade fattigdomsgruppen jo

flere år man hænger fast i fattigdom. Blandt de personer der i 2008 har været fattige i de foregående 7 år, er det kun 17 procent, der forlader fattigdom i 2009, mens afgangsandelen blandt de personer der har været fattige i tre år er 35 procent.

I kapitel 5 analyseres sammenhængen mellem ulighed og velstand. For OECD lande er velstandsniveauet omkring 18 procent højere for de mest lige lande end for de mest ulige lande. Ser man på EU-lande er velstandsniveauet godt 25 procent højere for de mest lige lande, i forhold til de mest ulige lande. Denne sammenhæng genfindes også hvis man kun ser på de Vesteuropæiske EU-lande, og ligeledes hvis man ser på de nye EU lande. Ud fra sammenligningen af forskellige landenes velstandsniveau og ulighed viser det sig, at myten om, at øget ulighed giver et højere velstandsniveau, kan afkræftes. Tværtimod kan det konkluderes, at jo mere lige et samfund er, jo højere er velstandsniveauet.

Kapitel 6 sammenvejer en bred vifte af indikatorer for, hvor det er bedst at bo i Danmark. Dette indeks viser, at Allerød kommune er den kommune, der samlet set er mest attraktiv at bo i. Indikatorerne spænder over områder som børnepasning, uddannelse, sundhed, levetid, tryghed, arbejdsmarked, huspriser, kommunal økonomi og kultur og fritid. I kapitlet fokuseres der ligeledes på de kommunale forskelle i hvor mange, der bryder den sociale arv, og de kommunale forskelle i restlevetiderne. Det viser sig, at der er op mod 4 års forskel på restlevetid afhængig af hvilken kommune man bor i.

Tema 3 - Den sociale arv

I rapportens sidste tema er det uddannelse og den sociale arv, der er omdrejningspunktet. I kapitel 7 vises det, at forældrenes uddannelsesniveau er helt afgørende for, om børn får en uddannelse. Jo højere forældrenes uddannelse er, desto større er sandsynligheden for, at børnene selv får en uddannelse. I perioden 1990-2005 var der flere, der brød den sociale arv, men andelen er faldet igen og ligger nu på samme niveau som for 20 år siden. Kapitlet viser ligeledes, at forældrenes uddannelsesniveau har stor betydning for børnenes faglige præstationer helt ned i folkeskolen, og det følger børnene videre i uddannelsessystemet.

I det sidste kapitel i Fordeling og Levevilkår 2011 er fokus på betydningen af børns opvækstvilkår. Analysen viser, at der fortsat er en betydelig social arv i forhold til indkomst i Danmark. Udviklingen i den sociale mobilitet mellem forældre og børn - målt ud fra indkomsten som voksen viser således, at forældrenes indkomstplacering i stigende grad nedarves til børnene. Samtidig viser det sig, at børns opvækstvilkår har enorm betydning for de efterfølgende uddannelsesvalg og senere arbejdsmarkedstilknytning. Unge med svag hjemmebaggrund har således fire gange så stor risiko for at stå uden en ungdomsudannelse som 25-årige sammenlignet med unge med en stærk hjemmebaggrund.

TEMA 1

ULIGHED OG FATTIGDOM

KAPITEL 1

Udvikling i ulighed og indkomster

KAPITEL 2

Fattigdommen fortsætter med at stige

KAPITEL 3

Den stigende fattigdom opdeler Danmark

KAPITEL 1

Udvikling i ulighed og indkomster

Mens uligheden steg markant i perioden 2002-2007, er den faldet i 2008 og 2009. Dette fald kan i høj grad forklares med indkomsttilbagegangen for de allerrigeste. De 10 procent fattigste har således haft et fald i deres disponible indkomst siden 2002 og har i 2009 ca. 2.500 kr. mindre, end de havde i 2002. De 10 procent rigeste har derimod næsten 55.000 kr. mere i 2009, end de havde i 2002, og har dermed oplevet en real stigning i indkomsten.

Udviklingen i indkomster analyseres i dette kapitel ud fra udviklingen i den disponible indkomst. I årets udgave af 'Fordeling og Levevilkår' er AE gået over til at benytte Danmarks Statistiks indkomstregistre og deres definition af disponibel indkomst, hvor vi i de tidligere år har brugt Lovmodellens datagrundlag fra Finansministeriet.

Begrundelsen for dette skifte er, at Danmarks Statistiks registre er mere opdaterede, og der er mindst data for et år mere, end der er i Lovmodellens datagrundlag. Vi fastholder dog Finansmi-

nisteriets metode for husstandsækvivalering og deres metode til at begrænse befolkningen, som indgår i fordelingsanalyserne. Det er beskrevet nærmere i bilaget samt i "Teknisk baggrundspapir om indkomstdefinitioner og datagrundlag"¹.

Udvikling i indkomstfordelingen

Den gennemsnitlige indkomst for hele befolkningen i Danmark er på knap 220.000 kr. Det er en stigning på 26.600 kr. siden 2002, hvilket svarer til en årlig real vækstrate på knap 2 procent. Det fremgår af tabel 1, der viser udviklingen

Tabel 1. Udvikling i de disponible indkomster

	Gennemsnitlig årlig realvækst fra 2002	Stigning i disponibel indkomst fra 2002	Disponibel indkomst i 2009
	Pct.	1.000 kr.	1.000 kr.
25-59-årige	1,7	25,9	233,9
Hele befolkningen	1,9	26,6	218,9

Anm: Seneste data-år er 2009, og indkomster er kørt frem til 2011-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2011. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

¹ "Teknisk baggrundspapir om indkomstdefinitioner og datagrundlag" kan findes via www.ae.dk: <http://www.ae.dk/analyse/teknisk-baggrundspapir-om-indkomstdefinitioner-datagrundlag>

Boks 1. Opgørelse af den disponible indkomst

I dette kapitel er det udviklingen i - og fordelingen af - den disponible indkomst, der er i fokus, dvs. indkomsten efter skat. I den disponible indkomst indgår et beregnet afkast af ejerbolig, som skal opfange de forhold, at boligejere besidder et formueaktiv i kraft af ejerboligen, som giver et afkast, der består i, at ejeren frit kan bo i ejendommen uden at betale husleje. I modsætning hertil skal lejere betale husleje ud af den disponible indkomst.

For at gøre indkomsterne mellem ejere og lejere sammenlignelige beregnes derfor et såkaldt imputeret afkast af ejerboligen, som tillægges ejerens øvrige indkomster. Afkastet beregnes efter Danmarks Statistiks metode til beregning af imputeret afkast af ejerboliger, og det er Danmarks Statistiks officielle definition af disponibel indkomst, der anvendes.

For at kunne sammenligne de disponible indkomster mellem individer er det hensigtsmæssigt at korrigere indkomsterne for forskelle i familiernes størrelse og sammensætning. Det skyldes, at det er økonomisk fordelagtigt at bo som par, fordi en række udgifter som f.eks. boligudgifter kan deles. De disponible indkomster er derfor korrigeret med ækvivalensfaktoren, der grundlæggende er et mål for, hvor mange "enlige" voksne en familie indkomstmæssigt svarer til. Ækvivalensfaktoren beregnes som $(\text{antal voksne} + \text{antal børn})^{0,6}$. En familie med to voksne uden børn har f.eks. en ækvivalensfaktor på 1,52. Den disponible indkomst for et familiemedlem beregnes som den samlede familieindkomst divideret med ækvivalensfaktoren. Alle familiemedlemmer - herunder eventuelle børn - får således tildelt samme disponible indkomst. I en familie med to voksne, der hver har en disponibel indkomst på henholdsvis 100.000 og 200.000 kr., vil de begge i fordelingsanalysen optræde med en disponibel indkomst på $(100.000 + 200.000) / 1,52 = 197.900$. Den familiemæssige ækvivalering af indkomsterne medfører således en omfordeling inden for familien.

Opgørelsen foretages på meget detaljerede data, der først er tilgængelige med nogle års forsinkelse. Nyeste data-år er 2009. For at kunne sammenligne med dagens priser er niveauet kørt frem med lønudviklingen, uden at det påvirker fordelingen.

i de disponible indkomster fra 2002 og frem til 2009. Ser man udelukkende på de 25-59-årige, er den gennemsnitlige indkomst på 234.000 kr., og denne gruppe har oplevet en realstigning på 1,7 procent årligt siden 2002.

Udviklingen i indkomster dækker dog over en vidt forskellig indkomstudvikling afhængig af, hvilken indkomstgruppe man ser på. De 10 procent fattigste har således haft et lille reelt fald i deres disponible indkomst siden 2002 og har i 2009 ca. 2.500 kr. mindre end de havde i 2002². De 10 procent rigeste har derimod næsten 55.000 kr. mere i 2009, end de havde i 2002, og har dermed oplevet en real stigning i indkomsten. I gen-

nemsnit har de 10 procent fattigste en indkomst på 84.300 kr., mens de 10 procent rigeste har en gennemsnitlig indkomst på 466.000 kr. Udviklingen i indkomster opdelt på indkomstgrupper er vist i tabel 2.

Stor indkomstfremgang frem til 2007 - fald i 2008 og 2009

Den samlede stigning i indkomsterne i perioden 2002-2009 dækker over en stor fremgang til og med 2007, og et fald herefter. I gennemsnit steg indkomsterne med 2,7 procent om året fra 2002-2007, men herefter er indkomsterne faldet med 0,8 procent årligt.

² Indkomstudviklingen for de ti pct. fattigste er dog meget afhængig af, hvilke kriterier man vælger for dem med meget store negative indkomster. Medregnes alle personer med meget store negative indkomster, oplever de ti pct. fattigste et reelt fald i indkomsterne på 23.000 kr. i perioden 2002-2009. Udviklingen i indkomster for de ti pct. fattigste er altså afhængig af, hvilket snit man vælger for dem med store negative indkomster.

Tabel 2. Udvikling i de disponible indkomster opdelt på indkomstgrupper fra 2002 til 2009

	Gennemsnitlig årlig real vækst	Stigning i disponibel indkomst	Disponibel indkomst i 2009
	Pct.	1.000 kr.	1.000 kr.
10 pct. fattigste	-0,4	-2,5	84,3
2	1,1	10,0	140,3
3	1,4	15,4	167,1
4	1,6	20,5	189,4
5	1,8	24,5	209,5
6	1,9	28,0	230,0
7	1,9	31,4	252,6
8	2,0	35,7	280,3
9	2,0	41,3	320,0
10 pct. rigeste	1,8	54,9	466,0
Gennemsnit	1,7	25,9	233,9

Anm: Seneste data-år er 2009, og indkomster er kørt frem til 2011-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2011. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Denne udvikling er specielt tydelig for de 10 procent rigeste. I perioden 2002-2007 oplevede de årlige vækstrater i indkomsten på 4,3 procent, mens de herefter har haft et årligt fald på 4,2 procent. Det giver en samlet årlig vækst på 1,8 procent, hvilket er lidt mere end gennemsnittet for alle indkomstgrupper.

For de 10 procent fattigste var der en lille stigning i indkomsterne frem til 2007, hvorefter der har været et fald. Samlet ligger indkomsten for denne gruppe knap 3 procent under deres indkomstniveau i 2002, målt reelt. For alle indkomstgrupper gælder det, at indkomstfremgangen klart var størst i 2002-2007, mens indkomstfremgangen har været lille eller ligefrem negativ for mange indkomstgrupper under krisen. Set over hele perioden er det dog kun de 10 procent fattigste, der samlet oplever et reelt indkomstfald.

Udviklingen i indkomsterne før og efter 2007 er vist i tabel 3.

Tendensen med stærkt stigende indkomst for de 10 procent rigeste frem mod 2007 er ligeledes illustreret i figur 1. I figur 1 er indkomstudviklingen for de fattigste 10 procent, de rigeste 10 procent og gennemsnittet for hele befolkningen vist. I figuren er tallene indekseret, så udviklingen kan sammenlignes direkte.

Forklaringer på indkomstudviklingen

Som beskrevet, er der markant forskel på indkomstudviklingen før og efter 2007. Det skyldes, at mens der generelt var højkonjunktur, stigende boligpriser og faldende arbejdsløshed frem til 2007, så indtraf finanskrisen i 2008, og i 2009 oplevede Danmark rekord stor negativ økonomisk vækst.

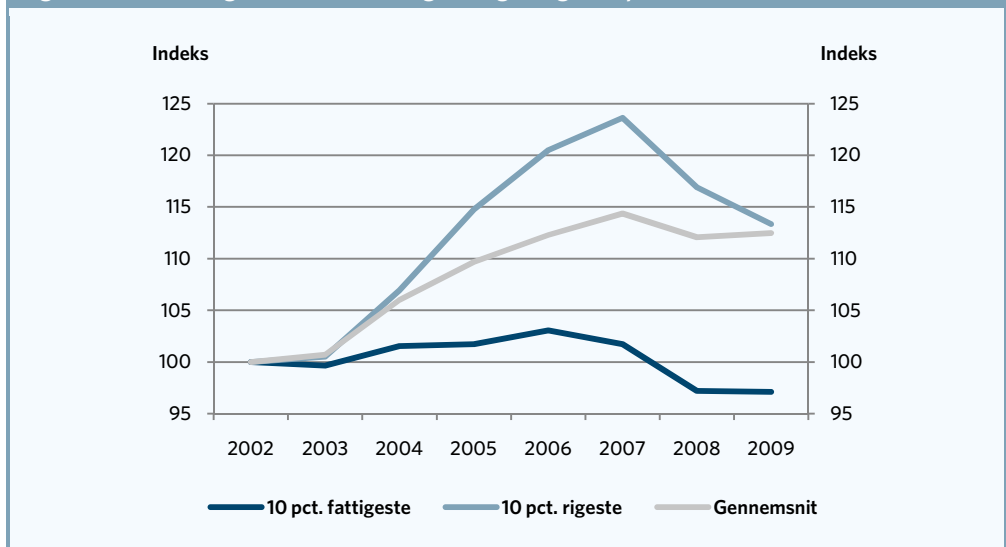
Tabel 3. Udvikling i de disponible indkomster fra 2002 til 2009

	Årlig realvækst 2002-2007	Årlig real vækst 2007-2009	Årlig real vækst 2002-2009
	Pct.		
10 pct. fattigste	0,3	-2,3	-0,4
2	1,8	-0,7	1,1
3	2,0	-0,2	1,4
4	2,2	0,2	1,6
5	2,4	0,4	1,8
6	2,4	0,5	1,9
7	2,5	0,4	1,9
8	2,6	0,3	2,0
9	2,7	0,1	2,0
10 pct. rigeste	4,3	-4,2	1,8
Gennemsnit	2,7	-0,8	1,7

Anm.: Seneste data-år er 2009, og indkomster er kørt frem til 2011-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2011. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

I perioden 2002-2007 steg den gennemsnitlige reale disponible indkomst samlet med 30.000 kr., mens den faldt realt med 4.000 kr. i 2008 og 2009. De primære forklaringer på den store

Figur 1. Realudvikling i indkomster for rigeste og fattigste ti procent

Anm.: Figuren viser den reale udvikling i indkomsterne for de pågældende indkomstgrupper. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 4. Dekomponering af indkomstudvikling, alle 25-59 årige

	Vækst 2002-2007	Vækst 2007-2009	Vækst 2002-2009 i alt
		1.000 kr.	
Disponibel indkomst	29,9	-4,0	25,9
Markedsindkomst	24,3	-7,5	16,8
Overførsler	-1,7	2,7	0,9
Kapitalindkomst, afkast af ejerbolig mv.*	11,9	-8,0	3,9
Skat	-4,6	8,8	4,2

Anm: Seneste data-år er 2009, og indkomster er kørt frem til 2011-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2011. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med. Kapitalindkomst og afkast af ejerbolig indeholder også renteudgifter, virksomhedsrenter mm.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

fremgang i indkomsten i første del af perioden er dels stigningen i markedsindkomsten (primært løn) og stigningen i kapitalindkomst og afkast af ejerboliger. Den primære forklaring på faldet efter 2007 er dels et fald i markedsindkomsten, bl.a. pga. færre beskæftigede, og et fald i kapitalindkomst og afkast af ejerboliger.

I tabel 4 er indkomstudviklingen dekomponeret, således, at bidraget fra hver indkomstkompone-nt kan ses. Af tabel 4 fremgår det ligeledes, at skat-terne bidrog negativt til indkomstfremgangen fra

2002-2007. Det skyldes, at skattebetalingerne er steget, fordi indkomsterne er steget. Omvendt bi-drager skatterne positivt til indkomstudviklingen efter 2007, dels fordi skatterne automatisk falder, når indkomsterne falder, dels fordi der er blevet givet skattelettelser i både 2008 og 2009.

Kapitalindkomst og afkastet af ejerboliger har specielt stor betydning for de rigeste 10 procent. Denne post steg således med over 70.000 kr. frem til 2007, men er herefter faldet med knap 60.000 kr. frem til 2009. Herudover har også

Tabel 5. Dekomponering af indkomstudvikling – fattigste 10 pct. 25-59-årige

	Vækst 2002-2007	Vækst 2007-2009	Vækst 2002-2009 i alt
10 pct. fattigste		1.000 kr.	
Disponibel indkomst	1,5	-4,0	-2,5
Markedsindkomst	6,9	-6,2	0,7
Overførsler	-4,9	2,3	-2,6
Kapitalindkomst, afkast af ejerbolig mv.*	-0,7	-2,9	-3,6
Skat	0,1	2,8	2,9

Anm: Seneste data-år er 2009, og indkomster er kørt frem til 2011-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2011. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med.

*Andet indeholder bl.a. afkast af ejerbolig og kapitalindkomst.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 6. Dekomponering af indkomstudvikling – rigeste 10 pct. 25-59-årige

	Vækst 2002-2007	Vækst 2007-2009	Vækst 2002-2009 i alt
10 pct. rigeste	1.000 kr.		
Disponibel indkomst	97,1	-42,3	54,9
Markedsindkomst	48,7	-23,0	25,7
Overførsler	-0,6	0,2	-0,4
Kapitalindkomst, afkast af ejerbolig mv.*	71,1	-58,4	12,7
Skat	-22,1	38,9	16,9

Anm: Seneste data-år er 2009, og indkomster er kørt frem til 2011-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2011. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Kun 25-59-årige er taget med. *Andet indeholder bl.a. afkast af ejerbolig og kapitalindkomst.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

markedsindkomsten stor betydning for indkomstudviklingen for de 10 procent rigeste. Denne post steg således med knap 50.000 kr. frem til 2007 og er herefter faldet med 23.000 kr.

Ligeledes for de 10 procent fattigste har udviklingen i markedsindkomsten været afgørende for indkomstudviklingen. Mens arbejdsløsheden faldt i perioden 2002-2007, er den gennemsnitlige markedsindkomst for de 10 procent fattigste steget, men efter 2007 er markedsindkomsten faldet en del igen, så det samlede bidrag herfra blot er på 700 kr. Omvendt faldt overførslerne i takt med arbejdsløsheden frem til 2007 og er herefter steget igen.

I tabel 5 og tabel 6 er indkomstudviklingen dekomponeret for henholdsvis de 10 procent rigeste og de 10 procent fattigste.

Store geografiske forskelle i indkomster

Der er stadig store geografiske forskelle i indkomstniveauerne mellem de danske kommuner. I de tre kommuner med de højeste indkomster har indbyggerne i gennemsnit indkomster på mellem

320.000-340.000 kr. Det drejer sig om Gentofte, Rudersdal og Hørsholm. Herefter følger en række andre kommuner omkring hovedstaden, og blandt de 15 kommuner med de gennemsnitlige højeste indkomster er det kun kommuner omkring hovedstaden, der er repræsenteret.

I den anden ende af skalaen, de 15 kommuner med lavest indkomst, finder man en række udkantkommuner. Indbyggerne i Langeland og Lolland kommuner har i gennemsnit de laveste indkomster på godt 190.000 kr. På de næste pladser kommer Bornholm og Morsø. Herudover finder man også København og Ishøj blandt de 15 kommuner med de laveste gennemsnitlige indkomster. Det fremgår af tabel 7, der viser den gennemsnitlige disponible indkomst for top og bund 15 kommuner i Danmark.

Mens de rigeste kommuner oplevede de største stigninger i indkomsterne frem til 2007, er det ligeledes i disse kommuner, hvor indbyggerne har haft de største tab i indkomster efter 2007. Indbyggerne i de fattigste kommuner har derimod ikke oplevet ligeså store tab i indkomsterne efter 2007, og deres samlede indkomstfremgang kan

Tabel 7. Gennemsnitlig disponibel indkomst for top og bund 15 kommuner

Top 15 kommuner	1.000 kr.	Bund 15 kommuner	1.000 kr.
Gentofte	341,8	Lolland	191,5
Rudersdal	323,1	Langeland	192,0
Hørsholm	321,2	Bornholm	197,1
Lyngby-Taarbæk	274,9	Morsø	198,0
Dragør	273,5	København	199,2
Furesø	273,0	Ishøj	199,8
Allerød	272,2	Tønder	200,3
Fredensborg	255,2	Vesthimmerlands	200,7
Egedal	252,6	Guldborgsund	201,8
Vallensbæk	249,0	Brønderslev	202,4
Solrød	247,7	Thisted	202,9
Greve	243,3	Norddjurs	202,9
Hillerød	242,9	Odsherred	203,2
Lejre	242,7	Vordingborg	203,5
Roskilde	239,8	Nordfyns	204,3

Anm: Seneste data-år er 2009, og indkomster er kørt frem til 2011-niveau med løn- og prisudviklingen for at give et billede af forbrugsmulighederne i 2011. Indkomsterne er husstandsækvivalerede, og personer med store negative indkomster er udeladt. Læsø, Samsø, Ærø og Fanø er udeladt.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

derfor omtrent matche fremgangen for de rigeste kommuner.

Udvikling i uligheden

Udviklingen i uligheden kan beregningsmæssigt sammenfattes i et mål - Gini-koefficienten. Gini-koefficienten er et indeks mellem 0 og 100, hvor 0 svarer til, at alle personer har samme indkomst-niveau, mens en Gini-koefficient på 100 svarer til, at hele indkomstmassen er koncentreret hos en enkelt person. En stigning i Gini-koefficienten er således et udtryk for, at indkomstfordelingen er blevet mere ulige.

Mens uligheden steg kraftigt frem til 2007, er den faldet en del igen herefter. Fra 2002-2007 steg Gini-koefficienten med 2,8 point, og herefter er

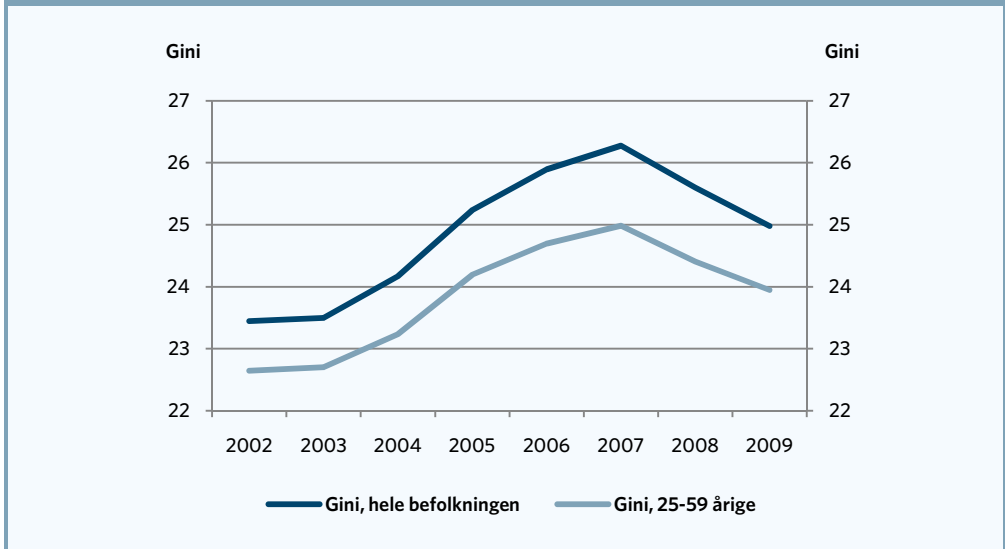
den faldet med 1,3 point, således at den samlede stigning for hele perioden er på 1,5 point. I figur 2 er udviklingen i Gini-koefficienten vist.

Forklaringer på ændringen i uligheden

Som det fremgår af figur 2, var der en kraftig stigning i uligheden frem mod 2007, hvorefter uligheden er faldet igen. Samlet steg Gini-koefficienten med 2,8 point fra 2002-2007 og faldt med 1,3 point fra 2007-2009. I tabel 8 er denne udvikling dekomponeret i de bidrag, der kommer fra de enkelte indkomstkompener. Af tabel 8 fremgår det:

- Markedsindkomsten bidrog i perioden 2002-2007 til en faldende ulighed, mens den har bidraget til en svagt stigende ulighed

Figur 2. Udvikling i Gini-koefficienten

Anm: Personer med meget store negative indkomster er udeladt, jf. bilag A.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

- efter 2007. Det skyldes stigningen i beskæftigelsen frem til 2007, som har givet flere en markedsindkomst og dermed bidraget til et fald i uligheden. Efter 2007 er beskæftigelsen faldet, og markedsindkomsten bidrager til en lille stigning i uligheden.
- Overførslerne bidrog med en stigning i uligheden frem til 2007, hvorefter den har bidraget til et fald i uligheden.
- Kapitalindkomsten gav et stort bidrag til væksten i uligheden frem til 2007, da mange af aktiegevinsterne er koncentreret hos de rigeste. Omvendt bidrager den til et fald i uligheden efter 2007, mens aktiekurserne er faldet.
- Afkastet af ejerboliger har også bidraget til stigningen i uligheden frem til 2007, mens boligpriserne steg markant. Efter 2007 har

Tabel 8. Bidrag til ændringen i uligheden

	2002-2007	2007-2009	I alt
Markedsindkomst	-3,6	0,2	-3,4
Overførsler	1,0	-0,1	0,9
Kapitalindkomst	2,7	-2,8	-0,2
Afkast af ejerbolig	1,7	-0,2	1,5
Andet	-0,2	0,0	-0,2
Skat	1,4	1,6	2,9
I alt	2,8	-1,3	1,5

Anm: Personer med meget store negative indkomster er udeladt, jf. bilag A.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 9. Opdeling af ændring i gini-koefficient

	2002-2007	2007-2009	I alt 2002-2009
Ændring i Gini for hele befolkningen	2,8	-1,3	1,5
Bidrag til ændring fra 99,5 pct. af befolkningen	1,9	-0,3	1,5
Bidrag til ændring fra 0,5 pct. rigeste	1,0	-1,0	0,0

Anm: Personer med meget store negative indkomster er udeladt, jf. bilag A. Bidraget til ændringen i uligheden fra den ½ pct. rigeste er udregnet som forskellen i udviklingen i Gini-koefficienten for hele befolkningen og for de 99,5 pct. af befolkningen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

de faldende boligpriser i specielt hovedstadsområdet været med til at sænke uligheden.

- Skatter har i begge perioder bidraget til en stigning i uligheden. Det er bemærkelsesværdigt, at skatterne er blevet mindre omfordelende i begge perioder, hvilket hænger sammen med de massive skattelettelser, der er givet.

En anden måde at opdele ændringen i uligheden på er ved at se på bidraget til ændringen fra forskellige befolkningsgrupper. Her er det specielt relevant at se på den halve procent af befolkningen, som har de absolut højeste indkomster.

Denne gruppe fik både en meget stor gevinst, mens aktiekurserne steg, men fik også et meget stort tab, da aktiekurserne faldt efter finansskri-

sen. Fraregner man denne gruppe, er ændringen i Gini-koefficienten i hele perioden uændret på 1,5 point. Men både stigningen frem mod 2007 og faldet efter 2007 ville have været 1 point mindre, hvis den halve procent af befolkningen med de højeste indkomster fraregnes.

I tabel 9 fremgår den samlede ændring i Gini-koefficienten opdelt på bidraget fra den halve procent med de største indkomster og de resterende 99,5 procent af befolkningen.

Som det fremgår af tabel 9, så bidrog den halve procent rigeste del af befolkningen med 1 point af stigningen frem til 2007, og med 1 point af faldet efter 2007. Fraregnes den halve procent rigeste, ville stigningen i Gini-koefficienten altså have været på 1,9 point frem til 2007, og faldet herefter på blot på 0,3 point.

Bilag A. Betydningen af personer med store negative indkomster

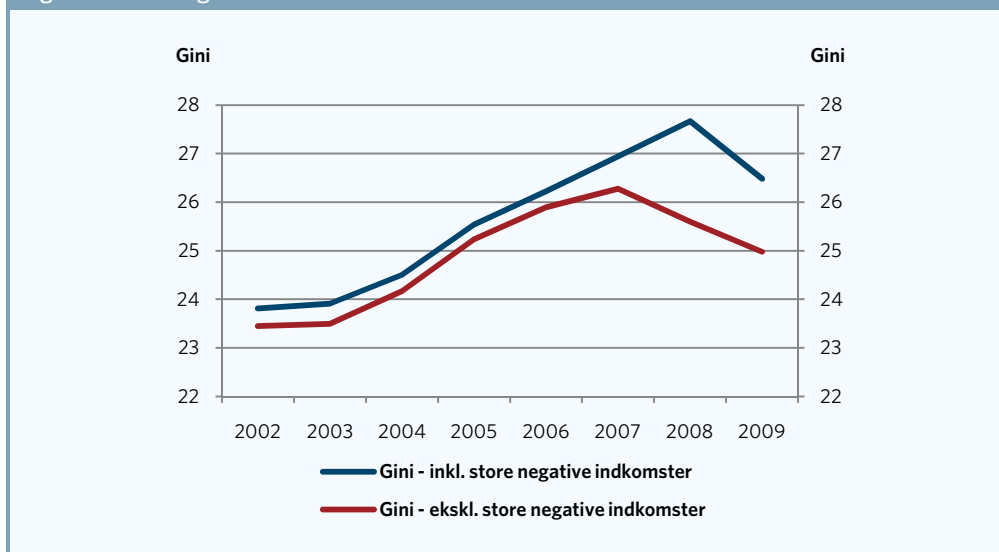
I denne analyse af indkomstfordelingen er personer med meget store negative indkomster udeladt. Det skyldes, at denne gruppe, selvom de antalmæssigt udgør en lille del, påvirker udviklingen i indkomstfordelingen uforholdsmæssigt meget. Forklaringen på dette er, at gruppen er steget meget i de senere år. Mens gruppen kun udgjorde omkring 5.000 personer i starten af perioden, er der sket en femdobling af gruppen i 2008, hvor der var knap 25.000 personer med store negative indkomster. Disse personer er typisk selvstændige, eller i familie med selvstændige, som har haft store underskud i disse år

Den store påvirkning, denne gruppe har på indkomstfordelingen, kan illustreres med udviklin-

gen i Gini-koefficienten. I figur B1 er udviklingen i Gini-koefficienten både vist, når man tager alle personer med, og når man udelukker personer med store negative indkomster.

Som det fremgår af figur B1, stiger Gini-koefficienten i hele perioden 2002-2008, hvis alle personer medregnes, fra knap 24 til knap 28. Efter 2008 falder uligheden lidt igen. Hvis man fjerner personer med store negative indkomster, så stiger uligheden kun frem til 2007, hvorefter den falder igen. For at undgå den store indflydelse, denne lille gruppe af personer har for resultaterne, udelades personer med store negative indkomster i kapitlet.

Figur B1. Udvikling i Gini-koefficienten

Anm.: Personer med store negative indkomster er defineret som personer med en disponibel indkomst, der er mindre end minus halvdelen af medianindkomsten, jf. også "Teknisk baggrundspapir om indkomstdefinitioner og datagrundlag".

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

KAPITEL 2

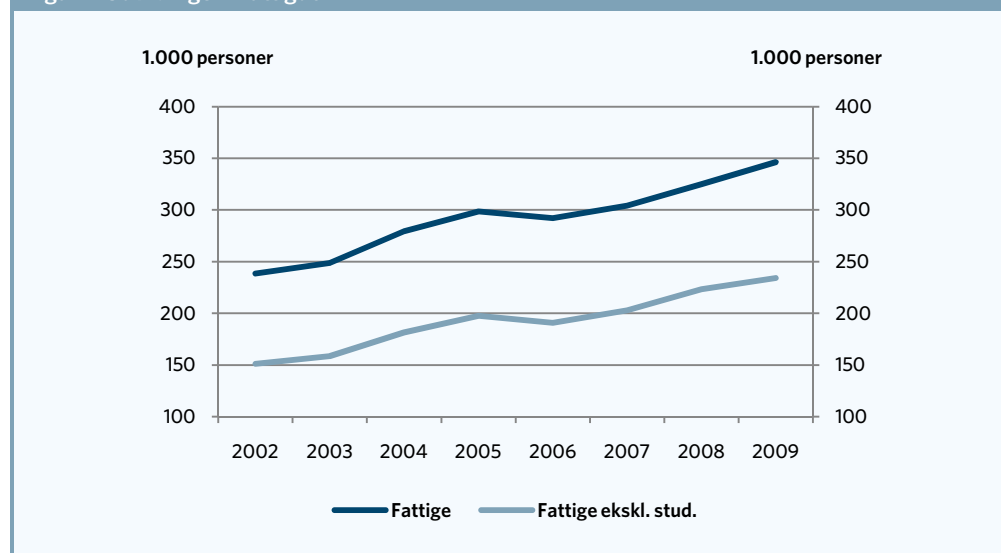
Fattigdommen fortsætter med at stige

Fattigdommen fortsætter med at stige, og der er nu næsten 350.000 fattige personer i Danmark. Regner man ikke studerende med, er antallet af fattige på 234.000 personer. Det er en stigning på 55 procent fra 2002 til 2009. Danmark var i 2001 det land i Europa med den laveste andel af fattige, hvor vi i dag er raslet ned af ranglisten til en 11. plads. En del af forklaringen skal findes i den fordelingspolitik, som VK-regeringen har ført.

Fattigdommen i Danmark har igennem en årrække været stigende, og de nyeste tal viser, at tendensen fortsætter. 346.000 personer kan karakteriseres som fattige, hvilket er en stigning på 108.000 personer svarende til 45 procent siden 2002. Af figur 1 fremgår udviklingen i antallet af fattige.

Når man opgør fattigdom, kan det diskuteres, om studerende skal medregnes i gruppen. Studerende har ofte en indkomst under fattigdomsgrænsen, mens de studerer, men har omvendt en høj indkomst senere. Den lave indkomst under uddannelse kan altså ses som en investering.

Figur 1. Udviklingen i fattigdom

Anm.: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Boks 1. Sådan opgøres fattigdom

Fattige er defineret som antallet af personer, der har en indkomst, som er mindre end halvdelen af medianindkomsten. Medianindkomsten er den midterste indkomst i indkomstfordelingen. Det vil sige, at der er nøjagtig 50 procent, der har en indkomst, der er højere end medianindkomsten, og nøjagtig 50 procent, der har en indkomst, der er lavere end medianindkomsten. Der benyttes den husstandsækvivalerede disponible indkomst, det vil sige indkomsten efter skat korrigeret for stordriftsfordele i familier med flere familiemedlemmer. I 2011-priser er fattigdomsgrænsen på 101.128 kr. for en familie bestående af én person. For en familie bestående af to personer er fattigdomsgrænsen på 76.641 kr. pr. person, svarende til 153.281 kr. for hele familien.

Beregningerne er foretaget på detaljerede registre fra Danmarks Statistik, og opgørelsen af den disponible indkomst svarer til Danmarks Statistiks definition. Til husstandsækvivalering af indkomster er der benyttet samme metode som Finansministeriet bruger.

Til tidligere analyser af fattigdom har AE benyttet lovmodellens datagrundlag til opgørelse af fattigdom. Ved at skifte til Danmarks Statistiks officielle datagrundlag er det blevet muligt at få koblet ekstra år på, hvorfor AE har valgt at skifte datagrundlag. En mere detaljeret teknisk forklaring af datagrundlaget kan findes i notatet "Teknisk baggrundspapir om indkomstdefinitioner og datagrundlag" som er tilgængeligt på AE's hjemmeside (www.ae.dk).

Når man udelader familier, hvor mindst én af forsørgerne er studerende, er fattigdommen steget endnu mere. Fraregnes studerende, er antallet af fattige på 234.100 personer i Danmark, og det svarer til en stigning siden 2002 på 55 procent. Som det fremgår af figur 1, var fattigdommen på et noget lavere niveau i 2002. Således var der under 240.000 fattige i 2002. Fraregnes familier, hvor mindst en af forsørgerne er studerende, så var der godt 150.000 fattige i 2002, mens tallet i

2009 er på 234.100 personer. I tabel 1 er fattigdomsgrænsen for forskellige familier vist.

Flere fattige blandt børn og unge

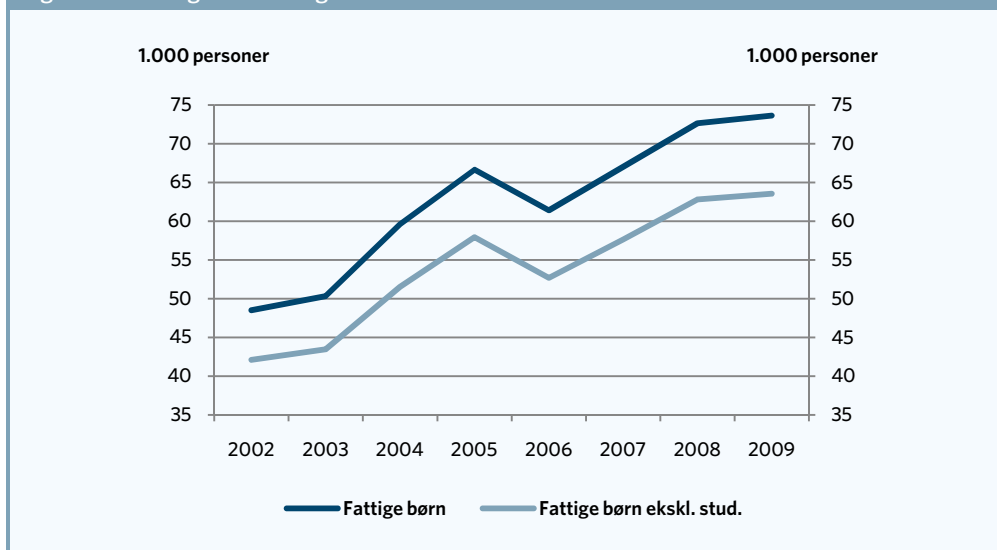
Ligesom fattigdommen generelt er vokset i Danmark, er antallet af børn, der lever i familier i fattigdom, steget. I 2009 var der næsten 75.000 børn, der levede i fattige familier. Det er 25.000 flere end i 2002 og svarer til en stigning på 50 procent.

Tabel 1. Fattigdomsgrænsen

Antal personer i familien	Grænse pr. familie pr. år	Grænse pr. person pr. år	
		Kr. efter skat	
1 person	101.128	101.128	8.427
2 personer	153.281	76.641	6.387
3 personer	195.499	65.166	5.431
4 personer	232.331	58.083	4.840
5 personer	265.615	53.123	4.427
6 personer	296.321	49.387	4.116

Anm.: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Figur 2. Udvikling i antal fattige børn

Anm.: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Fraregner man familier, hvor mindst en af forsørgerne er studerende, er antallet af fattige børn på knap 65.000 i 2009. Udviklingen i antallet af fattige børn er vist i figur 2.

Det er specielt bekymrende, at også børnefattigdommen fortsætter med at stige. Børn, der vokser op i fattige familier, vil være specielt udsatte og have en forhøjet risiko for selv at ende i den marginaliserede gruppe som voksne. Mens antallet af fattige børn i 2002 var under 50.000, er tallet steget til næsten 75.000 i 2009. Tabel 2

viser udviklingen i antallet af fattige børn i Danmark.

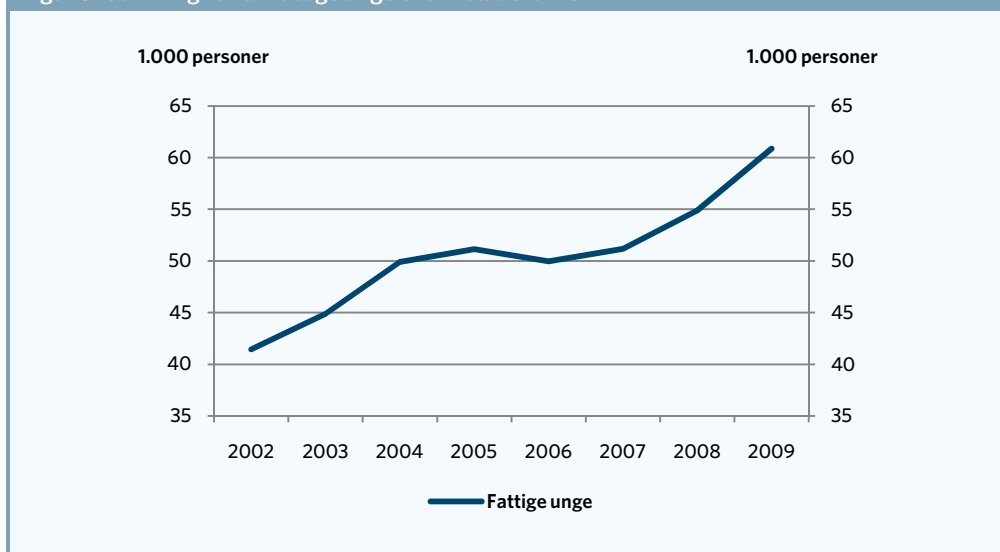
Der er altså blevet flere fattige børn – og desværre er der ligeledes blevet flere fattige unge. Fraregnet studerende er antallet af unge mellem 18-29 år, som lever i fattigdom, steget til over 60.000 i 2009, mens der i 2002 var 40.000 fattige unge. Det er altså en stigning på ca. 20.000 personer, svarende til en vækst på næsten 50 procent. Udviklingen i antallet af fattige unge ekskl. studerende fremgår af figur 3.

Tabel 2. Udvikling i antal fattige børn

	2002	2009	Vækst	Relativ vækst
	1.000 personer			Pct.
Fattige børn	48,5	73,6	25,1	51,8
Fattige børn ekskl. stud.	42,1	63,6	21,5	51,0

Anm.: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Figur 3. Udvikling i antal fattige unge ekskl. studerende

Anm.: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Voldsom stigning i den langvarige fattigdom

Det er bekymrende nok i sig selv, at antallet af fattige fortsætter med at stige. Men en gruppe, som kræver særlig opmærksomhed, er de fattige, som flere år i træk hænger fast i fattigdommen. Analyser fra bl.a. De Økonomiske Vismænd har vist, at jo flere år man hænger fast i fattigdom, desto sværere er det at komme ud af fattigdommen igen.

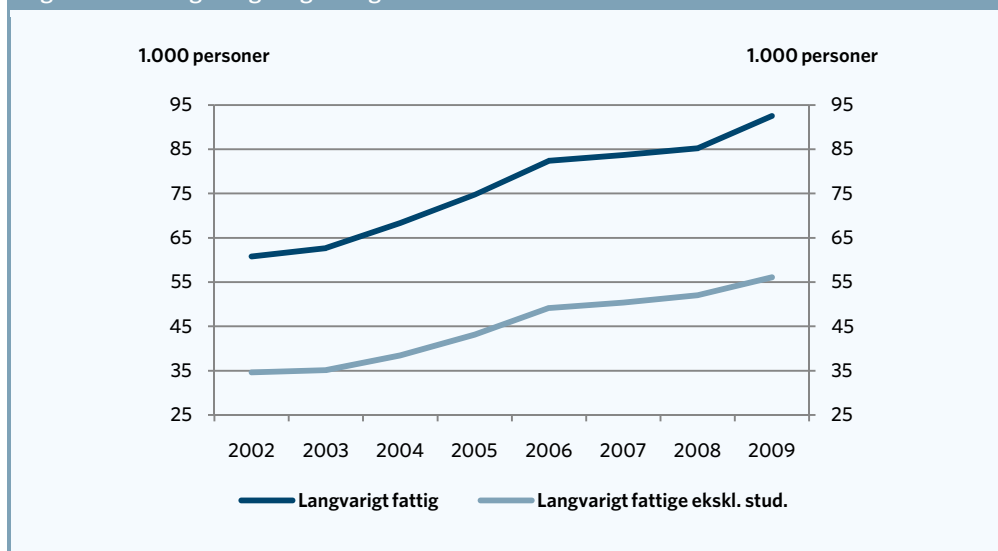
Figur 4 viser antallet af personer, der har været fattige mindst tre år i træk. Samlet er der i 2009 over 90.000 personer, der har været fattige i mindst tre år i træk, og fraregnes familier, hvor blot en af forsørgerne er studerende, så er der over 55.000 personer i denne gruppe. Når man læser tallene, skal man tilmed holde sig for øje, at kravene for at være en del af gruppen af langvarigt fattige er meget strikse. Således fjernes hele familien fra opgørelsen, hvis bare en af

forsørgerne i et af de seneste tre år har været studerende.

Samlet er antallet af langvarigt fattige steget med over 30.000 personer siden 2002, hvilket svarer til en vækst på 52 procent. Fraregnes familier, hvor en af forsørgerne er studerende, så er antallet af langvarigt fattige steget med 21.000 personer svarende til en vækst på 62 procent siden 2002. Væksten i gruppen af langvarigt fattige er vist i tabel 3.

Stigningen i den langvarige fattigdom har også ramt gruppen af børn. Her har vi altså fat i en gruppe, som er meget udsatte, da børnene gennem længere tid i deres barndom vokser op i en familie, der er belastet af fattigdom. Antallet af langvarigt fattige børn er steget fra 10.400 i 2002 til 17.400 i 2009. Det er en voldsom vækst, der svarer til en stigning på 67 procent. Fraregnes familier, hvor mindst en af forsørgerne er stude-

Figur 4. Udvikling i langvarigt fattige

Anm.: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

rende, er der knap 15.000 børn, der lever i langvarig fattigdom. Det er en stigning på 65 procent siden 2002.

Udviklingen i antallet af langvarigt fattige børn er vist i figur 5. Som det fremgår, er der nu over 17.000 børn, der har levet mindst tre år i træk i fattigdom.

Mange fattige blandt indvandrere og efterkommere

Fattigdommen i Danmark er specielt udbredt blandt indvandrere og efterkommere. Antals-

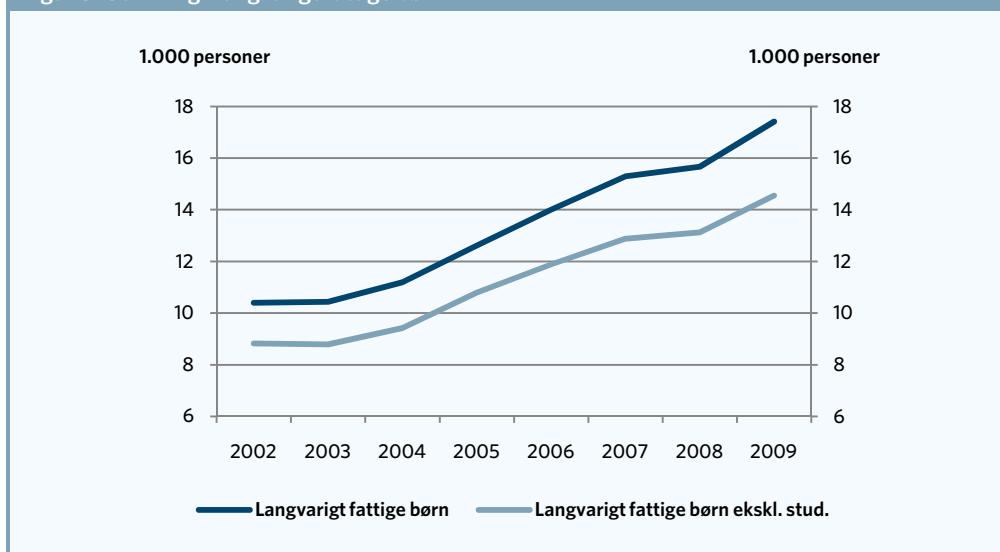
mæssigt udgør personer med dansk etnisk oprindelse den største del af gruppen af fattige, nemlig knap 167.000 ud af de 234.100 fattige personer. Det svarer til, at der er 3,2 procent fattige i gruppen af personer med dansk etnisk oprindelse. Ser man på indvandrere fra ikke-vestlige lande, så er der i denne gruppe 35.000 fattige personer. Det svarer til knap 16 procent af alle indvandrere fra ikke-vestlige lande. Andelen af fattige blandt indvandrere fra ikke-vestlige lande er altså omkring 4,5 gange så stor som blandt personer med dansk etnisk oprindelse.

Tabel 3. Langvarigt fattige

	2002	2009	Vækst	Relativ vækst
	1.000 personer			Pct.
Langvarigt fattig	60,8	92,5	31,7	52,2
Langvarigt fattige ekskl. stud.	34,6	56,1	21,5	62,1

Anm.: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Figur 5. Udvikling i langvarigt fattige børn

Anm.: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Blandt efterkommere er fattigdomsandelen ligeledes stor. Her er det 17 procent, hvilket svarer til, at der er 5 gange så mange, som blandt personer med dansk etnisk oprindelse. Det fremgår af tabel 4, der viser fattigdom opdelt på herkomst.

Fattigdommen har altså været stigende for alle grupper siden 2002, men er steget mest for indvandrere fra ikke-vestlige lande samt efterkom-

mere. Mens der i 2002 var godt 10 procent fattige i disse grupper, er andelen steget til 16-17 procent. Det er en stigning på op i mod 60 procent siden 2002. For personer med dansk etnisk oprindelse er fattigdomsandelen steget med knap 44 procent, mens den laveste stigning findes blandt indvandrere fra vestlige lande, hvor den holder sig under 40 procent. Det er vist i tabel 5, der viser udviklingen i fattigdom fordelt på herkomst.

Tabel 4. Fattigdom opdelt på herkomst

	Antal	Andel
Dansk	166,8	3,4
Indv. fra vestlige lande	11,4	9,3
Indv. fra ikke vestlige lande	35,1	15,7
Efterkommere	20,8	16,9
I alt	234,1	4,4

Anm.: Fattige er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 5. Fattigdom fordelt på herkomst

	2002	2009	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct.point	Pct.
Dansk	2,4	3,4	1,0	43,6
Indv. fra vestlige lande	6,7	9,3	2,6	38,1
Indv. fra ikke vestlige lande	10,1	15,7	5,6	55,2
Efterkommere	10,6	16,9	6,3	59,9
I alt	2,9	4,4	1,5	51,2

Anm.: Fattig er defineret ud fra medianindkomsten målt ved husstandsækvivaleret disponibel indkomst. Dette er forklaret nærmere i boks 1. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

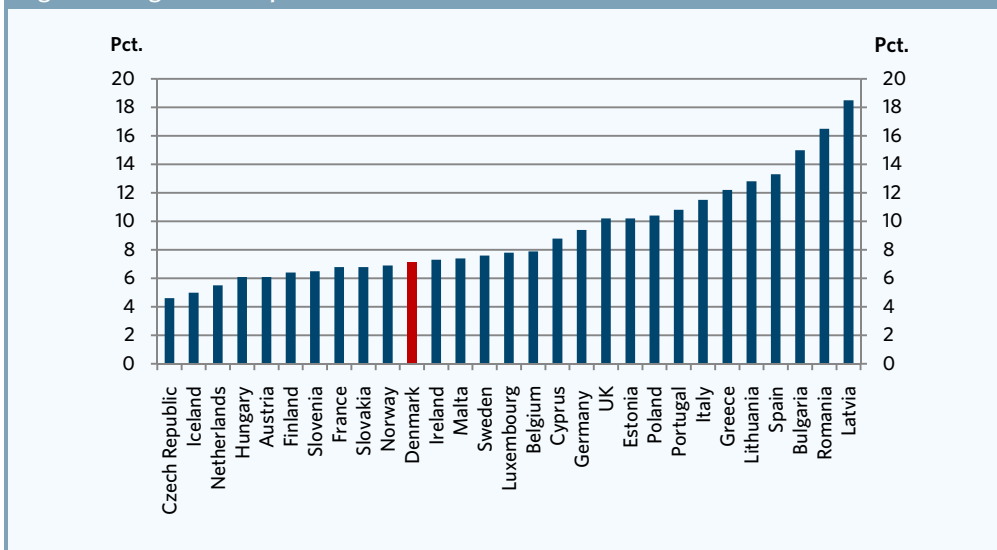
Danmark er rykket ned af listen over lande med lavest fattigdom

Eurostat laver opgørelser af fattigdommen i de europæiske lande. Disse opgørelser kan bruges til at sammenligne fattigdommen på tværs af forskellige lande. I figur 6 vises landene, efter hvor stor en fattigdomsandel de har.

Danmark var i 2001 det land i Europa med den laveste andel af fattige. Men som det fremgår af

figur 6, så er vi faldet ned på en 11. plads, og en del af de lande, der har overhalet os, er Østeuropæiske lande. Fraregnes disse ligger Danmark nu på en 7. plads. Landene Island, Holland, Østrig, Finland, Frankrig og Norge har således alle en lavere andel af fattige end Danmark har. En del af forklaringen på stigningen i fattigdommen i Danmark er den fordelingspolitik, der er ført. VK-regeringen har reduceret ydelserne for dem, der ligger i bunden af indkomstfordelingen. Det er til-

Figur 6. Fattigdom i Europa

Anm.: Se boks 2.

Kilde: AE på baggrund af Eurostat.

Boks 2. Om Eurostatopgørelsen

Data til figur 2 stammer fra Eurostats opgørelse af antallet af personer med en indkomst under 50 pct. af medianindkomsten. Disse data kommer fra den såkaldte EU SILC-undersøgelse, som gennemføres i alle medlemslande. I Danmark foretages denne undersøgelse af Danmarks Statistik. Fordelen ved at benytte EU-ROSTAT som kilde ved landesammenligninger er bl.a., at opgørelsen af indkomster og husstandsækvivaleringen er ens på tværs af lande. Derudover er der standardiserede kvalitetstjek af data, krav til stikprøvestørrelser mv.

I forhold til AE's opgørelse af fattigdommen adskiller Eurostats opgørelse sig bl.a. ved, at den baseres på en mindre stikprøve, mens AE's opgørelse er baseret store registerdata. Derudover fraregner AE familier med studerende forsørgere i gruppen af fattige, hvilket reducerer gruppen. Eurostats opgørelse af fattigdommen er således en noget større gruppe end den tilsvarende opgørelse fra AE. Fordelen i Eurostats opgørelse er dog, at den er mere retvisende på tværs af lande, da opgørelsen af indkomster, kvalitetssikring af data mv. er standardiseret, og opgørelsen af fattigdom er således ens mellem alle landene. Det er ikke muligt at lave en tilsvarende landesammenligning af fattigdommen baseret på registerdata.

Metoden er nærmere beskrevet her: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_SDDS/EN/ilc_esms.htm

fældet for f.eks. starthjælpen, introduktionsydelsen, kontanthjælpsloftet og 450-timers reglen.

Fremadrettet er der ikke noget, der tyder på et fald i fattigdommen i Danmark. I 2010 trådte Forårspakke 2.0 i kraft, og ifølge beregninger fra Finansministeriet får denne skattepakke uligheden til at stige, da lettelserne vil gavne dem, der har højest indkomst. Ifølge Finansministeriets be-

regninger vil Forårspakke 2.0 isoleret betyde en stigning i uligheden, der er tre gange så stor som Forårspakke 1.0 eller 2007-skatteaftalen gav¹.

Endelig vil stramningen af 450-timersreglen, forkortelsen af dagpengeperioden og faldet i børnefamilieydelsen fremover være med til at reducere indkomsterne for dem i bunden, hvilket ligeledes trækker i retning af en øget fattigdom i Danmark.

¹ Finansministeriet "Reformpakken 2020", april 2011.

KAPITEL 3

Den stigende fattigdom opdeler Danmark

Den voksende fattigdom i Danmark rammer skævt i landet. Der er to tydelige tendenser på fattigdommens danmarkskort: Dels er der en række udkantskommuner, hvor fattigdommen er meget udbredt, dels er de største byer samt en række af de københavnske vestegnskommuner hårdt ramt af fattigdom. Når man zoomer helt ned på enkelte boligområder, viser det sig, at op mod hver fjerde i de danske ghettoområder lever i fattigdom.

Ser man på, hvordan det stigende antal fattige personer fordeler sig ud over Danmark, tegnes et billede af en væsentlig skævhed. For det første har de største byer samt en række af de københavnske vestegnskommuner en markant større andel af fattige end landsgennemsnittet. For det andet ses en tendens til, at en række udkantskommuner rammes af den stigende fattigdom. Hvad angår børnefattigdommen tegner sig et lignende billede. Endelig viser kapitlet, hvordan fattigdommen fordeler sig i forskellige boligområder og -typer – med en tendens til flere fattige i almene boliger og de såkaldte ghettoområder.

Fattigdommens danmarkskort

Mens det foregående kapitel undersøgte omfanget og karakteren af fattigdommen i Danmark, går dette kapitel i dybden med de geografiske aspekter og med fordelingen af fattigdom i forskellige boligtyper og -områder.

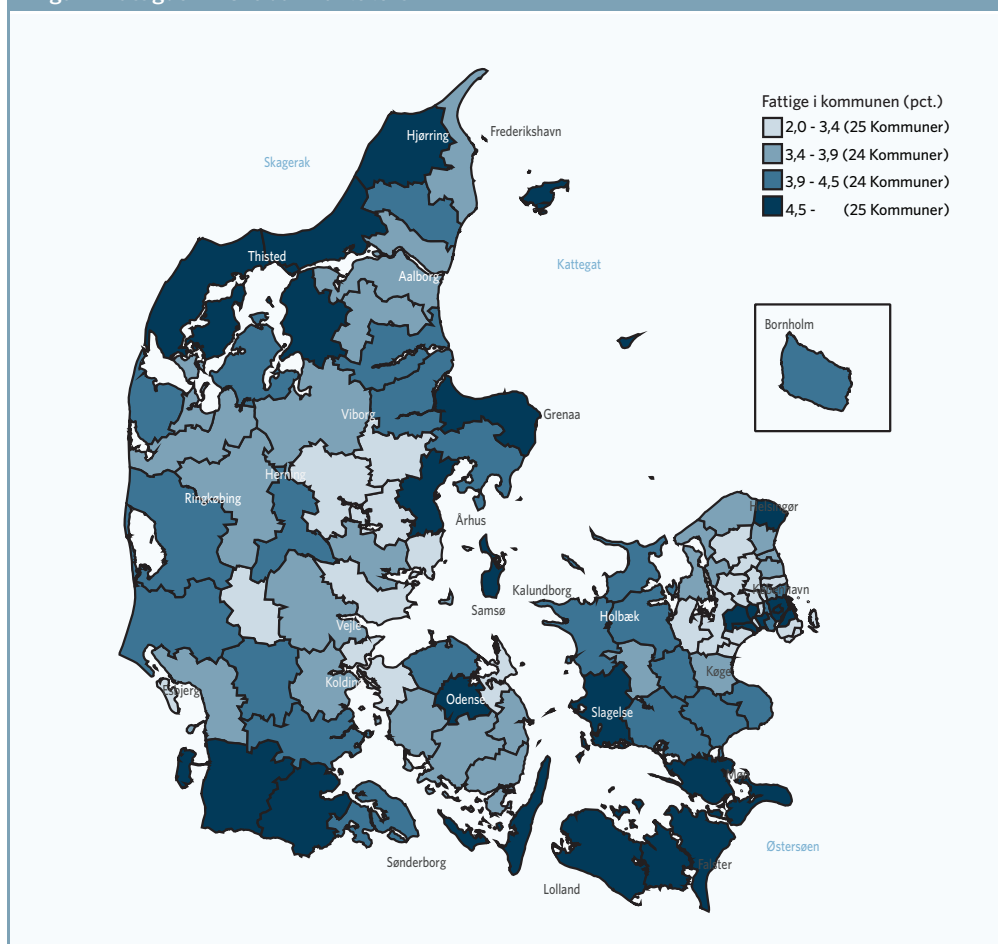
I figur 1 er fattigdommen vist på et danmarkskort. Det fremgår tydeligt, at der særligt er to geogra-

fiske problematikker med fattigdom i Danmark: For det første kan man tale om, at fattigdom er et storbyfænomen med relativt mange fattige i de tre største byer, København, Århus og Odense, som alle ligger blandt den fjerdedel af kommuner med flest fattige. En række omegnskommuner til København – Ishøj, Albertslund, Brøndby og Høje-Taastrup – er også blandt den fjerdedel af kommuner, der har flest fattige.

For det andet er der relativt mange fattige i en del udkantskommuner. Specielt hele det sydlige Danmark, fra Tønder i vest over Langeland til Lolland-Falster i øst, har en stor andel af fattige. Derudover er der mange kommuner i Nordjylland, hvor fattigdomsandelen er høj. Det er bl.a. kommunerne Thisted, Vesthimmerland, Morsø, Jammerbugt og Hjørring, som alle ligger blandt den fjerdedel af kommuner, der har den højeste fattigdomsandel.

I tabel 1 vises de 15 kommuner med henholdsvis den højeste og den laveste andel af fattige.

Figur 1. Fattigdommens danmarkskort

Anm: Se boks 1 for definition af fattige
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2009.

Som tabel 1 viser, er København den kommune, der har den største andel af fattige – hele 7,6 procent af indbyggerne lever her under fattigdomsgrænsen. På anden- og tredjepladsen finder man Ishøj og Albertslund, hvor fattigdomsandelen er på 6,2-6,4 procent, mens Brøndby Kommune med en andel på 5,4 procent er den kommune med syvende flest fattige. Endelig er der en række udkantskommunerne, på listen over de fattigste kommuner. I den anden ende af listen, blandt de kommuner med den laveste andel af fattige, fin-

der man en række kommuner nord for København. Egedal og Allerød er de to kommuner i Danmark med den laveste andel fattige, nemlig henholdsvis 2,0 og 2,2 procent, hvilket svarer til kun ca. en fjerdedel af fattigdomsniveaet i København. Også Lejre og Lyngby-Taarbæk i omegnen af København er blandt de kommuner med den laveste andel af fattige. Fænomenet findes ligeledes i en række velstående kommuner omkring Aarhus, hvor f.eks. Skanderborg, Favrskov og Odder ligger på top 7 over kommuner med den laveste andel af fattige.

Tabel 1. Fattige fordelt på kommuner

Top 15 kommuner	Pct.	Bund 15 kommuner	Pct.
København	7,6	Egedal	2,0
Ishøj	6,4	Allerød	2,2
Albertslund	6,2	Skanderborg	2,6
Lolland	5,7	Favrskov	2,7
Brøndby	5,4	Lejre	3,0
Tønder	5,2	Lyngby-Taarbæk	3,1
Norddjurs	5,2	Odder	3,1
Thisted	5,0	Kerteminde	3,1
Slagelse	5,0	Greve	3,1
Vesthimmerlands	5,0	Middelfart	3,1
Guldborgsund	4,9	Billund	3,2
Langeland	4,9	Vallensbæk	3,2
Frederiksberg	4,9	Furesø	3,2
Vordingborg	4,8	Hedensted	3,2
Morsø	4,8	Solrød	3,2
Hele landet	4,4	Hele landet	4,4

Anm: Se boks 1 for definition af fattige. Ærø, Samsø, Fanø og Læsø er udeladt af listen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2009.

Stor stigning i fattigdommen i de københavnske omegnskommuner

Mange af de kommuner, som i forvejen har de største fattigdomsandele, er også de kommuner, der har oplevet den største vækst i fattigdommen siden 2002. Det gælder f.eks. de tre omegnskommuner

Ishøj, Albertslund og Brøndby, hvor fattigdomsandelen er vokset med mellem 2,6-2,8 procentpoint i perioden. Det er væsentligt mere end i f.eks. Egedal og Allerød, hvor fattigdomsandelen er steget med under 1 procentpoint i samme periode.

Boks 1. Sådan opgøres fattigdom i kapitlet

Fattige er defineret som antallet af personer, der har en indkomst, som er mindre end halvdelen af medianindkomsten. Medianindkomsten er den midterste indkomst i indkomstfordelingen. Det vil sige, at der er nøjagtig 50 procent, der har en indkomst, der er højere end medianindkomsten, og nøjagtig 50 procent, der har en indkomst, der er lavere end medianindkomsten. Der benyttes den husstandsækvivalerede disponible indkomst, det vil sige indkomsten efter skat korrigeret for stordriftsfordele i familier med flere familiemedlemmer. I 2011-priser er fattigdomsgrænsen på 101.128 kr. for en familie bestående af én person. For en familie bestående af to personer er fattigdomsgrænsen på 76.641 kr. pr. person, svarende til 153.281 kr. for hele familien. Beregninger er foretaget på detaljerede registre fra Danmarks Statistik, og opgørelsen af den disponible indkomst svarer til Danmarks Statistiks definition. Til husstandsækvivalering af indkomster er der benyttet samme metode, som Finansministeriet bruger. Studerende er udeladt i opgørelsen.

I tabel 2 vises en opgørelse over væksten i fattigdommen i de 15 kommuner med henholdsvis den største og den mindste andel fattige. Som det fremgår af tabel 2, er der en klar tendens til, at de kommuner med den største andel fattige i 2009 også er de kommuner, der har haft den største stigning i fattigdommen. I gennemsnit har de 15 kommuner med den største fattigdomsandel i 2009 således haft en stigning i fattigdommen på 2,1 procentpoint i perioden fra 2002 til 2009, mens de 15 kommuner med den laveste fattigdomsandel i 2009 har haft en vækst på blot 1,1 procentpoint.

Fem gange så mange fattige børn i Lolland som i Egedal

Blandt børn er fattigdommen ligeledes skævt fordelt mellem kommunerne. For det første er der generelt mange udkantskommuner med mange fattige børn. Lolland er den kommune med den største andel - her lever hele 9,4 procent af børnene i fattige familier. Det er næsten fem gange så mange som i Egedal kommune, hvor blot 2 procent af børnene lever i fattige familier.

For det andet er også Københavns Kommune ramt af en høj børnefattigdom og er således den

Tabel 2. Vækst i andel fattige fordelt på kommuner fra 2002 til 2009

Top 15 kommuner	Pct. point	Bund 15 kommuner	Pct. point
København	2,3	Egedal	0,7
Ishøj	2,6	Allerød	0,9
Albertslund	2,6	Skanderborg	1,0
Lolland	2,2	Favrskov	0,7
Brøndby	2,8	Lejre	1,2
Tønder	1,2	Lyngby-Taarbæk	1,3
Norddjurs	2,2	Odder	0,7
Thisted	1,3	Kerteminde	0,7
Slagelse	1,9	Greve	1,4
Vesthimmerlands	1,2	Middelfart	1,0
Guldborgsund	2,1	Billund	1,0
Langeland	0,6	Vallensbæk	2,0
Frederiksberg	1,7	Furesø	1,4
Vordingborg	1,7	Hedensted	1,2
Morsø	1,2	Solrød	1,7
Gennemsnit af top 15	2,1	Gennemsnit af bund 15	1,1

Anm: Se boks 1 for definition af fattige. Gennemsnittet for top og bund er et vejet gennemsnit af kommunerne. Ærø, Samsø, Fanø og Læsø er udeladt.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2009.

kommune med 2. flest fattige børn. 8,9 procent af børnene i København lever i familier, der er fattige. Endelig er den tredje tendens i forhold til børnefattigdommen, at en række kommuner vest for København – Ishøj, Brøndby og Albertslund – er at finde blandt de 15 kommuner med relativt flest fattige børn.

I den anden ende af skalaen – de kommuner med den laveste andel af fattige børn – finder man Egedal og Allerød. Derudover er også Roskilde, Lyngby-Taarbæk, Lejre, Hillerød og Furesø kommuner omkring København, hvor der bor få fattige børn. Samme fænomen finder man i en række kommu-

ner omkring Århus. I Favrskov, Skanderborg og Odder er der meget få fattige børn.

I tabel 3 er de 15 kommuner med henholdsvis flest og færrest fattige børn vist, og i figur 2 er fordelingen af fattige børn vist på et danmarkskort. Af kortet ses det tydeligt, at børnefattigdommen er mest udbredt i udkantsområder som Lolland-Falster, Langeland, Sønderjylland og Nordjylland. Men derudover ses det, at de tre vestsjællandske kommuner Slagelse, Kalundborg og Odsherred ligger blandt den fjerdedel af kommuner, der har flest fattige børn.

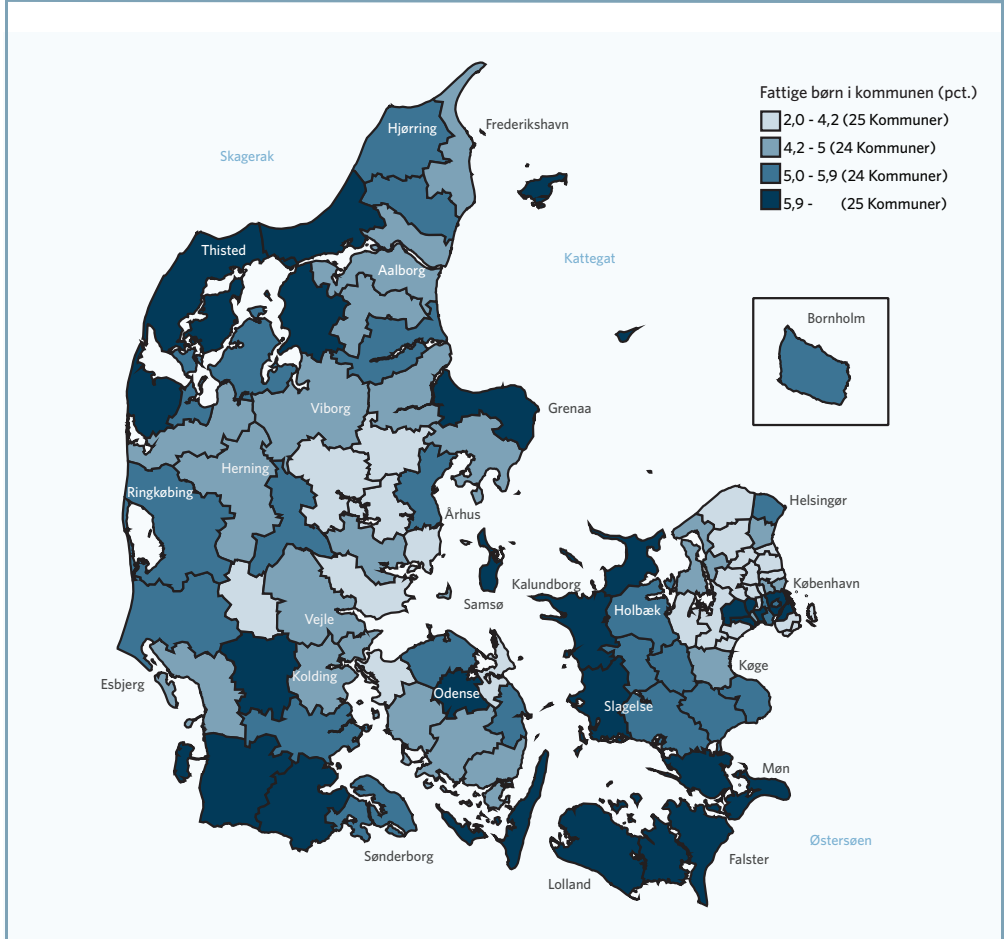
Tabel 3. Fattige børn fordelt på kommuner

Top 15 kommuner	Pct.	Bund 15 kommuner	Pct.
Lolland	9,4	Egedal	2,0
København	8,9	Allerød	2,5
Ishøj	8,5	Skanderborg	3,0
Brøndby	8,4	Favrskov	3,1
Tønder	7,9	Roskilde	3,3
Langeland	7,6	Billund	3,3
Vesthimmerlands	7,5	Lyngby-Taarbæk	3,3
Albertslund	7,4	Lejre	3,4
Guldborgsund	7,4	Hillerød	3,4
Slagelse	7,4	Odder	3,5
Thisted	7,3	Furesø	3,7
Morsø	7,3	Silkeborg	3,7
Norddjurs	7,1	Ballerup	3,8
Jammerbugt	6,8	Herlev	3,9
Odense	6,7	Kerteminde	3,9
Hele landet	5,4	Hele landet	5,4

Anm: Se boks 1 for definition af fattige. Børnefattigdommen er opgjort ekskl. børn med studerende forældre. Ærø, Samsø, Fanø og Læsø er udeladt.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2009.

Figur 2. Fattige børn

Anm: Se boks 1 for definition af fattige. Børnefattigdommen er opgjort ekskl. børn med studerende forældre.
 Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2009.

Omvendt fremgår det ligeledes af figur 2, at der bor relativt få fattige børn omkring Århus og omkring København, bortset fra den københavnske vestegn.

Andelen af fattige børn stiger i fattige kommuner

Børnefattigdommen fordeler sig altså skævt i Danmark, og samtidig er antallet af børn, der lever i fattigdom, steget. I 2009 er der således næsten 65.000 børn, der lever i fattigdom, når familier,

hvor mindst en af forsørgerne er studerende, udelades. Det er en stigning på 21.500 fattige børn siden 2002, svarende til en vækst på 50 procent

Stigningen i antallet af fattige børn er spredt ujævnt ud på kommuner, og typisk har de kommuner med den største andel fattige i 2009 også oplevet den største vækst i andelen af fattige. De 15 kommuner med den største fattigdomsandel i 2009 havde således i gennemsnit en stigning i fattigdomsandelen på 2,5 procentpoint siden 2002.

Det er langt mere end de 1,1 procentpoint, som de 15 kommuner med den laveste andel af fattige børn har oplevet i samme periode.

Ishøj og Brøndby er blandt de kommuner, der har oplevet den største stigning i fattigdommen, nemlig over 4 procentpoint. Lolland har haft en stigning i andelen af fattige børn på næsten 4 procentpoint.

I tabel 4 fremgår det, hvor stor væksten har været i de 15 kommuner med henholdsvis den største og mindste andel fattige børn i perioden 2002-2009.

Fattigdom i boligområder

Den stigende fattigdom, vi har set i Danmark de seneste år, fordeles sig også skævt ud over de forskellige boligformer. Af tabel 5 fremgår det, at fattigdommen er mest udbredt i den almene boligsektor, mens relativt få boligejere er fattige. Det gennemsnitlige tal for fattigdom i hele befolkningen er 4,4 procent men det er kun 2,5 procent af boligejerne, som lever i fattigdom. Ser man på familier i almene boliger, så er fattigdomsandelen væsentligt højere, på 7,2 procent. Og også blandt familier, der bor i anden lejebolig, er der langt flere fattige end gennemsnittet, nemlig 6,8 procent.

Tabel 4. Vækst i andel fattige børn fordelt på kommuner fra 2002 til 2009

Top 15 kommuner	Pct. point	Bund 15 kommuner	Pct. point
Lolland	3,8	Egedal	0,7
København	2,2	Allerød	1,2
Ishøj	4,0	Skanderborg	1,2
Brøndby	4,5	Favrskov	0,7
Tønder	1,7	Roskilde	1,6
Langeland	0,9	Billund	0,2
Vesthimmerlands	1,7	Lyngby-Taarbæk	1,7
Albertslund	3,0	Lejre	1,2
Guldborgsund	3,2	Hillerød	1,5
Slagelse	2,8	Odder	1,0
Thisted	1,6	Furesø	1,6
Morsø	1,5	Silkeborg	0,7
Norddjurs	3,1	Ballerup	1,7
Jammerbugt	2,0	Herlev	0,8
Odense	2,6	Kerteminde	0,5
Gennemsnit top 15	2,5	Gennemsnit bund 15	1,1

Anm: Se boks 1 for definition af fattige. Gennemsnittet for top og bund er et vejet gennemsnit af kommunerne. Børnefattigdommen er opgjort ekskl. børn med studerende forældre. Ærø, Samsø, Fanø og Læsø er udeladt.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre 2009.

Tabel 5. Fattige fordelt på boligform

	Antal	Andel
	1.000 personer	Pct.
Ejerbolig	79,6	2,5
Almen bolig	61,8	7,2
Andelsbolig	15,8	4,9
Lejebolig	57,5	6,8
I alt	234,1	4,4

Anm: Personer med uoplyst boligform er udeladt af tabellen, men er inkluderet i totalen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Fattigdommen i Danmark er steget generelt fra 2002-2009 med omkring 50 procent, og fordeles man de fattige efter boligform, er det tydeligt, at skellene er blevet større. Den største vækst i fattigdommen har været blandt familier i almene boliger. Mens det i 2002 var 3,9 procent af familierne her, der var fattige, er det tal steget til 7,2 procent i 2009. Det er en stigning på 3,2 procentpoint svarende til en vækst på 82 procent

Blandt familier i ejerboliger er fattigdommen steget med 28 procent i samme periode. Eller sagt på en anden måde: Mens fattigdomsandelen i 2002 var dobbelt så stor blandt familier i almene boliger som blandt familier i ejerboliger, så er den i dag næsten tre gange så stor. Blandt familier i

andre lejeboliger og i andelsboliger har væksten i andelen af fattige været omkring 50 procent, hvilket også svarer til gennemsnittet. Det er vist i tabel 6, der viser fattige fordelt på boligform.

Børnefattigdom mest udbredt i almene boliger

Når man ser på børnefattigdommen, viser det sig, at den ligeledes er højere i den almene sektor end blandt boligejere. Mens over 12 procent af de børn i familier, der bor i almene boliger, er fattige, så er det under 3 procent af børnene i familier bosat i ejerboliger, der er fattige. Børn i familier i andre lejeboliger er ligeledes oftere fattige – her er tallet 9 procent, som det fremgår af tabel 7, der viser fattige børn fordelt på boligform.

Tabel 6. Udvikling i fattige fordelt på boligform

	2002	2009	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct.point	Pct.
Ejer	1,9	2,5	0,6	28,3
Almen bolig	3,9	7,2	3,2	82,0
Andelsbolig	3,3	4,9	1,7	50,7
Lejebolig	4,7	6,8	2,2	46,8
I alt	2,9	4,4	1,5	51,2

Anm: Personer med uoplyst boligform er udeladt af tabellen, men er inkluderet i totalen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 7. Fattige børn fordelt på boligform

	Antal	Andel
	1.000 børn	Pct.
Ejer	22,8	2,9
Almen bolig	22,1	12,2
Andelsbolig	2,5	5,6
Lejebolig	12,2	9,0
I alt	63,6	5,4

Anm: Personer med uoplyst boligform er udeladt af tabellen, men er inkluderet i totalen. Børnefattigdommen er opgjort ekskl. børn med studerende forældre.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Ser man på den vækst i børnefattigdommen, der har været siden 2002, er det tydeligt, at den fordeles sig skævt, således at der er blevet relativt flere fattige børn i den almene boligsektor. Mens 6,2 procent af børnene i den almene boligsektor var fattige i 2002, er andelen steget til 12,2 i 2009, hvilket næsten svarer til en fordobling. Blandt børn i familier bosat i ejerboliger er fattigdomsandelen blot steget med 15 procent i samme periode. Det er vist i tabel 8, hvor udviklingen i fattige børn fordelt på boligform er vist

Fattigdom topper i landets ghettoer

AE har fået adgang til nye datasæt, der gør det muligt at zoome helt ind på de udsatte boligom-

råde i Danmark. I denne del fokuseres der på fattigdommen i de 26 boligområder, som Socialministeriet har på deres "ghettoliste". Definitionen af ghettoområder fremgår af boks 2.

I de udpegede ghettoer er fattigdommen meget udbredt. De tre boligområder med størst fattigdom på ghattolisten er Gellerupparken i Århus, Mjølnerparken på Nørrebro i København samt Vollsmose i Odense, hvor knap hver fjerde indbygger er fattig. Også de andre boligområder på ghattolisten har en meget høj andel af fattige, og i gennemsnit har boligområderne på ghattolisten en fattigdomsandel på 17,2 procent. Ud over de nævnte boligområder har også Byparken/Skov-

Tabel 8. Udvikling i fattige børn på boligområder

	2002	2009	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct.point	Pct.
Ejer	2,5	2,9	0,4	15,4
Almen bolig	6,2	12,2	6,0	97,6
Andelsbolig	4,1	5,6	1,5	37,3
Lejebolig	6,3	9,0	2,7	43,0
I alt	3,7	5,4	1,7	47,3

Anm: Personer med uoplyst boligform er udeladt af tabellen, men er inkluderet i totalen. Børnefattigdommen er opgjort ekskl. børn med studerende forældre.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

parken i Svendborg samt Havrevej i Thisted en meget høj andel af fattige, næsten 20 procent. I

tabel 9 er alle ghettoområderne vist med fattigdomsandelen i 2009.

Tabel 9. Andel fattige i ghettoområderne

Kommune	Boligområde	Andel fattige i pct.
Århus	Gellerupparken	24,7
København	Mjølnerparken	24,0
Odense	Vollsmose	22,4
Århus	Toveshøj	22,2
Svendborg	Byparken/Skovparken	19,8
Thisted	Havrevej	18,2
Esbjerg	Stengårdsvej-kvarteret	17,6
København	Aldersrogade	17,1
Odense	Solbakken mv	16,7
København	Blågården	16,2
Holbæk	Agervang	15,9
Århus	Bispehaven	15,6
Kolding	Skovvejen/Skovparken	15,4
København	Tingbjerg/Utterslevhuse	14,8
København	Sjælør Boulevard	14,5
Sønderborg	Nørager/Søstjernevej m.fl	14,5
Horsens	Sundparken	14,4
København	Akacieparken	13,7
Fredericia	Korskærparken	13,5
København	Bispeparken	13,3
Slagelse	Ringparken, Slagelse	13,3
København	Lundtoftegade	13,1
Viborg	Houkærvænget	11,7
Høje-Taastrup	Charlotteager	11,6
København	Hørgården	10,3
Greve	Askerød	10,0
København	Gadelandet/Husumgård	9,5
Gennemsnit		17,2

Anm: Personer med uoplyst boligform er udeladt af tabellen, men er inkluderet i totalen.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Boks 2. Socialministeriets ghettoliste

Socialministeriet beregner og offentliggør hvert år en liste over boligområder, der betegnes som ghettoområder, jf. almenlovens § 61a. Ved et ghettoområde forstås fysisk sammenhængende almene boligafdelinger med mindst 1.000 beboere, som opfylder mindst 2 af følgende kriterier:

1. Andelen af indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande overstiger 50 pct.
2. Andelen af beboere i alderen 18-64 år, der er uden tilknytning til arbejdsmarkedet eller uddannelse, overstiger 40 pct., opgjort som gennemsnit over de seneste fire år.
3. Antal dømt for overtrædelse af straffeloven, våbenloven eller lov om euforiserende stoffer pr. 10.000 beboere på 18 år og derover overstiger 270 personer, opgjort som gennemsnit over de seneste fire år.

Ved opgørelsen pr. 1. januar 2011 var der 26 ghettoområder.

Kilde: Socialministeriet:

http://www.sm.dk/data/Dokumentertilnyheder/2011/ghettoområder_pr_1_januar.pdf

Ghettoområderne har alle oplevet en stor vækst i fattigdomsandelen siden 2002. I de tre hårdest ramte boligområder, Gellerupparken, Vollsmose og Mjølnerparken, er fattigdommen steget med mellem 60-80 procent siden 2002. I 2002 var det således mellem 12-15 procent af beboerne, der var under fattigdomsgrænsen, mens det i 2009 er mellem 22-25 procent af beboerne.

I tabel 10 er udviklingen i fattigdommen for de ti hårdest ramte ghettoområder vist. Det skal dog bemærkes, at opgørelsen af udviklingen i fattigdommen på boligområder er behæftet med nogen usikkerhed, da definitionen af boligområderne er baseret på boligbestanden i 2009. Boliger i boligområdet, der er nedlagt i perioden 2002-2008, er derfor ikke med i opgørelsen.

Tabel 10. Udvikling i fattigdom på boligområder

	2002	2009	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct. point	Pct.
Gellerupparken	14,0	24,7	10,7	76,3
Mjølnerparken	15,1	24,0	8,9	58,8
Vollsmose	12,2	22,4	10,1	82,6
Toveshøj	9,6	22,2	12,6	131,5
Byparken/Skovparken	7,6	19,8	12,3	162,3
Havrevej	6,1	18,2	12,2	199,8
Stengårdsvej-kvarteret	11,6	17,6	5,9	51,1
Aldersrogade	10,9	17,1	6,2	56,8
Solbakken mv.	7,8	16,7	8,9	113,8
Blågården	11,3	16,2	4,8	42,5

Anm: Opgørelsen af boligområder tilbage til 2002 er behæftet med nogen usikkerhed, da koblingen er baseret på boligopgørelsen i 2009. Boliger i boligområdet som er nedlagt i perioden 2002-2008 er derfor ikke med i opgørelsen af boligområdet i 2002.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks statistiks registre.

TEMA 2

PERSPEKTIVER PÅ ULIGHED

KAPITEL 4

Høj indkomstmobilitet i Danmark

KAPITEL 5

Høj ulighed giver lav velstand

KAPITEL 6

Ulige levevilkår i de danske kommuner

KAPITEL 4

Høj indkomstmobilitet i Danmark

Jo flere år man hænger fast i fattigdom, jo sværere er det at forlade fattigdomsgruppen. Blandt de personer, der i 2008 har været fattige i de foregående syv år, er det kun 17 procent, der forlader fattigdom i 2009, mens afgangsandelen blandt de personer, der har været fattige i tre år, er 36 procent. Blandt de personer, der forlod fattigdomsgruppen fra 2008 til 2009, var det der næsten 40 procent, der fortsat vil betegnes som fattige i henhold til EU's fattigdomsgrænse på 60 procent af medianindkomsten.

Opgørelser over indkomstfordeling i Danmark kan give et billede af den økonomiske ulighed, men viser ikke om folk eksempelvis sidder fast i lavindkomstgrupperne. For at kunne belyse personers bevægelser op og ned i indkomstfordelingen kan indkomstmobiliteten analyseres.

I Danmark er der en stor indkomstmobilitet. Det betyder, at en del af de personer, der i et år ligger i den lave ende af indkomstgrupperne, året efter vil være rykket op i en højere indkomstgruppe. Omvendt vil der ligeledes være personer, der i løbet af et år rykker ned i indkomstfordelingen.

Omfanget af indkomstmobilitet kan belyses ved at se på, hvor mange der skifter indkomstgruppe i løbet af et år. I figur 1 er indkomstfordelingen i 2009 blandt personer, der året før var i henholdsvis den lavest, højeste og mellemste indkomstgruppe (deciler) vist.

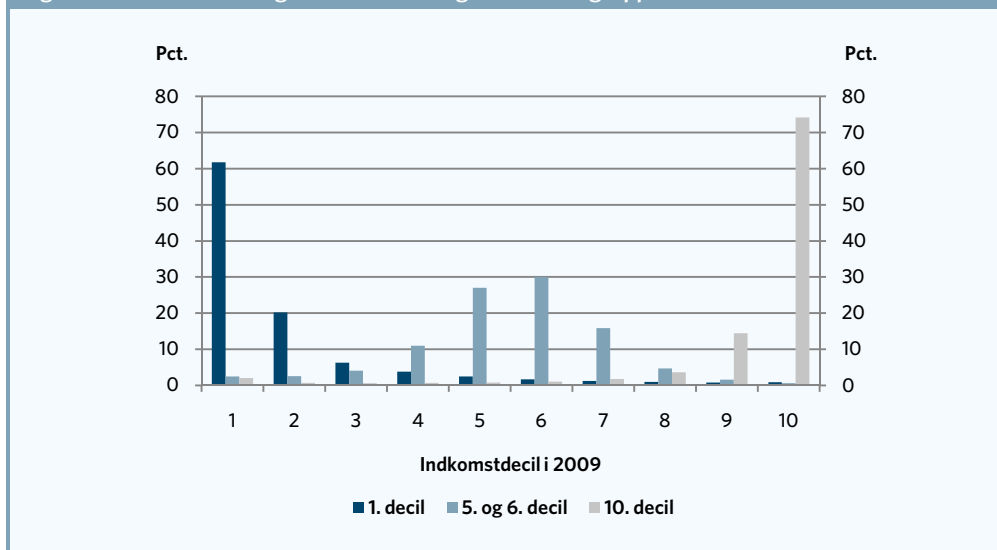
Blandt de personer, der i 2008 lå i første indkomstdecil (de 10 pct. fattigste), havde knap 40

procent bevæget sig op i en højere indkomstgruppe i 2009, mens godt 60 procent fortsat havde indkomster i første indkomstdecil. Samtidig viser figur 1, at blandt de knap 40 procent, der forlader 1. indkomstdecil i 2009, rykker langt hovedparten til 2. indkomstdecil, mens kun 5 procentpoint har indkomster i den "bedste" halvdel – det vil sige i 6.-10. indkomstdecil.

Tilsvarende viser figur 1, at blandt de 10 procent af befolkningen, der havde de højeste indkomster i 2008, var 26 procent rykket ned i en lavere indkomstdecil året efter, mens de resterende 74 procent fortsat havde indkomster i 10. decil, altså blandt de 10 procent rigeste i 2009.

Når man måler indkomstforskellene over en længere periode end ét år, vil der – på grund af indkomstmobiliteten – være en tendens til, at indkomstforskellene bliver mindre, end når indkomstforskellene måles over et enkelt år. Det kan blandt andet illustreres ved at se på Gini-koefficienten, der er et mål for graden af ulighed, hvor

Figur 1. Indkomstfordeling i 2009 for udvalgte indkomstgrupper i 2008

Anm: Decilgrupperingen er opgjort på baggrund af den husstandsækvivalerede disponible indkomst for hele befolkningen i de to år. I figuren er kun medtaget personer, der bor i Danmark i både 2008 og 2009.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

jo mere ulige indkomsterne er, jo større vil Gini-koefficienten være. Derudover kan det ligeledes illustreres ved forholdet mellem gennemsnitsindkomsten for 10. og 1. indkomstdecil med forskellige opgørelsesperioder.

Når der tages udgangspunkt i indkomsterne for 2009, har de 10 procent rigeste en gennemsnitlig

disponibel indkomst, der er 5,2 gange større end indkomsten blandt de 10 procent fattigste. Opgøres indkomstforskellene i stedet på baggrund af gennemsnitsindkomsten for 5-års perioden 2005-2009, er indkomstforskellen mellem 10. og 1. indkomstdecil reduceret til en faktor på 4,2. Det fremgår af tabel 1, der viser indkomstforskelle med forskellige periodeafgrænsninger.

Tabel 1. Indkomstforskelle med forskellige periodeafgrænsninger

Antal år	Gennemsnitsindkomst i 10. decil i forhold til indkomsten i 1. decil	Ginikoefficient
	Forhold	Pct.
1 år (2009)	5,2	24,4
2 år (2008-2009)	4,8	23,8
3 år (2007-2009)	4,6	23,5
4 år (2006-2009)	4,4	23,1
5 år (2005-2009)	4,3	22,7

Anm: Kun personer, der har bopæl i Danmark i alle 5 år, er medtaget. Indkomstforskellene er beregnet på baggrund af den gennemsnitlige disponible indkomst over perioden (årrækken). Ginikoefficienten for 2009 svarer ikke helt til resultatet i kapitel 1, hvilket skyldes populationsafgrænsningen.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Samtidig viser tabel 1, at Gini-koefficienten er 24,4, når den opgøres på baggrund af indkomsten i 2009, mens Gini-koefficienten målt over indkomsterne i perioden 2005-2009 er 22,7. Denne reduktion i Gini-koefficienten og i indkomstforholdet mellem 10. og 1. indkomstdecil afspejler fortrinsvis den indkomstudjævning, som indkomstmobiliteten medfører.

Mens der blandt fagøkonomer er nogenlunde enighed om, at Gini-koefficienten er et hensigtsmæssigt mål for indkomstulighed, er der ikke samme grad af konsensus vedrørende måling af indkomstmobiliteten, idet der findes en lang række forskellige typer af mobilitetsindeks.

Indeks for mobilitet

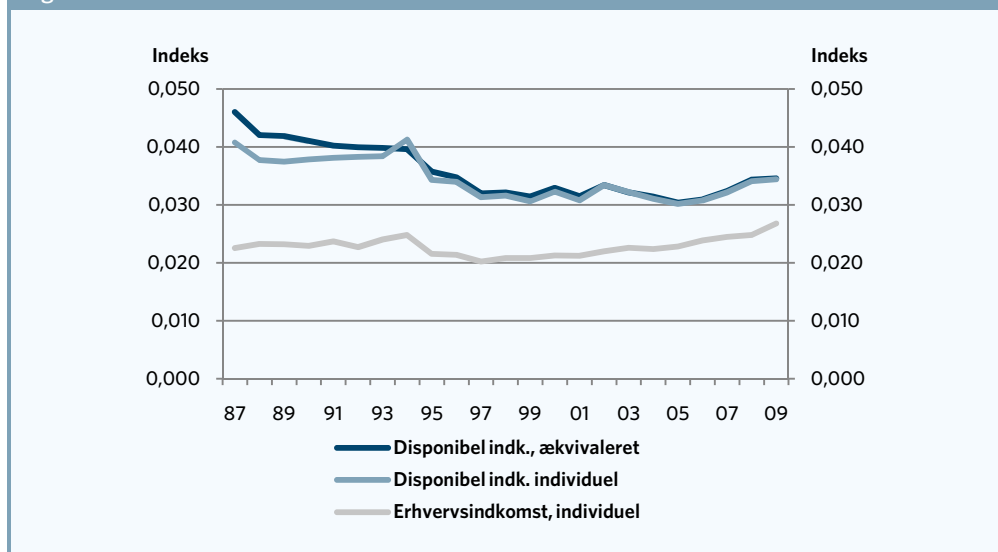
Hvis man har fokus på den indkomstudjævning, som indkomstmobiliteten medfører, er der dog gode argumenter for at anvende et ginibaseret mobilitetsindeks. Det ginibaserede mobilitetsin-

deks udnytter det forhold, at Gini-koefficienten – det vil sige indkomstuligheden – reduceres ved at måle uligheden over en længere periode end ét år, som vist i tabel 1. Mobilitetsindekset er lig med 0, hvis der slet ingen indkomstmobilitet er, mens det er 1, hvis indkomstmobiliteten er "fuldstændig" svarende til, at alle har samme indkomst sammenlignet med andre i de to år. I boks 1 er der redegjort nærmere for mobilitetsindekset.

I figur 2 er udviklingen i dette mobilitetsindeks vist for de 25-59-årige i perioden 1987-2009. Som det fremgår, har indkomstmobiliteten (af den disponible indkomst) i de seneste godt 10 år ligget på et lavere niveau end i perioden 1987-1994. I de seneste 4 år er der dog en tendens til, at indkomstmobiliteten er steget lidt.

Det skal bemærkes, at der er en lang række faktorer, der har betydning for indkomstmobiliteten, og det er derfor vanskeligt generelt at fastslå,

Figur 2. Ginibaseret mobilitetsindeks

Anm.: Ginibaseret mobilitetsindeks beregnet for 25-59-årige.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

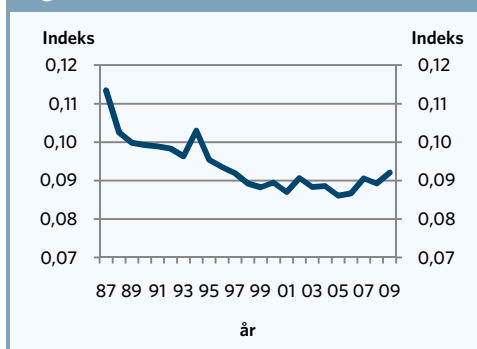
om høj mobilitet er "godt" eller "dårligt". For eksempel kan der være en tendens til, at mobiliteten i kriseår er forholdsvis høj, fordi forholdsvis mange mister arbejdet og dermed typisk går ned i indkomst. Mange skift mellem beskæftigelse og ledighed vil således alt andet lige bidrage til høj indkomstmobilitet. I perioder med pres på arbejdsmarkedet er der imidlertid også forhold, der trækker i retning af høj indkomstmobilitet. For eksempel er jobmobiliteten forholdsvis høj, når ledigheden er lav, hvilket bidrager til høj indkomstmobilitet, fordi større løn- og indkomstændringer typisk sker i forbindelse med jobskift.

Hvis man udelukkende ser på mobiliteten i erhvervsindkomsten (løn og indkomst fra egen virksomhed), tegner der sig et noget andet billede af udviklingen i indkomstmobiliteten. Som det fremgår af figur 2, er der således ikke noget, der tyder på, at indkomstmobiliteten for erhvervsindkomsterne aktuelt ligger på et lavere niveau end i perioden omkring 1990. Faktisk er det aktuelle niveau for indkomstmobiliteten af erhvervsindkomsterne på det højeste niveau i de seneste godt 20 år, og der har været en jævnt stigende tendens siden 1997.

Det er således ikke et ændret niveau af mobiliteten af erhvervsindkomsten, der er baggrunden for, at indkomstmobiliteten af den disponible indkomst i dag ligger på et lavere niveau end i årene omkring 1990. Ved gradvist at medtage flere og flere indkomstkomponenter i dannelsen af den disponible indkomst, og for hvert "mellemliggende" indkomstbegreb at beregne indkomstmobiliteten, kan man få et indtryk af, hvilke indkomstkomponenter, der har medvirket til, at indkomstmobiliteten af den disponible indkomst er faldet. Det viser sig, at det navnlig er ved indregningen af renteudgifterne – og til dels skattebetalingen – at indkomstmobiliteten løftes særligt meget i årene omkring 1990, og i mindre grad løftes i de senere år.

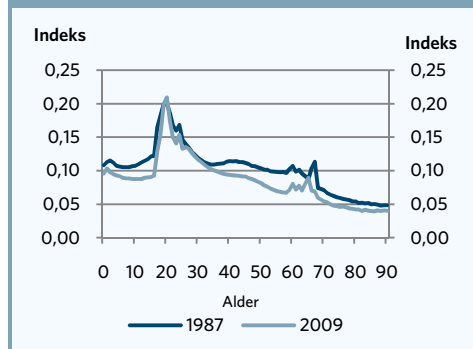
Som nævnt kan indkomstmobiliteten fra år til år måles på mange måder. Som et alternativ er indkomstmobiliteten i figur 3a målt som den gennemsnitlige ændring i de enkelte personers placering (fraktile) i indkomstfordelingen mellem 2 år. Hvis mobilitetsindekset f.eks. er 0,1, afspejler det, at de personer, der indgår i beregningen, i gennemsnit har flyttet sig én indkomstdecil i løbet af de to år – enten i op- eller nedadgående

Figur 3a. Afstandsbaseret mobilitetsindeks

Anm.: Afstandsbaseret mobilitetsindeks baseret på den husstand-sækvivalerede disponible indkomst for hele befolkningen. Se boks 1. Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registre.

Figur 3b. Afstandsbaseret mobilitetsindeks

Anm.: Afstandsbaseret mobilitetsindeks baseret på den husstand-sækvivalerede disponible indkomst for hele befolkningen. Se boks 1. Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registre..

Boks 1 Måling af indkomstmobilitet

I analysen er der set på to mobilitetsindikatorer, som beskrives nærmere nedenfor.

Gini-baseret mobilitetsindikator

Det gini-baserede mobilitetsmål udnytter det forhold, at ginikoefficienten reduceres ved at måle indkomstforskellene over en længere periode end ét år, jf. tabel 1. Konkret beregnes mobilitetsindekset som én minus ginikoefficienten for indkomsterne i en 2-års periode set i forhold til et vægtet gennemsnit af ginikoefficienten for hvert af de to år – dvs.

$$I_A = 1 - \frac{G}{\frac{\mu_1}{\mu} G_1 + \frac{\mu_2}{\mu} G_2}$$

G angiver ginikoefficienten over en 2-årige analyseperiode, mens G_1 og G_2 er ginikoefficienten i hvert af de to år. Variablen μ angiver den gennemsnitlige indkomst i de to år under ét, mens μ_1 og μ_2 er den gennemsnitlige indkomst i hvert af de to år, der indgår i beregningen. Mobilitetsindekset er 0, hvis der ingen indkomstmobilitet er, mens indekset er lig med 1, hvis der er "fuldstændig" indkomstmobilitet svarende til, at alle har samme indkomst sammenlignet med andre i de to år.

Afstands-baseret mobilitetsindikator

Det alternative mobilitetsmål beregnes som den gennemsnitlige (absolutte) ændring i indkomstfraktilen over en 2-årig periode. Konkret foretages beregningen ved at tildele alle personer et tal mellem 0 og 1, som angiver placeringen i indkomst fordelingen. Den fattigste tildeles værdien 0, mens den rigeste tildeles værdien 1. Det er den absolutte ændring i dette tal, som indgår i beregningen af mobilitetsindikatoren.

En person, der indkomstmæssigt flytter sig præcis fra midten af indkomstfordelingen i år 1 til at være den fattigste i år 2, vil således bidrage med 0,5 til indekset.

retning. Som det fremgår af figur 3a, viser dette mobilitetsindeks i store træk samme udvikling som det gini-baserede mobilitetsmål. En opdeling på alder viser, at indkomstmobiliteten er særligt høj blandt de unge, hvilket formentlig primært afspejler store indkomstskift i forbindelse med overgang mellem studie og job. Det fremgår af figur 3b, der viser indkomstmobiliteten fordelt på alder. Samtidig er der en klar tendens til, at mobiliteten gradvist falder med alderen fra omkring 20-årsalderen – dog med en svag tendens til, at mobiliteten omkring efterløns- og pensionsalderen stiger lidt.

Mobilitet ud af fattigdomsgruppen

Mens det som nævnt er vanskeligt på det generelle plan at fastlægge størrelsen af det "optima-

le" mobilitetsniveau, er det mere oplagt, når man specifikt ser på gruppen med indkomster under fattigdomsgrænsen. For denne gruppe er det positivt med så stor en mobilitet ud af fattigdom som muligt. I det følgende defineres gruppen af fattige som personer med en indkomst under 50 procent af medianindkomsten, dog eksklusiv familier, hvor (mindst) én af forsørgerne er studerende.

Ud af de 223.400 personer, der i 2008 havde indkomster under OECD's fattigdomsgrænse, var 103.100 fortsat fattige året efter, svarende til 46,2 procent. De resterende 53,8 procent har således forladt gruppen af fattige fra 2008 til 2009. Der er dermed en forholdsvis stor mobilitet ud af fattigdom.

Afgangen fra fattigdomsgruppen skyldes langt overvejende, at indkomsten året efter ligger over fattigdomsgrænsen, men afgang kan ligeledes skyldes udvandring, død, eller at én af forsørgerne overgår til at være studerende i 2009¹.

Som det fremgår af tabel 2, kan 42,5 procentpoint af afgang henføres til, at indkomsten i 2009 er over 50 procent af medianindkomsten, mens 6,6 procentpoint afspejler afgang på grund af udvandring, død samt at mindst én af forsørgerne er blevet studerende. Endelig er der 4,7 procent, der afgår fra gruppen af fattige, fordi indkomsten i 2009 ikke vurderes at være "retvisende" for årsindkomsten - f.eks. på grund af, at der i 2009 ikke er fuld skattepligt (se anmærkning til tabel 2).

Flest ældre og ufaglærte hænger fast i fattigdom

Hvis man kun ser på afgangsmønsteret for de personer, der bor i Danmark i både 2008 og 2009 med "retvisende årsindkomster", er det samlet

set 50 procent, der forlader fattigdom i løbet af et år. Denne gennemsnitlige afgangandel varierer imidlertid mellem forskellige befolkningsgrupper. Som det fremgår af figur 4a, er det blandt de unge 18-29-årige, at flest forlader fattigdomsgruppen i løbet af et år, mens ældre over 66 år er den gruppe, hvor færrest forlader fattigdom.

Figur 4b viser, at der ligeledes er forskelle i afgangsmønsteret på tværs af uddannelsesgrupper. Personer med grundskole som højeste fuldførte uddannelse er således den uddannelsesgruppe, der har den laveste afgangandel i løbet af et år, mens personer med en gymnasial uddannelse er den gruppe, der med 60 procent har den største afgangandel i løbet af et år. Den forholdsvis høje afgangandel for personer med en gymnasial uddannelse skal ses i sammenhæng med, at mange i denne gruppe er unge, som forlader fattigdom, fordi de bliver studerende og dermed pr. definition ikke indgår i fattigdomsgruppen længere.

Tabel 2. Afgang fra fattigdom - 2008 til 2009

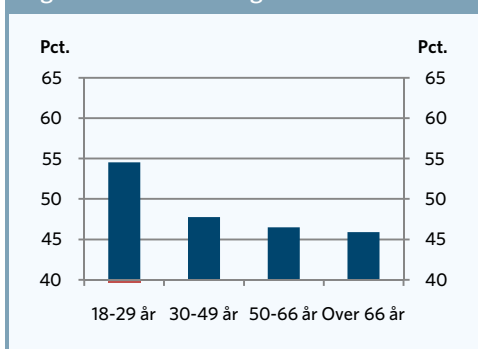
Status 2009	Fattige 2008	
	Antal	Pct.
Forlader fattigdomsgruppen i 2009 (ekskl. studerende)	120.233	53,8
- Indkomst over fattigdomsgrænse i 2009	94.869	42,5
- Fortsat fattige i 2009 - men studerende	8.913	4,0
- Udvandret eller død i 2009	5.850	2,6
- Ikke fuldt skattepligtige i 2009 mv. (ikke "retvisende" årsindkomster)	10.601	4,7
Fortsat fattige i 2009 - ikke studerende	103.140	46,2
I alt	223.373	100,0

Anm: Studerende er ikke medregnet i gruppen af fattige. I afgrænsningen af gruppen af fattige tages udgangspunkt i alle personer med bopæl i Danmark. Personer, der ikke er skattepligtige i Danmark, samt personer med "ekstreme" indkomster, er heller ikke medtaget i gruppen af fattige. Disse personer optræder i tabellen under "ikke skattepligtige i 2009 mv.". Se notatet Teknisk baggrundspapir om indkomstdefinitioner og datagrundlag, juni 2011 for en uddybning heraf.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

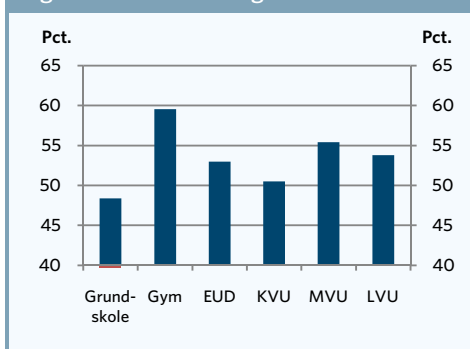
¹ "Teknisk baggrundspapir om indkomstdefinitioner og datagrundlag" kan findes via www.ae.dk: <http://www.ae.dk/analyse/teknisk-baggrundspapir-om-indkomstdefinitioner-datagrundlag>

Figur 4a. Forlader fattigdom - alder

Anm.: Afgangsandelen er opgjort for personer med bopæl i Danmark i både 2008 og 2009, med "retvisende årsindkomster" i begge år, jf. anmærkninger til tabel 2.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Figur 4b. Forlader fattigdom - uddannelse

Anm.: Se figur 4a. Personer med uoplyst uddannelse er ikke vist i figuren.

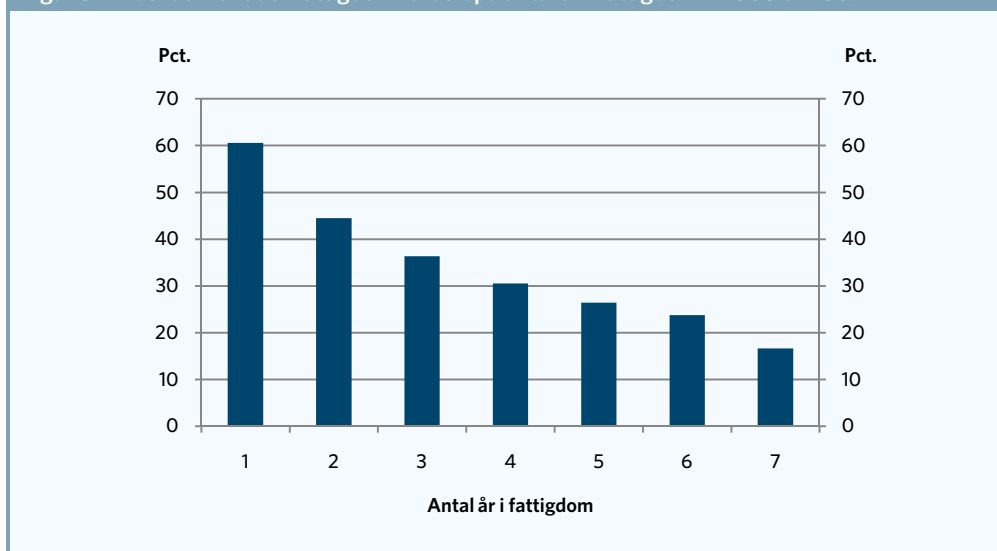
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Færrest indvandrere forlader fattigdomsgruppen

En af de faktorer, der har særlig stor betydning for sandsynligheden for at forlade fattigdom, er antallet af år i fattigdom. Der er således en meget klar tendens til, at det bliver sværere at forlade fattigdomsgruppen, jo flere år den enkelte

har været fattig. Blandt de personer, der i 2008 har været fattige i de foregående 7 år, er det 17 procent, der forlader fattigdom i 2009, mens afgangsandelen blandt de personer, der kun har været fattige i et enkelt år er 61 procent. Det fremgår af figur 5, der viser andelen, der forlader fattigdom fordelt på antal år i fattigdom.

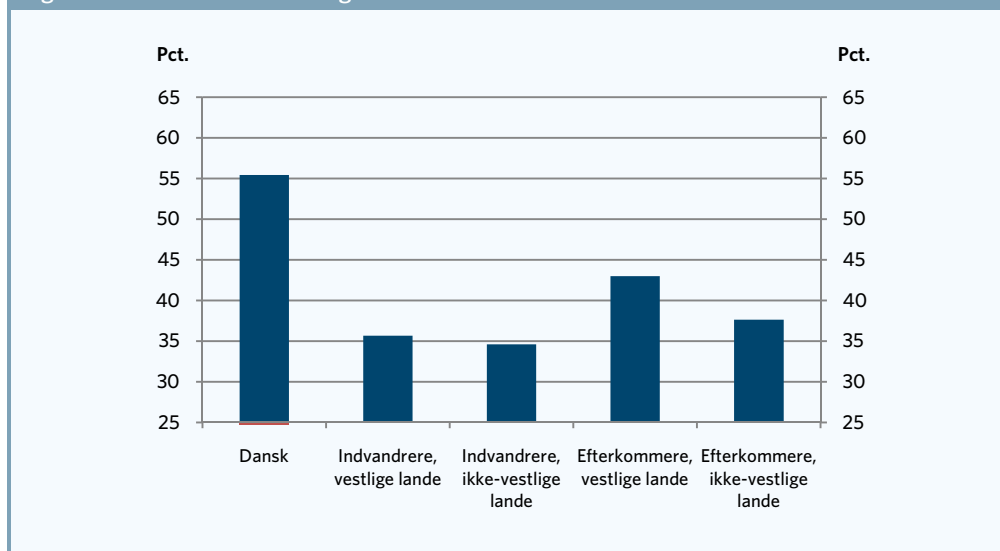
Figur 5. Andel der forlader fattigdom fordelt på antal år i fattigdom - 2008 til 2009.

Anm.: Afgangsandelen er opgjort for personer med bopæl i Danmark i både 2008 og 2009, med "retvisende årsindkomster" i begge år, jf. anmærkninger til tabel 2.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Figur 6. Andel der forlader fattigdom fordelt herkomst fra 2008 til 2009

Anm.: Se figur 4a.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Ud over antal år i fattigdom er herkomst en af de baggrundsvariable, der har størst betydning for chancen for at forlade fattigdom. Som det fremgår af figur 6, er det blandt fattige med dansk oprindelse 55 procent, der forlader fattigdom i løbet af et år, mens det kun er omkring 35 procent af de fattige indvandrere, der forlader fattigdomsgruppen i løbet af et år. Blandt efterkommere er der ligeledes en forholdsvis lav andel, der forlader fattigdom i løbet af et år. Det skal imidlertid ses i sammenhæng med, at en forholdsvis stor andel af efterkommerne (navnlig fra ikke-vestlige lande) er børn, som dermed indkomstmæssigt optræder med samme indkomstniveau som forældrene.

Hidtil er der i målingen af afgang fra fattigdom ikke set på, hvor meget indkomsten ligger over fattigdomsgrænsen i det år fattigdomsgruppen forlades. Det viser sig imidlertid, at en meget stor andel af de personer, der forlader fattigdoms-

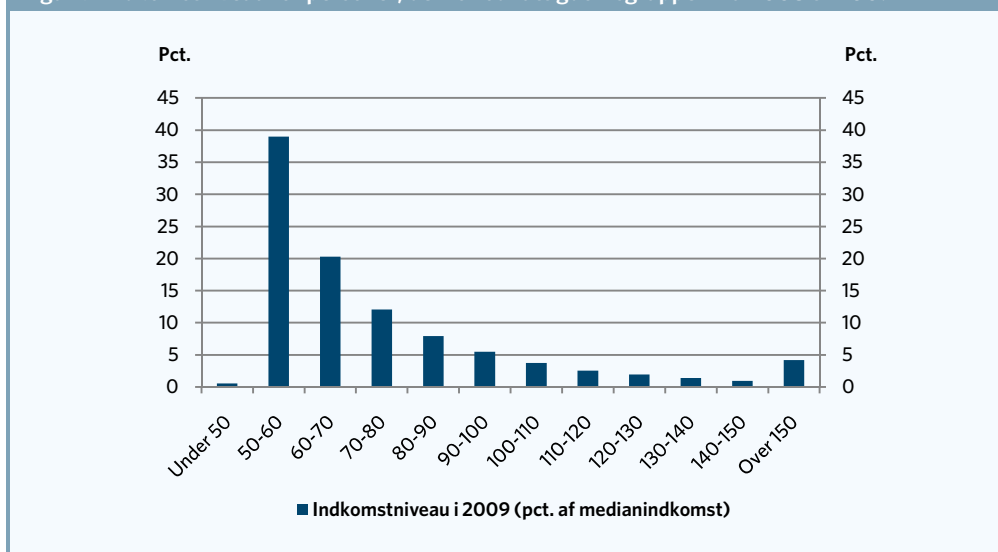
gruppen, har en indkomst, der kun ligger lidt over fattigdomsgrænsen.

Blandt de personer, der forlod fattigdomsgruppen fra 2008 til 2009, var det således næsten 40 procent, der havde en indkomst mellem 50 og 60 procent af medianindkomsten – og dermed ville blive betegnet som fattige i henhold til EU's fattigdomsgrænse på 60 procent af medianindkomsten. Det fremgår af figur 7, der viser indkomstniveauet for de personer, der forlod fattigdomsgruppen i 2008.

Risiko for at ryge tilbage i fattigdomsgruppen

En forholdsvis stor andel af de personer, der forlader gruppen af fattige, vender tilbage til fattigdomsgruppen igen. I det følgende er dette tilbagefaldsmønster belyst ved at tage udgangspunkt i personer, der har forladt gruppen af fattige fra 2007 til 2008, og undersøge hvor stor en andel

Figur 7. Indkomstniveau for personer, der forlod fattigdomsgruppen fra 2008 til 2009

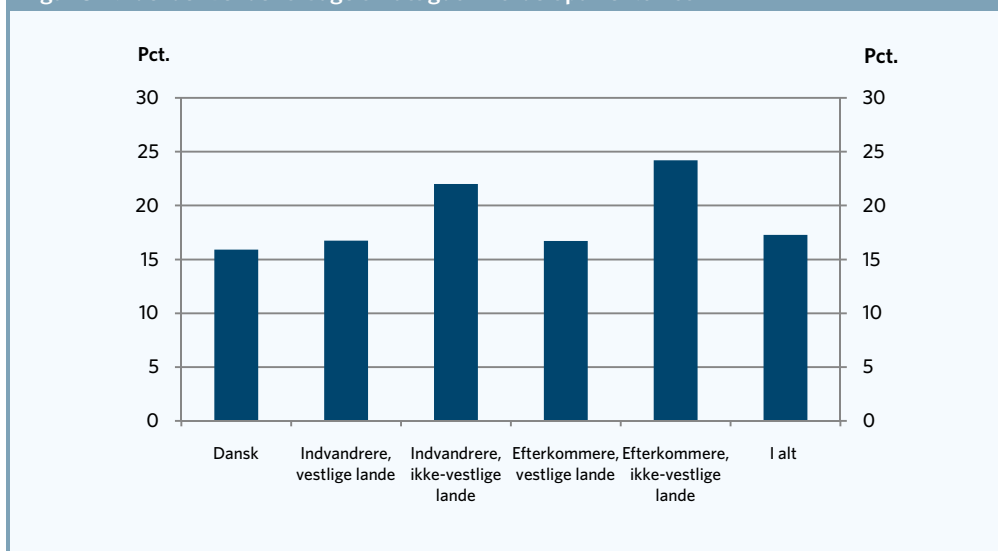
Anm.: I figuren medtages de personer, der forlod fattigdom fra 2008 til 2009 – dog eksklusiv udvandrede samt ikke-skattepligtige personer mv. Grunden til, at der optræder personer med indkomster under 50 pct. af medianindkomsten på trods af at den anvendte fattigdomsgrænse netop er 50 pct. af medianindkomsten, er, at personer, der overgår til studerende – teknisk set – afgår fra fattigdomsgruppen, selvom indkomsten i begge år er under 50 pct. af medianindkomsten.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

af denne gruppe, der vender tilbage til fattigdom i 2009.

Som det fremgår af figur 8, var det 17 procent af de personer, der forlod fattigdom fra 2007 til

Figur 8. Andel der vender tilbage til fattigdom fordelt på herkomst

Anm.: Figuren viser hvor stor en andel af de personer der forlod gruppen af fattige fra 2007 til 2008 som igen i 2009 er "faldet tilbage" til fattigdom.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 3. Andel der vender tilbage til fattigdom i 2009 opdelt på uddannelse

	Andel der falder tilbage til fattigdom	
		Pct.
Grundskole		19,6
Gymnasium		10,9
Faglært		16,5
Kort videregående uddannelse		18,5
Mellemlang videregående uddannelse		12,2
Lang videregående uddannelse		11,7
I alt		17,3

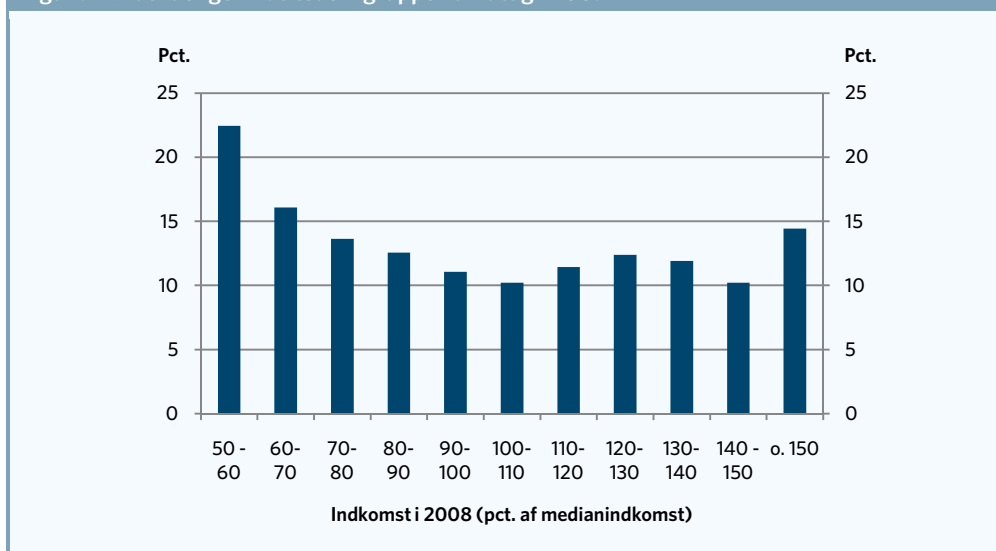
Anm.: Tabellen viser, hvor stor en andel af de personer, der forlod gruppen af fattige fra 2007 til 2008, der igen i 2009 er "faldet tilbage" til fattigdom.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

2008, som "falder tilbage" i fattigdom i 2009. Denne tilbagefaldsandel er særlig stor for indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande. Blandt disse grupper er det 22-24 procent, der vender tilbage til fattigdom året efter, mens den tilsvarende andel blandt danskere er 16 procent.

Uddannelsesmæssigt er der ligeledes store forskelle på, hvor mange der vender tilbage til fattigdom. Blandt de ufaglærte (grundskole som højeste fuldførte uddannelse), der forlod fattigdom fra 2007 til 2008, var det næsten 20 procent, der i 2009 igen havde en indkomst under

Figur 9. Andel der genindtræder i gruppen af fattig i 2009

Anm.: Der tages udgangspunkt i personer, der har været fattige i 2007, men som ikke er fattige i 2008. For denne gruppe viser figuren, hvor stor en andel der i 2009 igen er fattige opdelt efter indkomstniveauet i 2008 (målt som pct. af medianindkomsten).

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

fattigdomsgrænsen på 50 procent af medianindkomsten. Til sammenligning er den tilsvarende tilbagefaldsandel på 11-12 procent for personer med henholdsvis en mellemlang eller lang videregående uddannelse samt personer med alene en gymnasial uddannelse. Det fremgår af tabel 3, der viser andelen, der vender tilbage til fattigdom fordelt efter uddannelse.

Ud over herkomst og uddannelse afhænger risikoen for at falde tilbage til fattigdom af, hvor meget indkomsten ligger over fattigdomsgrænsen i det år, hvor fattigdomsgruppen forlades.

Blandt de personer, der kun opnår en indkomst lige over fattigdomsgrænsen, er der således forholdsvis stor risiko for at vende tilbage til fattigdom.

Opgøres indkomstniveauet i 2008 i forhold til medianindkomsten viser figur 9 for eksempel, at 22 procent af de personer, der har en indkomst mellem 50 og 60 procent af medianindkomsten, igen er faldet tilbage til fattigdom i 2009.

Derimod er det kun omkring 10 procent af de personer, der i 2008 har forladt fattigdomsgruppen med indkomster omkring medianindkomsten (100-110 i figur 9), som igen i 2009 vender tilbage til fattigdom. Det bemærkes, at personer, der i 2008 har forholdsvis høje indkomster, har en lidt større risiko for at vende tilbage til fattigdom end personer med indkomster omkring medianindkomsten. Det afspejler formentlig, at en del selvstændige har forholdsvis svingende indkomster, og de kan derfor opleve store indkomstmæssige spring i indkomsten fra år til år.

KAPITEL 5

Høj ulighed giver lav velstand

En sammenligning af forskellige landenes velstandsniveau og ulighed viser, at lande med høj ulighed generelt har et lavere velstandsniveau end lande med lav ulighed. Denne sammenhæng genfindes, både når man inddrager alle lande, kun ser på OECD-lande eller udelukkende på EU-lande. Analysen viser således, at sammenhængen mellem velstand og ulighed er robust.

Det diskuteres ofte, hvordan en større eller mindre grad af ulighed påvirker vækst og velstand i et samfund. Der bliver ofte fremsat det synspunkt, at stor ulighed er godt for væksten i et samfund, da dette giver de rette incitamenter for at arbejde hårdt.

Hypotesen er, at hvis der er et for lille spænd mellem top og bund, så kan det ikke betale sig at gøre en ekstra indsats, da gevinsten er for lille. Omvendt, hvis der er stor forskel på top og bund, så er der et stort incitament til at yde en ekstra indsats. Heroverfor er der en række argumenter imod, at øget ulighed giver større vækst.

For det første er det sværere at bryde den sociale arv, jo større afstanden er. For det andet vil et land præget af en bred middelklasse have større tendens til at investere i f.eks. uddannelse, infrastruktur og sundhed til gavn for det generelle velstandsniveau i landet. For det tredje giver det større politisk ustabilitet med store forskelle mellem top og bund. Et land med en lille elite og en

stor underklasse vil typisk være mere præget af ustabilitet end et mere lige land.

For det fjerde betyder større ulighed, at hele talentmassen i et land ikke vil blive udnyttet, da børn, der vokser op i underklassen, har stor risiko for at blive i en uuddannet underklasse som voksne, uanset kvalifikationer. Og for det femte viser studier, at korruption er mere udbredt i lande med en høj grad af ulighed.

Der er altså både teoretiske argumenter for, at ulighed leder til højere vækst, og for at lav ulighed giver større velstand. Det er altså op til empiriske studier at afgøre, hvilken sammenhæng der er imellem ulighed og velstand.

Sammenhæng mellem ulighed og velstand

Hvis man ser på ulighed og velstandsniveau i verdens lande, ser der ud til at være en sammenhæng: Desto lavere ulighed, desto større velstandsniveau.

Sammenhængen mellem velstand og ulighed, kan illustreres på flere måder. En måde er at se på velstandsniveauet for de mest lige lande sammenlignet med velstandsniveauet for de mest ulige lande. Tager man eksempelvis de mest lige lande i OECD og sammenholder deres velstandsniveau med de mest ulige lande i OECD, så har de mest lige lande det gennemsnitlige højeste velstandsniveau. Ser man udelukkende på EU-lande, så genfinder man præcis samme resultat: De mest lige EU-lande har det højeste velstandsniveau. Og indsnævrer man yderligere, så man kun ser på vesteuropæiske, så er sammenhængen der stadigvæk.

I figur 1 er dette resultat illustreret. For at vise, at resultatet er robust for flere forskellige grupper af lande, er sammenhængen vist både for FN's definition af højt- og meget højtudviklede lande, for OECD-lande og for EU-lande. Yderligere er

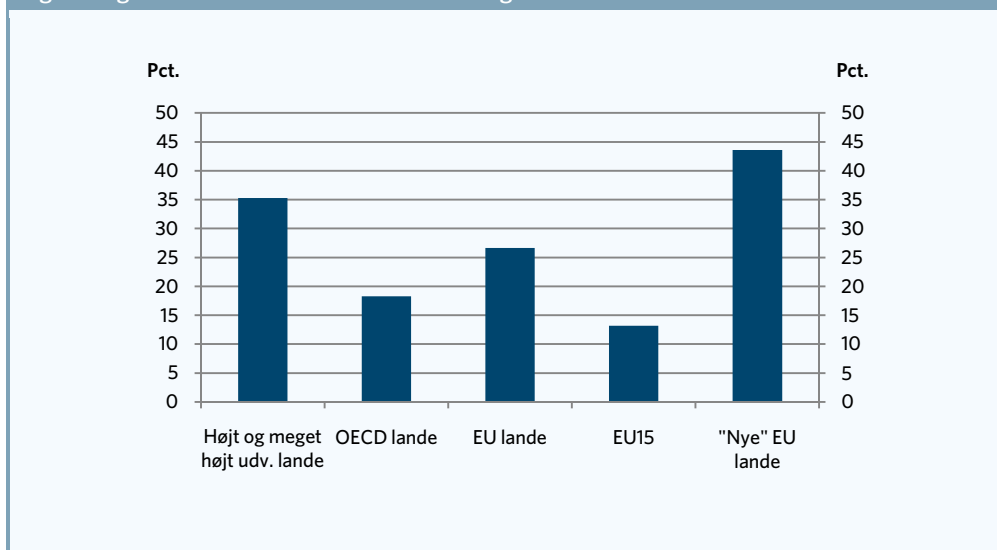
sammenhængen vist, hvis man deler EU landene op i to grupper: vestlige EU lande og de "nye" EU lande. Som det fremgår af figur 1, er velstandsniveauet i alle tilfælde størst for den halvdel af lande med den største lighed.

For OECD-lande er velstandsniveauet omkring 18 procent højere for de mest lige lande end for de mest ulige lande. Ser man på EU-lande er velstandsniveauet godt 25 procent højere for de mest lige lande, i forhold til de mest ulige lande. Dette er lidt mindre hvis man kun ser på de vesteuropæiske EU-lande, og noget højere hvis man ser på de nye EU lande. Men i samtlige grupperingerne af landene genfindes sammenhængen.

Lande med lav ulighed har højere velstandsniveau

En anden måde at undersøge sammenhængen mellem ulighed og velstand, er ved en egentlig

Figur 1. Lige landes mer-velstand i forhold til ulige lande

Anm: Figuren viser hvor meget større velstanden i den halvdel af lande med den mindste ulighed er, i forhold til den halvdel af lande med den største ulighed. Ulighed er målt ved Gini-koefficienten, mens velstandsniveauet er målt som BNP/capita
Kilde: AE på baggrund af OECD, FN og Eurostat

statistisk analyse, hvor man sammenholder velstand og ulighed.

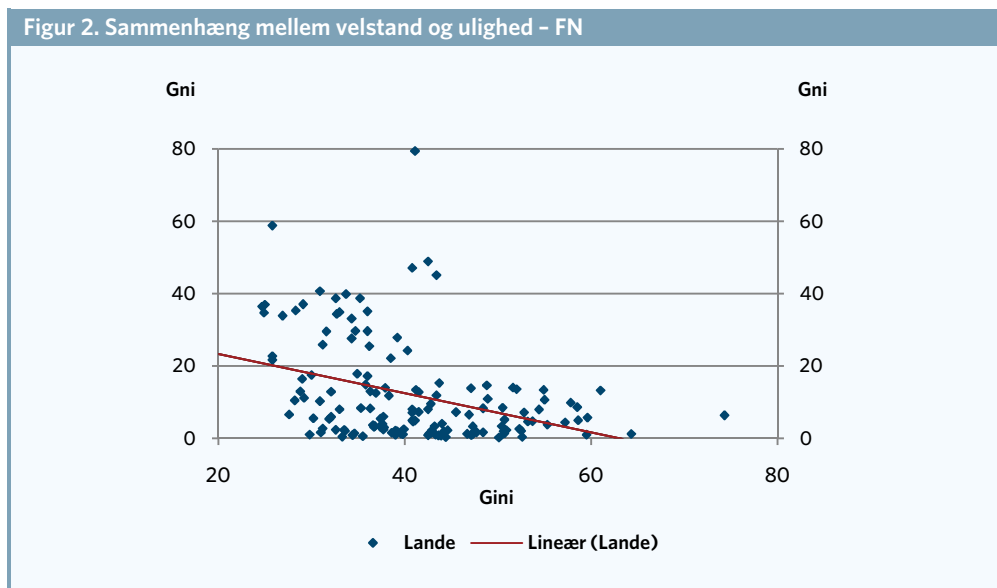
I figur 2 er sammenhængen mellem uligheden og velstandsniveauet per person i 145 lande vist. I figur 2 er der ligeledes vist den estimerede lineære sammenhæng mellem de to variable. Tendensen med jo lavere ulighed, desto større velstandsniveau bliver bekræftet af en regressionsanalyse, der viser, at sammenhængen er signifikant - dvs. jo lavere ulighed, desto større velstandsniveau.

I figur 2 er der dog det åbenlyse kritikpunkt, at der er meget stor usikkerhed i opgørelsen af specielt uligheden, men ligeledes velstandsniveauet i de forskellige lande. Specielt i mange udviklingslande er der en stor usikkerhed i disse opgørelser. Derudover er de 145 lande meget forskellige på en helt række områder, som ikke er med i analysen.

Det er derfor relevant at indsnævre analysen og kun se på en mindre mængde af lande, hvor der er mindre usikkerhed i opgørelserne af ulighed og velstand, og hvor landene er mere ens. Derudover er det også mere meningsfuldt i en dansk sammenhæng at vurdere sammenhængen for vestlige lande, der i højere grad minder om den danske økonomi. Bruger man datamateriale fra FN, som det er gjort i figur 2, og ser man kun på de højt- og meget højtudviklede lande, genfindes den signifikante sammenhæng stadig.

For disse 69 højt- og meget højtudviklede lande gælder det altså ligeledes, at lande med lav ulighed generelt har et højere velstandsniveau end lande med høj ulighed. Resultatet af denne regression er vist i appendiks A.

Frem for at tage udgangspunkt i FN's opgørelse af velstand og ulighed, kan man indsnævre analysen

Anm: Ulighed er målt som Gini-koefficienten i 2000-2010, mens velstandsniveauet er målt som GNI/capita i købekraftskorrigerede i 1.000 USD i 2008. Der er målt på 145 lande. Se appendiks A for estimationsresultater.

Kilde: AE på baggrund af UNDP, Human Development Report, 2010.

Boks 1. Sådan måles sammenhængen mellem ulighed og velstand

Sammenhængen mellem ulighed og velstand kan undersøges ved at lave en statistisk analyse for de enkelte lande. I en sådan regression kan man helt indledende se, om der er en signifikant sammenhæng mellem velstand og ulighed. En sådan regression er dog forsimplet af flere årsager. For det første er ulighed ikke den eneste faktor, der forklarer velstandsniveauet, og for det andet kan der være *endogenitetsproblemer (årsag-virkning-problemer)*, hvis velstandsniveauet forklarer uligheden og ikke omvendt. Denne indledende analyse af sammenhængen kan alligevel bidrage til, om der overhovedet kan findes nogen sammenhæng mellem ulighed og velstand.

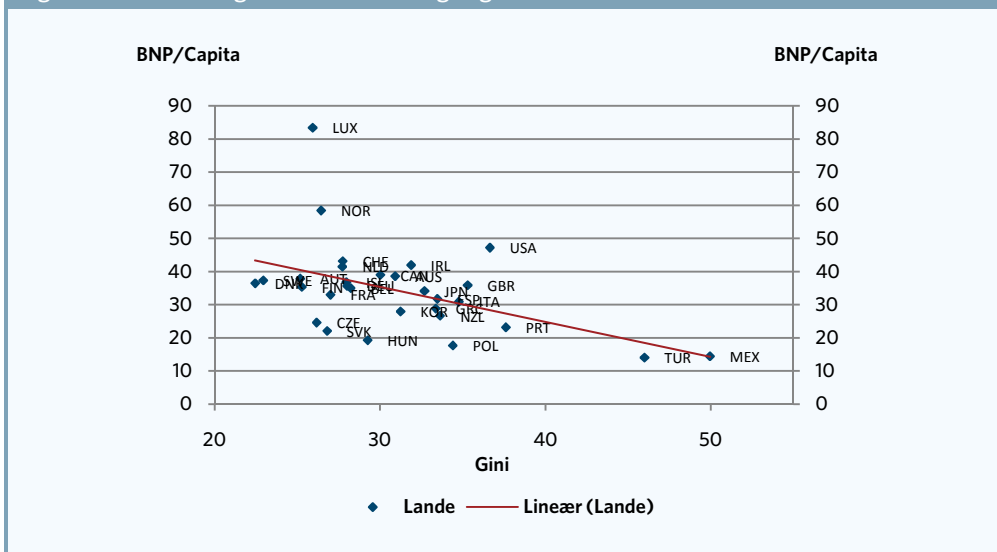
yderligere og udelukkende se på OECD-lande. I figur 3 er der derfor taget udgangspunkt i OECD's opgørelser af velstand og ulighed for 30 OECD-lande.

Af figur 3 fremgår det, at den signifikante sammenhæng fra figur 2 genfindes, når man ser på de rigere OECD-lande og bruger OECD som datakilde. Igen er både landene og den lineære estimate-rede sammenhæng mellem velstand og ulighed vist i figur 3, og det ses, at lande med et lavt ulighedsniveau generelt har et højt velstandsniveau.

I appendiks A er der vist en række andre estimater med OECD som kilde - bl.a. hvor Luxembourg er udeladt, da den kan betragtes som en ekstrem observation. De ekstra estimater viser ligeledes, at lande med lav ulighed generelt har et højere velstandsniveau.

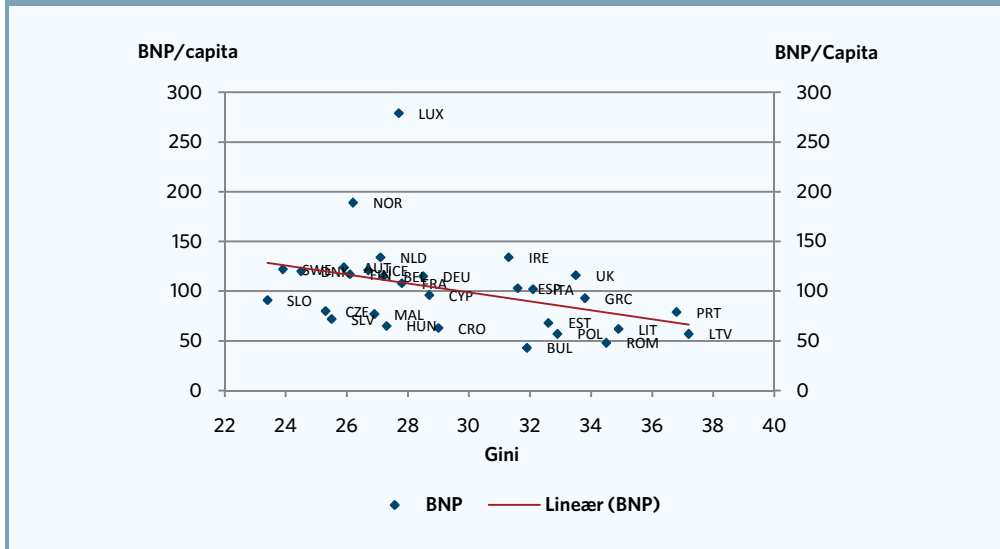
En tredje kilde til sammenligning af ulighed og velstand på tværs af lande er EUROSTAT, der forsøger at harmonisere opgørelserne, så de bedre kan sammenlignes. Når man bruger EUROSTAT's data som udgangspunkt, fremkommer den sam-

Figur 3. Sammenhæng mellem velstand og ulighed - OECD

Anm: Ulighed er målt som et gennemsnit af Gini-koefficienten i perioderne midt-1980, midt-1990 og midt-2000, mens velstandsniveauet er målt som BNP/capita i købekraftskorrigerede i 1.000 USD i 2008. Der er målt på 30 lande. Se appendiks A for estimationsresultater. Kilde: AE på baggrund af OECD, "Growing Unequal?".

Figur 4. Sammenhæng mellem velstand og ulighed - EUROSTAT

Anm: Ulighed er målt som et gennemsnit af Gini-koefficienten i perioden 2005-2009, mens velstandsniveauet er målt som købekraftskorrigeret BNP/capita i 2008. BNP/capita er opgjort som et indeks, hvor EU27=100. Der er målt på 30 lande. Se appendiks A for estimationsresultater.

Kilde: AE på baggrund af EUROSTAT

me sammenhæng som i figur 2 og 3: Jo lavere ulighed, desto større er det generelle velstandsniveau. Det fremgår af figur 4.

Ud fra figurerne kan man diskutere, om der er enkelte lande, der bør udelades fra opgørelsen, da de stikker for meget ud (er outliers). Specielt Luxembourg springer i øjnene som en ekstrem observation. I appendiks A er der derfor lavet en række ekstra regressioner, hvor Luxembourg er fjernet, og hvor der udelukkende ses på EU-lande. I disse tilfælde er der ligeledes en signifikant sammenhæng, og det betyder, at lande med lavere ulighed generelt har et højere velstandsniveau.

Yderligere kan man ud fra figur 4 overveje, om regressionen bør opdeles på "nye" og "gamle" EU-lande. Mange af de østeuropæiske lande lig-

ger således under den estimerede sammenhæng, mens de vesteuropæiske lande ligger over.

I figur 5 er regressionen derfor opdelt på "nye" og "gamle" EU-lande¹. Også med denne opdeling er sammenhængen signifikant.

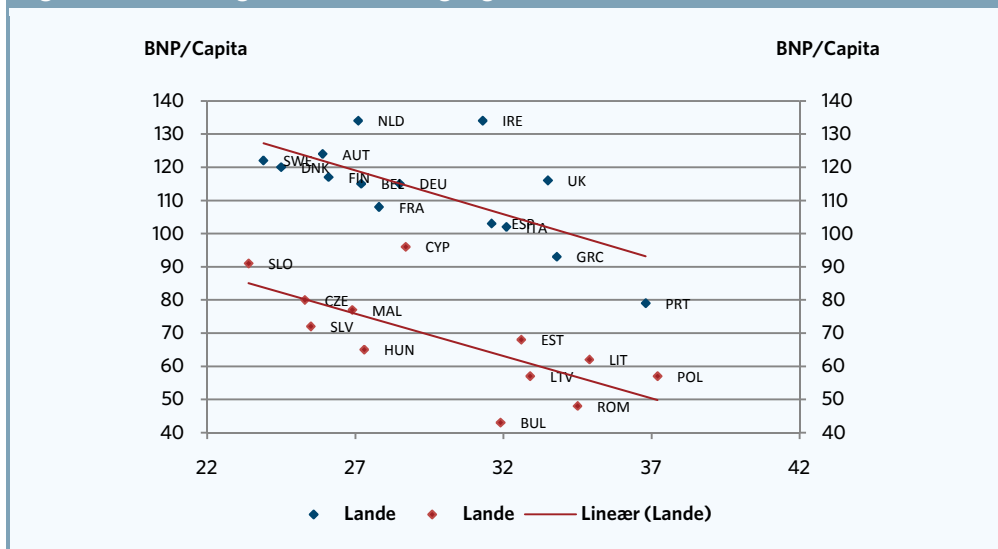
Det er interessant at bemærke, at man finder samme sammenhæng mellem velstand og ulighed både for "nye" og "gamle" EU-lande, men på forskellige niveauer. Dette indikerer altså, at sammenhængen mellem velstand og ulighed er robust.

Lav ulighed giver mange positive effekter

Ovenstående estimater siger kun noget om, at der er en sammenhæng mellem ulighed og vel-

¹ Estimat-beregningerne er udført med en "dummy"-variable på nye EU-lande. Dvs. alle EU-lande indgår i samme estimat, men dummy-variablen sikrer to forskellige niveauer på sammenhængen mellem ulighed og velstand.

Figur 5. Sammenhæng mellem velstand og ulighed – EUROSTAT

Anm: Ulighed er målt som et gennemsnit af Gini-koefficienten i perioden 2005-2009, mens velstandsniveauet er målt som købekraftskorrigeret BNP/capita i 2008. BNP/capita er opgjort som et indeks, hvor EU27=100.
Kilde: AE på baggrund af EUROSTAT

standsniveau. De siger dog ikke noget om, hvilken vej kausaliteten er. Har rige lande en lav ulighed, fordi de har råd til at omfordele? Eller bliver landene rige, fordi de har en lav ulighed?

I en nyere forskningsartikel i tidsskriftet "Journal of Development Economics" tager William Easterly fat i denne problematik. Han påviser, at højere ulighed giver et lavere velstandsniveau, og at kausaliteten (virkning-årsag) netop går den vej. Det betyder, at lav ulighed giver et højere velstandsniveau på lang sigt. Til dette bruger

han instrumentvariabelmetoden, som er forklaret nærmere i boks 2.

Ved hjælp af denne metode kan Easterly (2007) påvise en høj signifikant sammenhæng mellem ulighed og velstandsniveau. Resultatet er altså, at høj ulighed isoleret set påvirker velstandsniveauet negativt: Stiger uligheden, giver det et lavere velstandsniveau.

Ud over den tydelige sammenhæng mellem ulighed og velstandsniveau viser Easterly (2007),

Boks 2. Instrumentvariabelmetoden brugt i Easterly (2007)

Instrumentvariabelmetoden kan bruges til at løse endogenitetsproblemet, som opstår, fordi en forklarende variabel er korreleret med fejleddet, f.eks. når der er tvivl om kausaliteten. I stedet må der findes en ny variabel, som er korreleret med den endogene variabel, men ukorreleret med fejleddet. I forskningsartiklen af William Easterly bruges "agricultural endowments" som instrument for uligheden for på den måde at komme uden om målingsproblemer såvel som endogenitetsproblemet. Med denne metode kommer Easterly (2007) til konklusionen, at øget ulighed giver et lavere velstandsniveau på lang sigt. En nærmere beskrivelse af metoden kan findes i forskningsartiklen "Inequality does cause underdevelopment: Insights from a new instrument" af William Easterly i Journal of Development Economics 84, 2007.

Tabel 1. Regressionsresultat i Easterly (2007)

	Koefficient på Gini i regressionen	Ændring når Gini stiger med 1 point
Indkomst pr. capita (logaritmer)	-0,121	-1,09
Kaufmann-Kray-index for institutioner	-0,091	-0,82
Uddannelsesrate	-4,891	-44,03

Anm: Kaufmann-Kray-indekset er en sammenvæjning af seks indikatorer for korruption, politisk ustabilitet, demokrati mv. Helt præcis indeholder indikatoren følgende elementer: "government efficiency, corruption, political instability, regulatory burden, rule of law, and democracy", Easterly (2007) s. 765. Uddannelsesraten er opgjort som "secondary enrollment rate".

Kilde: AE på baggrund af Easterly (2007), s. 767.

at højere ulighed ligeledes giver udslag i bl.a. et lavere uddannelsesniveau og i en ringere opbygning af landet. Samlet finder Easterly (2007), at højere ulighed giver:

1. Lavere økonomisk velstand
2. Dårlige institutioner i form af bl.a. mere korruption, større politisk ustabilitet og lavere grad af demokrati.
3. Lavere uddannelsesniveau.

Sammenhængen mellem ulighed på den ene side og velstand, kvaliteten af institutionerne og uddannelsesniveau på den anden er opsummeret i tabel 1, hvor regressionsresultaterne fra Easterlys foretrukne model er gengivet.

Andre studier af ulighed og velstand

Før Easterly (2007) har der været en lang række studier, der ligeledes undersøger sammenhængen mellem velstand og ulighed. Disse studier er dog kommet frem til forskellige resultater for, om ulighed påvirker velstanden positivt eller negativt.

Et af de argumenter, der fremgår af de studier, der når frem til, at øget ulighed er godt for vækst og velstand i et samfund, er, at det er fornuftigt at koncentrere rigdommen i et land blandt de rige-

ste. De har nemlig en højere opsparingsrate, hvilket leder til et højere investeringsniveau, der igen leder til et højere velstandsniveau. Et andet brugt argument er, at en øget ulighed giver et større incitament til hårdt arbejde for at kravle op ad den sociale rangstige.

Blandt argumenterne imod øget ulighed er, at uddannelse typisk ikke vil blive bredt ud til de laveste dele af samfundet. Dermed vil en større gruppe af fattige ikke opnå uddannelse, og det påvirker det generelle velstandsniveau negativt. Derudover er et argument, at stor ulighed taler for større politisk ustabilitet, og at en stor ulighed gør det sværere at bryde den sociale arv. Talentmassen kan derfor ikke blive fuldt udnyttet i et land med stor ulighed.

Endelig påvises det i Easterly (2001), at en stor middelklasse generelt har positiv indflydelse på bl.a. landets uddannelsesniveau, infrastrukturbygningen, den politiske stabilitet og demokratiet i landet. Via disse kanaler giver en stor middelklasse ligeledes højere vækst og et større velstandsniveau for landet.

Andre studier har argumenteret for en middelvej og når frem til, at noget ulighed er godt, men for meget ulighed skaber for meget politisk ustabili-

tet i landet og er derfor dårligt for landets samlede udvikling.

Hovedparten af de tidligere studier af sammenhængen mellem velstand og ulighed er dog begrænset dels af kvaliteten af datamaterialet, dels af at de ikke bruger instrumentvariabelmetoden, således at der bliver endogenitetsproblemer i

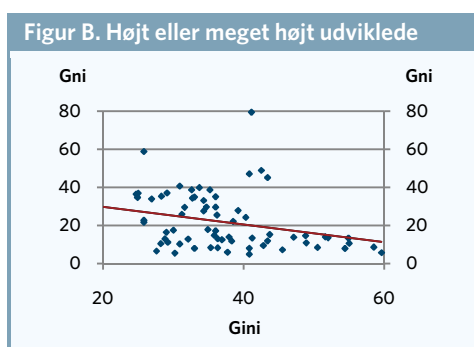
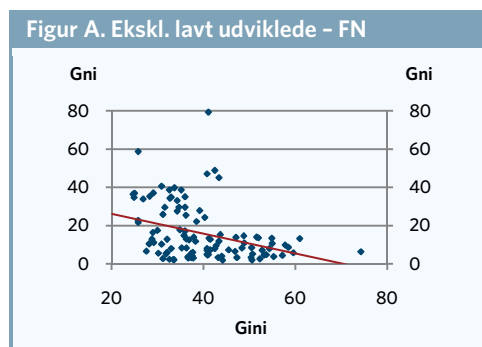
estimerne (se forklaring af begreber i boks 2). Over for dette står altså bl.a. Easterly-studiet (2007), der dels bruger et nyere mere kvalitets-sikret datasæt, og dels netop anvender instrumenter til estimerne. Der vil dog fortsat være behov for yderligere kvalitetssikring af data, da der er forskelle på de enkelte landes opgørelsesmetoder af ulighed og velstand.

Appendiks A. Regressioner på velstand og ulighed

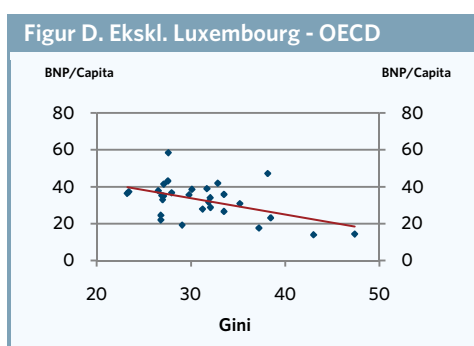
I figurerne med FN som kilde kan det diskuteres, hvor mange lande man skal inddrage i regressionen. Der er f.eks. meget stor usikkerhed i data-materialet fra de mindst udviklede lande. I figur A er regressionen derfor begrænset således, at de mindst udviklede lande er udeladt. Dermed indgår der 106 lande i regressionen. Med denne gruppe af lande er sammenhængen mellem velstand og ulighed dog stadig signifikant. I figur B er landegruppen yderligere begrænset til kun at indeholde de lande, som FN definerer som højt eller meget højt udviklede lande. Med disse i alt 69 lande er sammenhængen stadig signifikant. Det fremgår af figur A og figur B.

I estimaterne med OECD som kilde er der brugt et gennemsnit af gini-koefficienterne i perioden 1980-2000. I figur C er estimeret vist, som det ser ud, hvis man kun bruger de seneste data om gini-koefficienten fra OECD. Igen ses det, at sammenhængen mellem velstand og ulighed er signifikant. Også hvis man udelader Luxembourg, der er en ekstrem observation, genfindes den signifikante sammenhæng. Det er vist i figur D nedenfor.

I estimaterne på baggrund af data fra Eurostat springer det i øjnene, at Luxembourg er en outlier. Luxembourg er derfor udeladt i figur E og figur F. Hvis man gør dette, er sammenhængen mellem

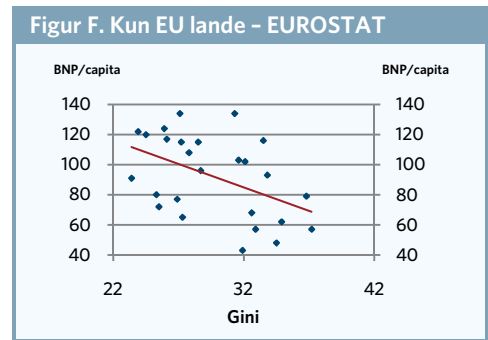
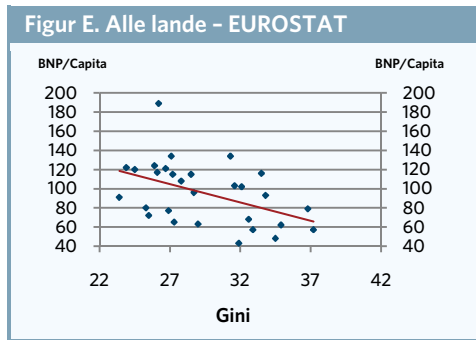

Anm: Ulighed er målt som Gini-koefficienten i 2000-2010, mens velstandsniveauet er målt som GNI/capita i købekraftskorrigerede i 1.000 USD i 2008. I figur A er der målt på 106 lande og i figur B er der målt på 69 lande.
Kilde: AE på baggrund af UNDP, Human Development Report, 2010.

Anm: Ulighed er målt som ved Gini-koefficienten i midt-2000, mens velstandsniveauet er målt som BNP/capita i købekraftskorrigerede i 1.000 USD i 2008.

Kilde: AE på baggrund af OECD, "Growing Unequal?".

Anm: Ulighed er målt som et gennemsnit af Gini-koefficienten i perioden 2005-2009, mens velstandsniveauet er målt som købekraftskorrigeret BNP/capita i 2008. BNP/capita er opgjort som et indeks, hvor EU27=100. Luxembourg er udeladt.
 Kilde: AE på baggrund af EUROSTAT

velstand og ulighed dog stadig signifikant, hvilket fremgår af figur E. En anden relevant regression kan være udelukkende at se på EU-lande. Dette

er ligeledes gjort i figur F, hvor sammenhængen fortsat er signifikant. I tabel A1 er der vist en opsummering af de opnåede estimater.

Tabel A1. Opsummering af estimationsresultater				
Kilde	Antal lande	Koefficient	t-værdi	Prob.
FN, alle lande	145	-542	-4,72	0,00
FN, ikke lavt udv. lande	106	-516	-3,83	0,00
FN, højt og meget højt udv. lande	69	-465	-2,41	0,02
OECD, Gini gns.	30	-1057	-2,90	0,01
OECD, ekskl. Lux. Gini gns.	29	-84	-3,18	0,00
OECD, Gini i midt-2000	30	-115	-2,86	0,01
OECD, Gini i midt-2000, ekskl. Lux	29	-88	-2,95	0,01
EUROSTAT, alle lande	30	-4,5	-2,18	0,04
EUROSTAT, ekskl. Lux	29	-3,8	-2,75	0,01
EUROSTAT, kun EU, ekskl. Lux	26	-3,1	-2,58	0,02
EUROSTAT, kun EU ekskl. Lux, dummy for nye EU lande	26	-2,6	-4,62	0,00

Anm: Regressionerne er lavet i STATA med OLS. Koefficienterne afviger markant mellem de forskellige kilder, fordi velstandsniveauet opgøres i forskellige enheder. En prob. værdi på mindre end 0,05 angiver, at uligheden er en signifikant forklaring på velstandsniveauet. Dvs. med en prob. på under 0,05 er der rent statistisk en signifikant sammenhæng mellem et lavere ulighedsniveau giver et højere velstandsniveau. Dette er udregnet på baggrund af en t-test (som er angivet under "t-værdi").
 Kilde: AE på baggrund af UNDP, Human Development Report, 2010, OECD, "Growing Unequal?" og EUROSTAT.

Referencer

William Easterly, "The Middle Class Consensus and Economic Development", Journal of Economic Growth 6, 2001.
 William Easterly, "Inequality does cause underdevelopment: Insights from a new instrument", Journal of Development Economics 84, 2007.
 OECD, "Growing Unequal", OECD 2008.
 UNDP, "Human Development Report 2010", FN 2010

KAPITEL 6

Ulige levevilkår i de danske kommuner

Sammenvejer man en bred vifte af indikatorer for, hvor det er bedst at bo i Danmark, er Allerød Kommune den kommune, hvor det samlet set er mest attraktivt at bo. Indikatorerne spænder over områderne børnepasning, uddannelse, sundhed, levetid, tryghed, arbejdsmarked, huspriser, kommunal økonomi og kultur og fritid. I kapitlet fokuseres der ligeledes på de kommunale forskelle i, hvor mange der bryder den sociale arv, og de kommunale forskelle i restlevetiderne. Disse sammenligninger afslører store kommunale forskelle.

I kapitlet er en lang række forskellige faktorer sammenvejet for at give et samlet billede af de forskellige kommuner i Danmark. Undersøgelsen giver dermed et billede af, hvor i Danmark det er mest attraktivt at bo. De indikatorer, der undersøges i analysen, ligger overordnet inden for områder som børnepasning, sundhed, uddannelse, tryghed, økonomi mv. Samlet er der opstillet 9 forskellige områder, der hver består af 2-5 parametre. De 9 områder fremgår af boks 1.

Det er klart, at vurderingen af, hvor det er bedst at bo, er en helt individuel vurdering, der ikke kan sættes på formel. Nogle vil f.eks. vægte naturområder højt, mens andre foretrækker at bo midt i byen. Denne analyse inddrager kun de ni områder, som fremgår af boks 1, i sammenligningen af kommunerne, og selvom hver enkelt familie vil vægte de forskellige områder på hver sin måde, er der her valgt, at hvert af de ni områder vægter lige meget i dannelsen af det samlede indeks.

Allerød topper listen

Målt som et gennemsnit af alle parametre er det Allerød kommune, der ligger helt i top. Dette skyldes, at Allerød klarer sig godt på en lang række af områderne som f.eks. arbejdsmarked, økonomi og sundhedstilstand. Det eneste område, hvor Allerød ikke klarer sig godt, er på huspriserne, hvor Allerød er blandt de dyrere kommuner.

Der er dog tæt løb om førstepladsen, og lige efter Allerød kommer Rudersdal Kommune. Rudersdal klarer sig ligeledes godt på mange parametre, men kommer bl.a. efter Allerød Kommune på listen, da huspriserne i gennemsnit er højere i Rudersdal end i Allerød.

På de næste pladser er kommunerne Hørsholm, Dragør og Gentofte, der også er kendetegnet ved høje huspriser, men omvendt klarer sig godt på parametre som arbejdsmarked, økonomi og sundhed. Derudover klarer mange af top 5-kom-

Tabel 1. Top 15 kommuner

Nr.	Kommune	Samlet score
1	Allerød	35
2	Rudersdal	33
3	Hørsholm	32
4	Dragør	31
5	Gentofte	30
6	Hedensted	29
7	Favrskov	26
8	Lejre	24
9	Lyngby-Taarbæk	23
10	Skanderborg	23
11	Rebild	22
12	Vallensbæk	20
13	Billund	16
14	Herning	15
15	Odder	14

Anm: I boks 1 er de enkelte områder, der indgår i indikatoren, vist.

Kilde: AE på baggrund af de Kommunale Nøgletal, Danmarks Statistik, Realkreditrådet, Uni-C, politistatistik.dk, Danmarks Statistiks registre og lovmodellens datagrundlag.

munerne sig godt inden for ældreområdet, da den forventede restlevetid for personer over 60 år i disse kommuner er blandt landets højeste.

Lige uden for top 5 er der tre jyske kommuner, Hedensted, Favrskov og Skanderborg, der kommer på 6., 7. og 10. pladsen. Kendetegnende for disse tre kommuner er, at de ikke er ligeså dyre som de nordsjællandske kommuner, men omvendt scorer de højt på parametrene ældreomsorg (bl.a. pga. relativ høj restlevetid), økonomi, arbejdsmarked og tryghed (bl.a. pga. få anmeldelser af tyveri og vold).

I tabel 1 er de 15 kommuner med den samlede højeste score vist.

Lolland ligger i bunden

Ser man på, hvilke kommuner, som klarer sig dårligst, så indtager Lolland Kommune pladsen som nr. 98 og ligger dermed i bunden af listen. Det skyldes først og fremmest, at Lolland klarer sig dårligt inden for arbejdsmarked og økonomi. Derudover scorer Lolland lavt inden for både sundhed og ældre, bl.a. fordi restlevetiden er forholdsvis lav i kommunen. Omvendt er huspriserne relativt lave på Lolland, hvilket trækker i den

Boks 1. Sammensætning af bopælsindikatoren

Huspriser og skatter

- Skatteprocent
- Grundskyldspromille
- Gennemsnitlige huspriser

Børnepasning

- Daginstitutionstakst
- Normering af personale i vuggestue
- Normering af personaler i SFO

Uddannelse

- Klassekvotient
- Andel der får en ungdomsuddannelse
- Bryde den sociale arv

Levetid og ældrepleje

- Ældreudgifter pr. ældre
- Antal hjemmehjælpstimer pr. ældre
- Restlevetid for 60-årige

Tryghed

- Voldsforbrydelser
- Indbrudsstatistik
- Politiets reaktionstid

Sundhed

- Antal lægekontakter
- Medicinforbrug

Kultur og fritid

- Udgifter til sport og fritid
- Udgifter til kultur
- Udgifter til bibliotek

Arbejdsmarked

- Arbejdsløshedsprocent
- Udvikling i beskæftigelse i de sidste 3 år
- Beskæftigelsesfrekvens
- Lønniveau
- Nye selvstændige

Kommunal økonomi

- Kommunalt overskud/underskud
- Gæld i kommunen
- Beskatningsgrundlag
- Udvikling i befolkningstallet
- Andel "svage" borgere (førtidspension, revalidering, kontanthjælp)

Hver parameter er normeret således, at afstanden fra gennemsnittet i hver parameter vægter ens. En tilsvarende normering er lavet på det samlede indeks således, at hvert af de 9 områder tæller lige meget i dannelsen af det samlede indeks.

anden retning. Det er dog ikke nok til at få Lolland væk fra bundplaceringen.

En anden udkantskommune, Morsø, ligger 3. dårligst på listen og scorer lavt på de samme områder som Lolland. Morsø scorer dog positivt på uddannelse, dels fordi klassekvotienten er relativt lav, og dels fordi de unge i kommunen er relativt gode til at bryde den sociale arv.

I bund 5 finder man ligeledes kommunerne Brøndby, Ishøj og København. Disse tre kommuner scorer bl.a. lavt på sikkerhed, da der bliver anmeldt relativt mange tyveri- og voldsforbrydelser pr. indbygger i disse områder.

Derudover scorer Brøndby, Ishøj og København alle lavt på uddannelse, da de ligger dårligt på stort set alle parametre i denne kategori: Klassekvotienterne er høje, der er få, der får en ungdomsuddannelse, og der er få af de unge, der bryder den sociale arv. Endelig er restlevetiden lav i kommunerne, hvilket ligeledes bidrager negativt.

I bunden af listen finder man også en række syd- og vestsjællandske kommuner som Vordingborg, Odsherred, Kalundborg og Næstved. Disse kommuner er bl.a. kendetegnet ved, at de scorer lavt på restlevetid, arbejdsmarked, økonomi og sundhed.

Tabel 2. Bund 15 kommuner

Nr.	Kommune	Samlet score
98	Lolland	-44
97	Brøndby	-31
96	Morsø	-29
95	København	-29
94	Ishøj	-28
93	Odsherred	-23
92	Vordingborg	-23
91	Guldborgsund	-19
90	Næstved	-19
89	Kalundborg	-18
88	Odense	-18
87	Helsingør	-17
86	Læsø	-17
85	Faxe	-16
84	Albertslund	-16

Anm: I boks 1 er de enkelte områder, der indgår i indikatoren, vist.

Kilde: AE på baggrund af de Kommunale Nøgletal, Danmarks Statistik, Realkreditrådet, Uni-C, politistatistik.dk, Danmarks Statistiks registre og lovmodellens datagrundlag.

I tabel 2 er de 15 kommuner, der ligger lavest på listen, vist.

Det er bemærkelsesværdigt, at 12 af de 15 dårligste kommuner alle ligger øst for Storebælt.

Boks 2. Kildeoversigt til bopælsindikatoren

Skatteprocenter, grundskullepromiller, daginstitutionstakster, udgifter til folkeskolen, gennemsnitlig klassekvotient, ældreudgifter, biblioteksudgifter, udgifter til kultur, udgifter til sport og fritid, kommunal gæld, kommunalt overskud/underskud samt beskatningsgrundlag er hentet fra De Kommunale Nøgletal.

Udvikling i befolkningstal, udvikling i beskæftigelse, beskæftigelsesfrekvens, arbejdsløshed, hjemmehjælps-timer samt normering i børnehave og SFO er hentet fra Danmarks Statistiks Statistikbank.

Gennemsnitlige huspriser er hentet fra Realkreditrådet.

Andel der får ungdomsuddannelse er fra Undervisningsministeriet/uniC.

Anmeldte voldsforbrydelser, anmeldte tyverier og politiets responstid er hentet fra www.politistatistik.dk.

Social arv, restlevetider for 60-årige, lønniveau, nye selvstændige og andel "svage" borgere er hentet fra detaljerede registerkørsler på Danmarks Statistiks registerdata.

Lægekontakter og medicinforbrug er lavet på baggrund af lovmodellens datagrundlag.

Et opdelt Sjælland

I figur 1 er der vist et landkort over det samlede indeks. Af kortet er det tydeligt, at specielt Sjælland er meget skarpt opdelt. Mens mange nord-sjællandske kommuner er helt i toppen af listen, så befinder hele Vest- og Sydsjælland sig i bunden af listen.

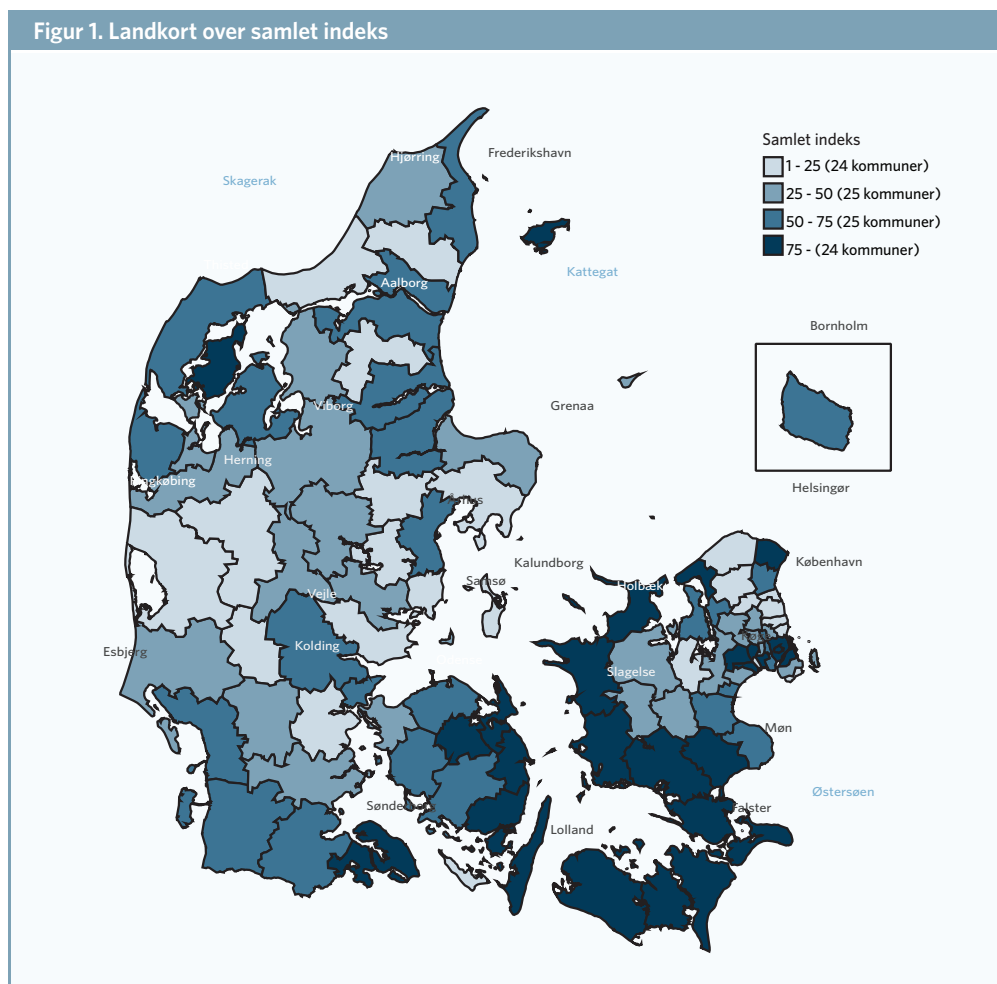
En anden bemærkelsesværdig tendens er, at en stor del af de midtjyske kommuner ligger i toppen

af listen. Det gælder både for Ringkøbing-Skjern, Herning og Billund i vest, samt en række kommuner omkring Århus i øst.

Fokus på restlevetider: 4 års forskel i restlevetider på tværs af Danmark

En af de parametre, der indgår i bopælsindikatoren, er restlevetiderne. Der er stor forskel i de forventede restlevetider mellem kommunerne i

Figur 1. Landkort over samlet indeks

Anm: Som tabel 1.

Kilde: AE på baggrund af de Kommunale Nøgletal, Danmarks Statistik, Realkreditrådet, Uni-C, politistatistik.dk, Danmarks Statistiks registre og lovmodellens datagrundlag.

Danmark. Den kommune med de laveste restlevetider er København, hvor en 60-årig mand kan forvente at leve 18 år mere, dvs. til han bliver 78 år. En 60-årig kvinde i København kan forvente at blive 82 år.

Restlevetiderne i København er omkring 4 år mindre end den forventede restlevetider for 60-årige i Rudersdal kommune, der er den kommune med de højeste restlevetider. Her kan en 60-årig mand således forvente at leve 22 år endnu, dvs. til han bliver 82 år, mens en 60-årig kvinde kan forvente at leve næsten 26 år endnu, dvs. til hun er 86 år gammel. I tabel 3 er de 15 kommuner med de laveste gennemsnitlige restlevetider vist. Der er

flere ting, der er bemærkelsesværdige ved tabellen:

- For det første ses det, at mange forstadskommuner til København optræder blandt de kommuner med de laveste restlevetider. Ishøj er således den kommune med de 2. laveste restlevetider, og derudover figurerer også Herlev, Hvidovre, Tårnby, Høje-Taastrup, Gladsaxe, Brøndby og Rødovre blandt de 15 kommuner med de laveste restlevetider.
- For det andet er der mange syd- og vestsjællandske kommuner samt kommuner på Lolland-Falster på listen. Lolland Kommune

Tabel 3. Bund 15 over kommuner med de højeste restlevetider for 60-årige

Kommune	Restlevetider mænd	Restlevetider kvinder	Gennemsnit
København	18,2	22,1	20,2
Ishøj	19,2	22,1	20,6
Lolland	19,1	22,4	20,8
Herlev	19,3	22,4	20,8
Guldborgsund	19,3	22,8	21,1
Vordingborg	19,3	23,0	21,2
Kalundborg	19,9	22,6	21,3
Hvidovre	19,8	22,7	21,3
Tårnby	19,8	22,8	21,3
Høje-Taastrup	19,9	22,9	21,4
Gladsaxe	19,7	23,2	21,5
Brøndby	20,2	22,8	21,5
Næstved	19,7	23,3	21,5
Slagelse	19,9	23,3	21,6
Rødovre	20,0	23,3	21,7

Anm: Restlevetider er dannet for 60-årige med bopæl i den pågældende kommune. For at få et mere konsistent estimat er restlevetiderne dannet som et gennemsnit over afdøde i årene 2008-2010. Fanø, Ærø, Samsø og Læsø er udeladt pga. få observationer.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

er således den kommune med den 3. laveste restlevetid, mens Guldborgsund og Vordingborg ligger nr. 5 og 6 på listen.

- For det tredje er det bemærkelsesværdigt, at der ikke er nogen jyske eller fynske kommuner på listen, og alle de 15 kommuner med de laveste restlevetider ligger på Sjælland eller Lolland-Falster.

I tabel 4 er de 15 kommuner med de højeste restlevetider for 60-årige vist. På listen optræder en række nordsjællandske kommuner. Ud over Rudersdal helt i top, ligger Hørsholm og Allerød på de følgende to pladser, og derudover finder man

også Gentofte, Lyngby-Taarbæk, Furesø og Hillerød i top 15.

Ud over de nordsjællandske kommuner er der bl.a. en række kommuner omkring Århus på top 15; Favrskov, Odder og Skanderborg, og kommuner omkring trekantområdet; Kolding, Vejen og Hedensted.

Vestsjællændere har færrest år at leve i

Afbilleder man de forventede restlevetider for 60-årige på et danmarkskort, er det første, der springer i øjnene, den klare opdeling af Sjælland.

Tabel 4. Top 15 over kommuner med de højeste restlevetider for 60-årige

Kommune	Restlevetider mænd	Restlevetider kvinder	Gennemsnit
Rudersdal	22,1	25,7	23,9
Hørsholm	22,9	24,8	23,9
Allerød	22,7	24,8	23,7
Favrskov	22,8	24,1	23,5
Gentofte	21,7	24,9	23,3
Odder	20,8	25,4	23,1
Lyngby-Taarbæk	21,6	24,6	23,1
Kolding	21,8	24,4	23,1
Vejen	22,2	23,9	23,1
Rebild	21,3	24,7	23,0
Furesø	22,3	23,7	23,0
Hillerød	21,5	24,4	22,9
Herning	21,8	24,1	22,9
Hedensted	21,3	24,5	22,9
Skanderborg	21,3	24,5	22,9

Anm: Restlevetider er dannet for 60-årige med bopæl i den pågældende kommune. For at få et mere konsistent estimat er restlevetiderne dannet som et gennemsnit over afdøde i årene 2008-2010. Fanø, Ærø, Samsø og Læsø er udeladt pga. få observationer.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

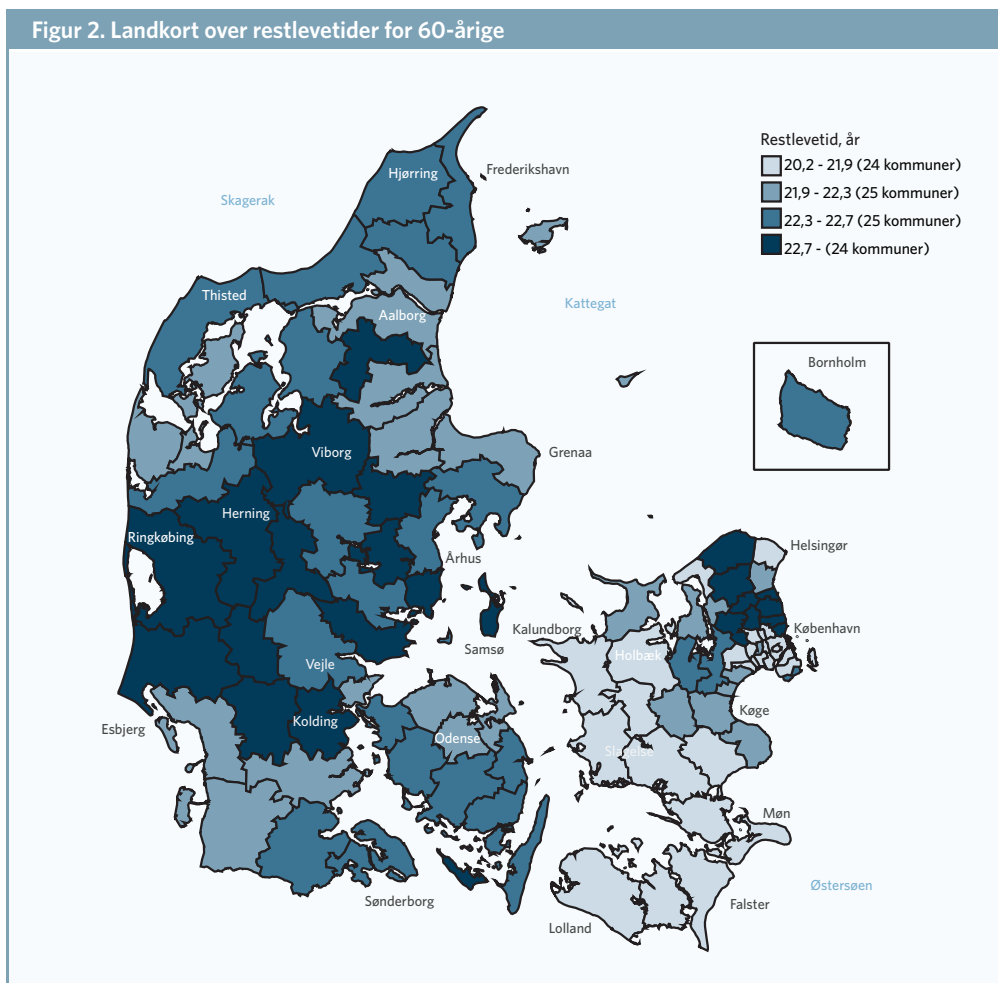
Samtlige af den fjerdedel af kommuner med de korteste restlevetider for de 60-årige er kommuner på Sjælland eller Lolland-Falster. Hele Syd- og Vestsjælland, Lolland-Falster og en række omegnskommuner til København er blandt de kommuner med de laveste restlevetider. Samtidig ligger 9 af de nordsjællandske kommuner blandt den fjerdedel af kommuner med de højeste restlevetider – med Rudersdal, Hørsholm og Allerød helt i toppen. Sjælland er altså delt op i kommu-

ner med landets laveste restlevetider i vest og syd og landets højeste restlevetider i nord.

En anden tydelig tendens fra landkortet er koncentrationen af kommuner med høje restlevetider i Midtjylland.

I figur 2 er forskellen i restlevetiderne illustreret på et Danmarkskort. De mørkeste kommuner er de kommuner med de højeste restlevetider, mens

Figur 2. Landkort over restlevetider for 60-årige

Anm: Restlevetider er dannet for 60-årige med bopæl i den pågældende kommune. For at få et mere konsistent estimat er restlevetiderne dannet som et gennemsnit over afdøde i årene 2008-2010. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

de lyseste kommuner er kommunerne med de laveste restlevetider.

Stigende forskel mellem top- og bundkommunerne

I løbet af de sidste 20 år har der været en stigende forskel på restlevetiderne mellem de danske kommuner. Der har været en stigning i de forventede restlevetider i alle kommuner, men mens den forventede restlevetid for en 60-årig er steget med 1,8 år i København i løbet af de seneste 20 år, så er den steget med 3,1 år i Rudersdal Kommune.

Denne tendens ser man generelt, hvis man ser på top og bund 15 over kommuner med de længste restlevetider. I gennemsnit har de 15 kommuner med de laveste restlevetider haft en stigning på 1,9 år i restlevetiderne i løbet af de seneste 20 år, mens de 15 kommuner med de højeste restlevetider i gennemsnit har haft en stigning i restlevetiderne på 2,7 år i samme periode. Forskellen i restlevetiderne for 60-årige er altså blevet større imellem kommunerne i løbet af de seneste 20 år.

I tabel 5 er udviklingen i restlevetiderne for 60-årige i de 15 kommuner med de korteste rest-

Tabel 5. Udvikling i restlevetider for 60-årige i de sidste 20 år, bund 15 kommuner

	1988-1990	2008-2010	Vækst
	År		
København	18,4	20,2	1,8
Ishøj	18,7	20,6	1,9
Lolland	19,2	20,8	1,6
Herlev	19,4	20,8	1,4
Guldborgsund	19,7	21,1	1,3
Vordingborg	19,5	21,2	1,7
Kalundborg	20,2	21,3	1,1
Hvidovre	19,5	21,3	1,8
Tårnby	19,1	21,3	2,2
Høje-Taastrup	19,5	21,4	2,0
Gladsaxe	19,3	21,5	2,2
Brøndby	18,7	21,5	2,8
Næstved	19,7	21,5	1,8
Slagelse	19,6	21,6	2,0
Rødovre	19,2	21,7	2,4
Gennemsnit bund 15	19,3	21,2	1,9

Anm: Restlevetider er dannet for 60-årige med bopæl i den pågældende kommune. For at få et mere konsistent estimat er restlevetiderne dannet som et gennemsnit over afdøde i årene 1988-1990 og 2008-2010. Fanø, Ærø, Samsø og Læsø er udeladt pga. få observationer.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

levetider vist. Den mindste stigning blandt de 15 kommuner er i Kalundborg Kommune, hvor stigningen blot har været på 1,1 år i løbet af 20 år.

I tabel 6 er udviklingen i restlevetiderne for 60-årige i løbet af de seneste 20 år vist for de 15 kommuner med de højeste restlevetider. Af tabellen ses det, at Hørsholm har haft den største stigning på 3,7 år i perioden.

Fokus på den sociale arv: Stor forskel mellem kommuner

I bosætningsindikatoren indgår også forskelle i den sociale arv mellem kommunerne. Denne

sammenligning viser, at der er stor forskel på hvor stor en del af de unge, der formår at bryde den sociale arv. Dette er målt ved at se på, hvor mange af de unge, der vokser op med ufaglærte forældre, som også selv bliver ufaglærte. Konkret er der målt på de unges uddannelsesniveau som 25-29-årig, og det er koblet med oplysninger om uddannelsesniveau og bopæl for forældrene. Kun de unge, som ikke er i gang med en uddannelse, eller som ikke har gennemført en uddannelse ud over folkeskolen, tæller med som ufaglærte.

I tabel 7 vises de 15 kommuner, hvor den mindste del af de unge fra ufaglærte hjem selv er

Tabel 6. Udvikling i restlevetider for 60-årige i de sidste 20 år, top 15 kommuner

	1988-1990	2008-2010	Vækst
		År	
Rudersdal	20,8	23,9	3,1
Hørsholm	20,2	23,9	3,7
Allerød	20,4	23,7	3,3
Favrskov	20,5	23,5	2,9
Gentofte	20,4	23,3	2,9
Odder	20,5	23,1	2,6
Lyngby-Taarbæk	20,7	23,1	2,4
Kolding	19,8	23,1	3,3
Vejen	20,8	23,1	2,3
Rebild	21,2	23,0	1,8
Furesø	20,7	23,0	2,3
Hillerød	20,1	22,9	2,9
Herning	20,1	22,9	2,8
Hedensted	21,1	22,9	1,8
Skanderborg	19,9	22,9	3,0
Gennemsnit top 15	20,5	23,2	2,7

Ann: Restlevetider er dannet for 60-årige med bopæl i den pågældende kommune. For at få et mere konsistent estimat er restlevetiderne dannet som et gennemsnit over afdøde i årene 1988-1990 og 2008-2010. Fanø, Ærø, Samsø og Læsø er udeladt pga. få observationer. Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Tabel 7. Top 15 kommuner hvor den største andel bryder den sociale arv

Kommune	Andel i pct.
Rudersdal	20,5
Hørsholm	22,0
Gentofte	23,2
Billund	23,8
Ringkøbing-Skjern	24,4
Lyngby-Taarbæk	24,7
Lemvig	24,8
Lejre	25,6
Hedensted	26,1
Allerød	26,1
Thisted	26,2
Middelfart	26,3
Egedal	26,9
Bornholm	27,3
Struer	27,5

Anm: Se metodebeskrivelse i boks 3.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

ufaglærte som 25-29-årige. Af tabellen ses det, at Rudersdal topper listen – her er det blot 20,5 procent af de 25-29-årige fra ufaglærte hjem, der hverken har en uddannelse eller er i gang med en. Herefter følger to andre nordsjællandske kommuner, Hørsholm og Gentofte, hvor 22-23 procent af de unge fra ufaglærte hjem ikke selv har fået en uddannelse. Lige efter kommer to vestjyske kommuner, Billund og Ringkøbing-Skjern, hvor under ¼ af de unge fra ufaglærte hjem står uden uddannelse eller uden at være i gang med en uddannelse som 25-29-årige.

I tabel 8 vises de 15 kommuner, hvor der er færrest af de unge fra ufaglærte hjem, som formår at bryde den sociale arv. I toppen af den liste

ligger de tre københavnske vestegnskommuner Albertslund, Brøndby og Ishøj, hvor omkring 45 procent af de unge fra ufaglærte hjem heller ikke selv har en uddannelse eller er i gang med en som 25-29-årig. Det er omkring dobbelt så høj en andel som i Rudersdal og Hørsholm, hvor den største andel af de unge fra ufaglærte hjem har formået at bryde den sociale arv.

Lige efter disse tre kommuner kommer København og Frederiksberg, efterfulgt af endnu en københavnsk forstadskommune, Høje-Taastrup.

Det er også værd at bemærke, at blot 3 af de 15 kommuner, hvor færrest bryder den sociale arv, ligger vest for Storebælt.

Tabel 8. Bund 15 kommuner hvor den største andel bryder den sociale arv

Kommune	Andel i pct.
Albertslund	45,5
Brøndby	45,3
Ishøj	43,7
København	43,3
Frederiksberg	42,7
Høje-Taastrup	41,4
Lolland	40,5
Ballerup	39,7
Århus	38,9
Fredensborg	38,1
Horsens	37,9
Herlev	37,7
Fredericia	37,7
Helsingør	36,9
Stevns	36,9

Anm: Se metodebeskrivelse i boks 3.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

I figur 3 er forskellen i andelen af unge fra ufaglærte hjem, som selv får en uddannelse eller er i gang med en, vist på et danmarkskort. Der viser sig et billede af tre typer kommuner, hvor mange unge fra ufaglærte hjem ikke formår at bryde den sociale arv og selv få en uddannelse:

1. De københavnske vestegnskommuner
2. Storbyerne: København, Odense, Århus og Aalborg
3. Vestsjællandske kommuner: Odsherred, Kalundborg og Slagelse

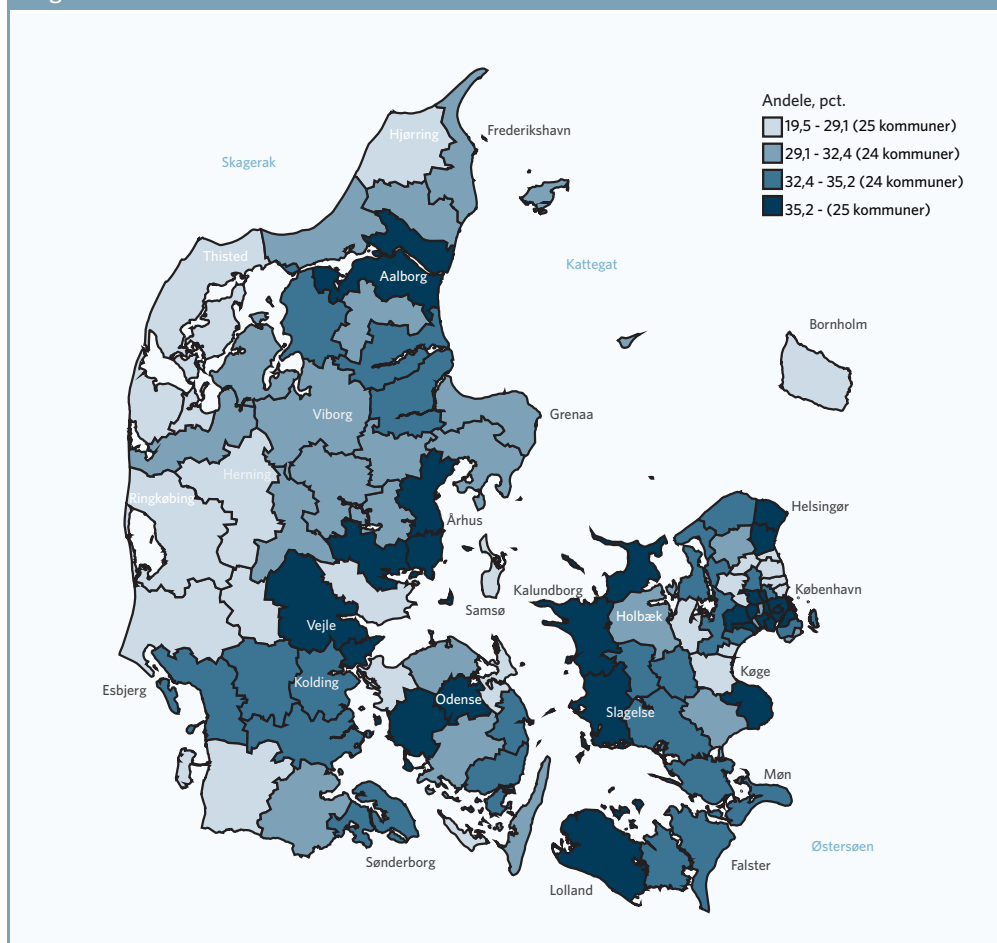
Omvendt er der mange af de vestjyske kommuner, hvor relativt mange af de unge fra ufaglærte hjem selv får en uddannelse. Ringkøbing-Skjern, Herning, Billund og Varde ligger således alle

blandt den fjerdedel af de danske kommuner, hvor den største andel af de unge fra ufaglærte hjem får en uddannelse.

Stigende forskel i den sociale arv mellem kommunerne

For at belyse udviklingen i forskellen mellem top- og bund-kommunerne kan man se på udviklingen for gennemsnittet af henholdsvis top og bund 15. For de 15 kommuner i tabel 7, hvor den største andel af de unge brød den sociale arv, er der i gennemsnit 25,5 procent af de unge fra ufaglærte hjem, som selv står uden uddannelse som 25-29-årig i 2009. For de 15 kommuner i tabel 8, hvor færrest selv fik en uddannelse, er gennemsnittet 41 procent.

Figur 3. Danmarkskort over den sociale arv

Anm: Se metodebeskrivelse i boks 3.

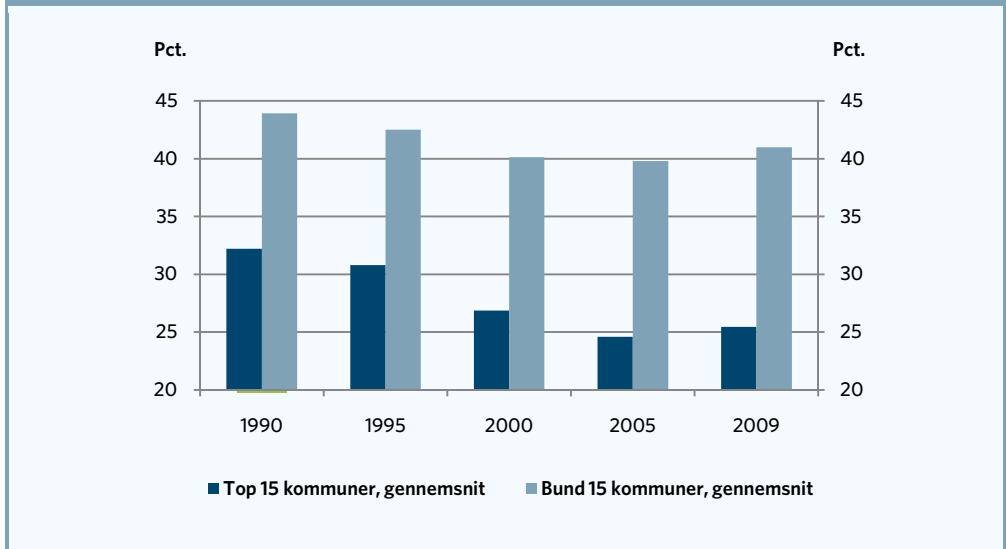
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Ser man på udviklingen i disse to gennemsnitstal, så var der blandt de dårligste kommuner i 1990 44 procent af de unge fra ufaglærte hjem, som ikke selv fik en uddannelse. Dette tal faldt til omkring 40 procent i 2000, men er så steget lidt igen frem mod 2009. For de 15 bedste kommuner lå gennemsnittet på 32 procent i 1990, og det tal faldt til knap 25 procent i 2005, hvorefter der igen har været en lille stigning.

Udviklingen i andelen af de unge fra ufaglærte hjem, som selv står uden uddannelse for henholdsvis top og bund 15-kommuner, er vist i figur 4.

Den mest markante udvikling er, at forskellen mellem top- og bund-kommunerne er blevet større i perioden. Dette er illustreret i tabel 9, hvor forskellen mellem top og bund fremgår. Som

Figur 4. Udvikling i andelen af unge som bryder den sociale arv

Anm: "Top 15-kommuner" og "Bund 15-kommuner" er i hele perioden de samme kommuner svarende til de kommuner, der optræder i tabel 7 og tabel 8. Gennemsnittet for disse kommuner er et vejlet gennemsnit. Se også boks 3.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

det ses af tabel 9, var der i 1990 36 procent flere af de unge fra "Bund 15-kommunerne", som ikke selv fik en uddannelse sammenholdt med "Top 15-kommunerne". I 2009 var denne forskel vokset til 61 procent. Eller sagt på en anden måde, så var der i 1990 godt 1/3 flere af de unge fra ufaglærte hjem i bund-kommunerne, som selv stod uden uddannelse, end det var tilfældet i top-kommunerne. I 2009 er det næsten 2/3 flere af de unge fra bund-kommunerne, som står uden

uddannelse, sammenlignet med unge fra top-kommunerne.

Analysen illustrerer, at der er stor forskel på, hvor mange unge, der formår at bryde den sociale arv, i landets forskellige kommuner. En af forklaringerne på den store forskel kan naturligvis ligge i sammensætningen af de ufaglærte forældre. Der kan således være en tendens til, at de ufaglærte, der bor i f.eks. Rudersdal, er de ufaglærte, som klarer

Tabel 9. Udvikling i andelen af unge som bryder den sociale arv

	1990	1995	2000	2005	2009
	Pct.				
Top 15 kommuner, gennemsnit	32,2	30,8	26,9	24,6	25,5
Bund 15 kommuner, gennemsnit	43,9	42,5	40,1	39,8	41,0
Forskel	36,4	38,0	49,4	61,7	61,0

Anm: "Top 15-kommuner" og "Bund 15-kommuner" er i hele perioden de samme kommuner svarende til de kommuner, der optræder i tabel 7 og tabel 8. Gennemsnittet for disse kommuner er et vejlet gennemsnit. Se også boks 3.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

Boks 3. Metoden bag social arv

I analysen er der for hvert år set på årgangen af de 25-29-årige og deres uddannelsesniveau. Den 25-29-åriges uddannelsesniveau er opgjort som det højeste niveau af fuldførte uddannelser og igangværende uddannelser. Dvs. har man fx som 25-årig gennemført gymnasiet og er i gang med en videregående uddannelse, så er det den igangværende videregående uddannelse, der er afgørende.

Uddannelsesoplysningerne for de 25-29-årige er koblet med oplysninger om forældrenes uddannelsesbaggrund og bopæl ti år tidligere. Unge, der er indvandret til Danmark efter det 15. leveår, er ikke taget med i analysen. For forældrene er oplysningen for den forælder med den højest fuldførte uddannelse taget med. Dvs. har moren en længere uddannelse end faren, så er det morens uddannelsesbaggrund, der tages med. Og omvendt. Hvis der ikke er oplysninger om nogle af forældrenes uddannelsesniveau, er de ikke taget med i analysen.

sig bedst, og derfor er der flere af deres børn, der får en uddannelse.

En anden forklaring kan findes i påvirkningen fra det område, man vokser op i. Mens f.eks. den københavnske vestegn og Lolland er præget af, at der bor relativt mange fattige, arbejdsløsheden er høj, og der er mange uden uddannelse, så er omgivelserne helt anderledes for børn i f.eks. Rudersdal og Hørsholm.

De omgivelser, børn møder i hverdagen – klassekammerater, voksne rollemodeller, andelen af

”svage” elever i skolen osv. – er i høj grad med til at påvirke det enkelte barn.

Med et samfund, som efterhånden bliver mere og mere opdelt – med Udkantsdanmark og belastede byområder på den ene side, og velstående nordsjællandske kommuner på den anden side – er der grund til at frygte, at det fremover blot bliver endnu sværere for børn i belastede områder at bryde den sociale arv. Det gør det ekstra bekymrende, at fattigdommen og børnefattigdommen er steget voldsomt netop på vestegnen, i ghettoområderne og i Udkantsdanmark.

TEMA 3

DEN SOCIALE ARV

KAPITEL 7

Stærk social arv i uddannelse

KAPITEL 8

Børns opvækstvilkår har enorm betydning

KAPITEL 7

Stærk social arv i uddannelse

Forældrenes uddannelsesniveau er helt afgørende for, om danske børn får en uddannelse. Jo højere forældrenes uddannelse er, desto større er sandsynligheden for, at børnene selv får en uddannelse. I perioden 1990-2005 var der flere, der brød den sociale arv, men andelen er faldet igen og ligger nu på samme niveau som for 20 år siden. Kapitlet viser ligeledes, at forældrenes uddannelsesniveau har stor betydning for børnenes faglige præstationer helt ned i folkeskolen, og det følger børnene videre i uddannelsessystemet.

Den sociale arv i Danmark spiller fortsat en stor rolle for børns uddannelsesmuligheder. Allerede i karaktergennemsnittet ved afgangsprøven i 9. klasse er der en meget tydelig sammenhæng med forældrenes uddannelsesniveau. Men det er ikke kun forældrenes uddannelsesbaggrund, der har betydning for, om børn bryder den sociale arv. Kapitlet viser ligeledes, at pigerne generelt er bedre end drengene til at bryde den sociale arv.

I kapitlet måles der på de 25-åriges uddannelsesniveau, som er koblet med oplysninger om forældrenes uddannelsesniveau. For de unge er der målt på, om de har gennemført en uddannelse, eller om de er i gang med en uddannelse. Det vil sige, at hvis man f.eks. som 25-årig har gennemført gymnasiet og er i gang med en videregående uddannelse, så er det den igangværende videregående uddannelse, der er afgørende.

For forældrene er der set på den forælder, der har det højeste uddannelsesniveau. Dette er målt, da den unge var 15 år. Unge, hvor der ikke er oplysninger om forældrenes uddannelsesniveau som

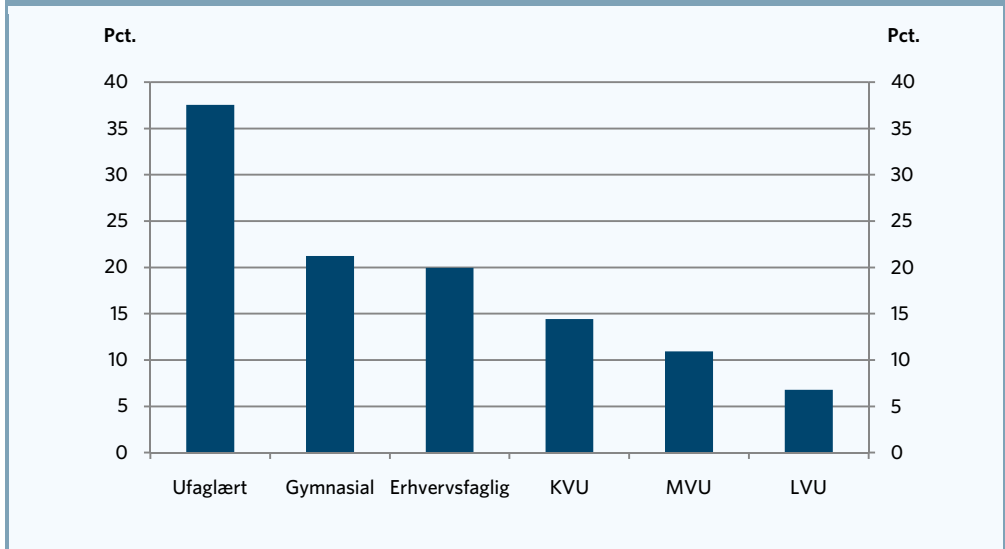
15-årige, er ikke taget med i analysen. Dermed ses der bort fra de unge, der er indvandret til Danmark efter det 15. leveår.

Børn af ufaglærte ender ofte selv uden uddannelse

I figur 1 er andelen af de 25-årige, som ikke har fået eller er i gang med en uddannelse ud over folkeskolen, vist, opdelt efter forældrenes uddannelsesbaggrund. Af figuren fremgår det, at mens 38 procent af unge med ufaglærte forældre ikke har fået eller er i gang med en uddannelse efter folkeskolen, så er det kun 7 procent af de unge med forældre med en lang videregående uddannelse, der som 25-årig ikke har fået eller er i gang med en uddannelse.

Dermed er der 5 gange flere unge med ufaglærte forældre, som ikke selv får en uddannelse ud over folkeskolen, når man sammenligner med unge der har forældre med lange videregående uddannelse. Forældrenes uddannelsesniveau er dermed helt afgørende for barnets uddannelsesniveau.

Figur 1. Andel 25-årige uden en uddannelse fordelt på forældrenes uddannelsesniveau

Anm: Beregningsforudsætninger er angivet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Officielt er der en målsætning i Danmark om, at kun 5 procent af en ungdomsårgang må være uden en uddannelse ud over folkeskolen. Som det ligeledes fremgår af figur 1, er man meget langt fra denne målsætning, når man måler på de 25-årige.

Børns køn er afgørende for den sociale arv

I tabel 1 er andelen af de 25-årige, som ikke har fået eller er i gang med en uddannelse ud over folkeskolen, vist, opdelt efter forældrenes uddannelsesbaggrund.

Tabel 1. Andel 25-årige uden en uddannelse fordelt på forældrenes uddannelsesniveau

Forældrenes uddannelsesniveau	Dreng	Piger	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct.point	Pct.
Ufaglært	41	34	8	19
Gymnasial	27	15	12	45
Erhvervsfaglig	24	16	7	31
KVVU	16	12	4	26
MVU	14	7	7	48
LVU	9	4	5	56
I alt	23	16	7	31

Anm: Beregningsforudsætninger er angivet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Af tabel 1 fremgår det, at uanset social baggrund, så klarer pigerne sig væsentligt bedre, end drengene gør. Eksempelvis er det 41 procent af drengene af ufaglærte forældre, der ikke har fået en uddannelse ud over folkeskolen, mens det tilsvarende tal for pigerne er 34 procent. Dermed er der en forskel på knap 20 procent.

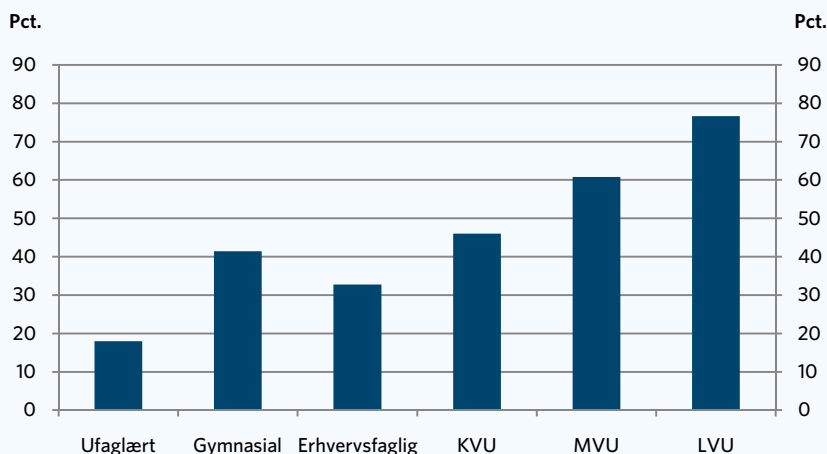
Forskellen mellem drenge og piger er tydelig uanset forældrenes uddannelsesniveau. Ser man eksempelvis på børn af forældre med en lang videregående uddannelse, så har 9 procent af drengene ikke fået en uddannelse ud over folkeskolen, mens blot 4 procent af pigerne, ikke har fået en uddannelse. Andelen af drenge uden uddannelse er således mere end dobbelt så stor som andelen af piger uden uddannelse, når forældrene har en lang videregående uddannelse.

Unge, der har eller er i gang med en videregående uddannelse

Efter at have set på de unge, der ikke har fået eller er i gang med en uddannelse efter folkeskolen, kan man ligeledes se på andelen af unge, som har fået eller er i gang med en videregående uddannelse. Officielt er målsætningen, at mindst halvdelen af en ungdomsårgang skal have en videregående uddannelse. En videregående uddannelse dækker over enten en kort videregående uddannelse, en mellemlang videregående uddannelse eller en lang videregående uddannelse.

Af figur 2 fremgår andelen af 25-årige, som har eller er i gang med en videregående uddannelse. Her ses en helt tydelig parallel til forældrenes uddannelsesniveau. Blandt unge med ufaglærte forældre er 18 procent i gang med eller har fået en videregående uddannelse som 25-årig. Blandt

Figur 2. Andel 25-årige som har eller er i gang med videregående uddannelse

Anm: Beregningsforudsætninger er angivet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

unge med forældre med en lang videregående uddannelse er det 77 procent, der er i gang med eller har fået en videregående uddannelse. Den sociale baggrund er dermed helt afgørende for, om barnet får en videregående uddannelse.

Når man ser på unge, der har eller er i gang med en videregående uddannelse, er der ligeledes stor forskel på kønnene: En langt større andel af pigerne er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse end drengene.

Blandt drenge med ufaglærte forældre er 11 procent i gang med eller har fået en videregående uddannelse som 25-årig. For piger er det tilsvarende tal 25 procent. Det vil sige, at der er dobbelt så mange piger som drenge i gruppen af børn af ufaglærte forældre, der er i gang med eller har fuldført en videregående uddannelse. Det fremgår af tabel 2, der viser andelen af 25-årige, som har eller er i gang med en videregående uddannelse fordelt på forældrenes uddannelsesniveau og den 25-åriges køn.

Tilsvarende forskelle ses for børn med andre baggrunde, men på et andet niveau. Blandt drenge med forældre med en lang videregående uddannelse er det 69 procent, der er i gang med eller har fået en videregående uddannelse. For pigerne er tallet endnu højere. Det er således hele 84 procent af pigerne med forældre med en lang videregående uddannelse, som selv har eller er i gang med en videregående uddannelse. Både den sociale baggrund og barnets køn er altså helt afgørende for, om barnet får en uddannelse.

Lang videregående uddannelse går i arv – særligt for pigerne

Analysen kan snævreres endnu mere ind ved udelukkende at se på de 25-årige, som er i gang med eller har gennemført en lang videregående uddannelse. Her er der en endnu tydeligere grad af social arv.

Mens 4 procent af pigerne med ufaglærte forældre har gennemført eller er i gang med en lang videregående uddannelse, så er det hele 42 pro-

Tabel 2. Andel 25-årige som har eller er i gang med en videregående uddannelse

Forældres uddannelse	Drenge	Piger	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct.point	Pct.
Ufaglært	11	25	-13	-116
Gymnasial	32	52	-20	-64
Erhvervsfaglig	23	43	-20	-85
KVU	37	56	-19	-52
MVU	51	70	-19	-37
LVU	69	84	-15	-21
I alt	34	51	-17	-50

Anm: Beregningsforudsætninger er angivet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Tabel 3. Andel unge som har eller er i gang med en lang videregående uddannelse

Forældres uddannelse	Mænd	Kvinder	Forskel	Relativ forskel
	Pct.	Pct.	Pct.point	Pct.
Ufaglært	2	4	-2	-69
Gymnasial	11	14	-3	-26
Erhvervsfaglig	6	9	-3	-41
KVU	11	15	-4	-33
MVU	19	21	-2	-13
LVU	36	42	-6	-16
I alt	12	14	-3	-24

Anm: Beregningsforudsætninger er angivet i boks 1.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

cent af pigerne med forældre, der har en lang videregående uddannelse, som selv er i gang med eller har gennemført en lang videregående uddannelse. For drengene er det blot 2 procent, der har eller er i gang med en lang videregående uddannelse, hvis forældrene er ufaglærte. Har forældrene derimod en lang videregående uddannelse, så er det 36 procent af drengene, der selv er i gang med eller har fuldført en lang videregående uddannelse. Tabel 3 viser andelen af unge, der har eller er i gang med en lang videregående uddannelse fordelt dels på forældrenes uddannelsesniveau og dels på køn.

Stagnation i at bryde den sociale arv

I 1990 var det omkring 38 procent af de unge med ufaglærte forældre, som ikke fik en uddannelse ud over folkeskolen. Andelen faldt til 35 procent i år 2000 og 33 procent i 2005. Siden 2005 er andelen dog vokset igen, og der nu igen 38 procent af de unge med ufaglærte forældre, som ikke selv har fået en uddannelse ud over folkeskolen. Dermed er vi tilbage på samme niveau som i 1990. Det fremgår af figur 3, hvor der er målt på den sociale arv over tid.

Pigerne er blevet bedre til at bryde den sociale arv, drenge er blevet dårligere

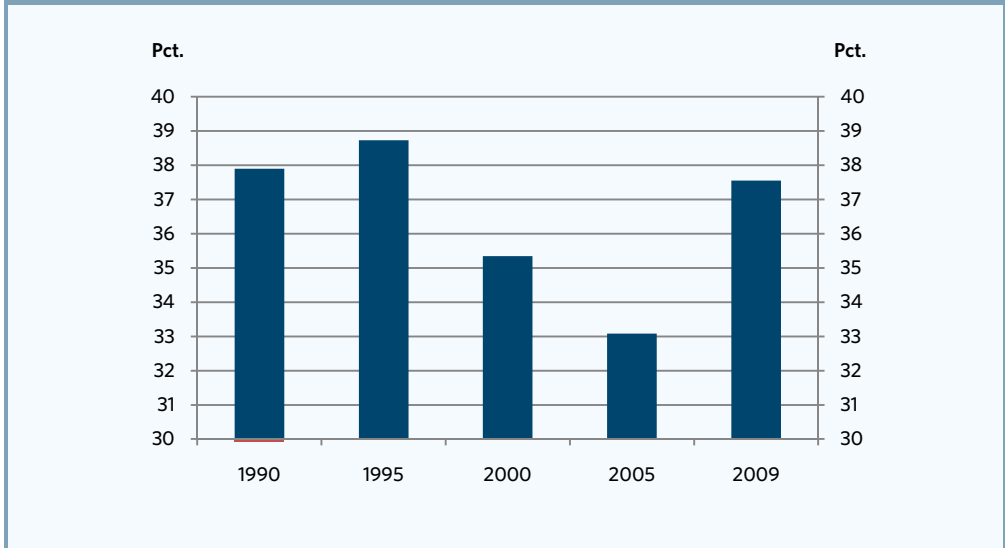
For drenge med ufaglærte forældre er der i dag flere, der ikke får en uddannelse ud over folkeskolen, end der var i 1990. For pigerne ses den omvendte tendens.

I 1990 var der således 38 procent af de 25-årige drenge med ufaglærte forældre, der ikke havde en uddannelse ud over folkeskolen. Det var der ligeledes i 2000, mens andelen er steget til næsten 42 procent i 2009.

For pigerne af ufaglærte forældre var der et fald fra 38 procent i 1990 til under 30 procent i år 2005. Herefter er andelen dog steget igen, således at det nu er næsten 34 procent af pigerne med ufaglærte forældre, der ikke har en uddannelse ud over folkeskolen som 25-årig. Det fremgår af figur 4, der viser andelen af 25-årige uden uddannelse med ufaglærte forældre fordelt på køn.

I figur 5 er andelen af 25-årige med ufaglærte forældre, som er i gang med eller har gennemført en videregående uddannelse, vist i perioden 1990-

Figur 3. Andel 25-årige uden uddannelse med ufaglærte forældre

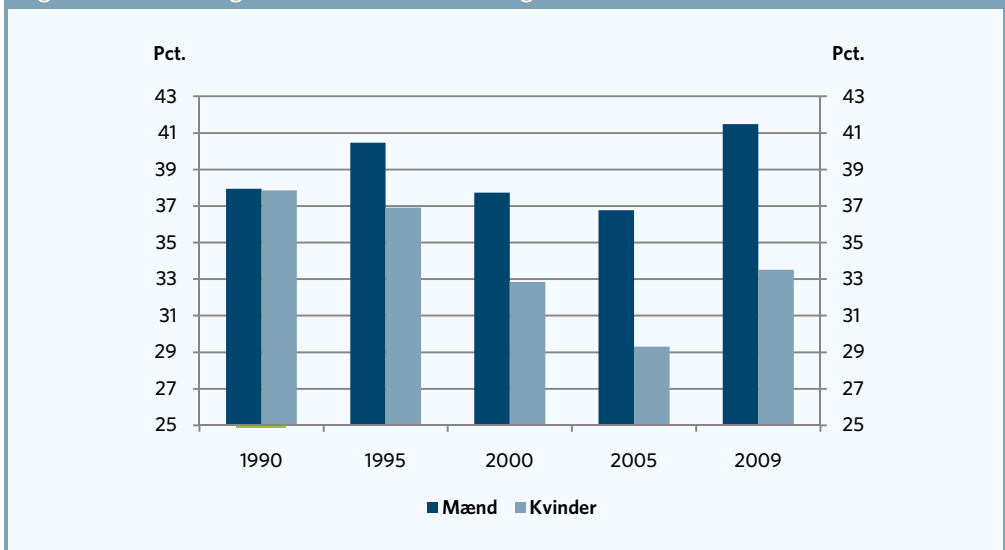

Anm: Beregningsforudsætninger er angivet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

2009. For drenge af ufaglærte forældre var der 12 procent i 1990, der var i gang med eller havde gennemført en videregående uddannelse. Denne andel steg til knap 15 procent i 2000, hvorefter

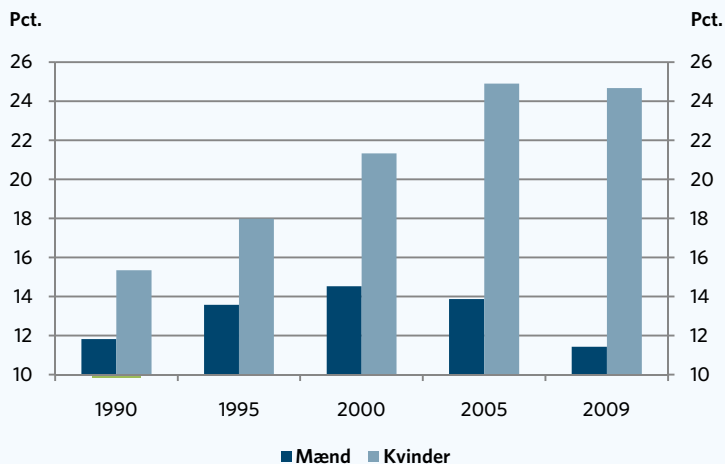
den er faldet til omkring 12 procent igen i 2009. Set over hele perioden er der således en stagnation i andelen af drenge med ufaglærte forældre, som får en videregående uddannelse.

Figur 4. Andel 25-årige uden uddannelse med ufaglærte forældre

Anm: Beregningsforudsætninger er angivet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Figur 5. Andel 25-årige med videregående uddannelse og ufaglærte forældre

Anm: Beregningsforudsætninger er angivet i boks 1.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

For pigerne er der derimod en stigning. Mens det i 1990 var 15 procent af pigerne med ufaglærte forældre, der som 25-årige havde gennemført eller var i gang med en videregående uddannelse, så er denne andel steget til knap 25 procent i 2009.

Der er dermed en klart stigende forskel igennem perioden på drenge og pigers evne til at bryde den sociale arv, og der er i dag dobbelt så mange piger af ufaglærte forældre, der får en videregående uddannelse, som der er drenge.

Boks 1. Metoden bag analysen

I kapitlet er der for hvert år set på årgangen af de 25-årige og deres uddannelsesniveau. De 25-åriges uddannelsesniveau er opgjort som det højeste niveau af fuldførte uddannelser og igangværende uddannelser. Dvs. har man fx som 25-årig gennemført gymnasiet og er i gang med en videregående uddannelse, så er det den igangværende videregående uddannelse, der er afgørende.

Uddannelsesoplysningerne for de 25-årige er koblet med oplysninger om forældrenes uddannelsesbaggrund, dengang de unge var 15 år. Dvs. for de 25-årige i 2009 kobles dette med oplysninger om forældrenes uddannelsesniveau i 1999. Unge, der er indvandret til Danmark efter det 15. leveår, er altså ikke taget med i analysen. For forældrene er oplysningen for den forælder med den højest fuldførte uddannelse taget med. Dvs. har moren en længere uddannelse end faren, så er det morens uddannelsesbaggrund, der tages med. Og omvendt. Hvis der ikke er oplysninger om nogle af forældrenes uddannelsesniveau, er disse ikke taget med i analysen.

Til analysen af social arv, er det dog vigtigt at bemærke, at gruppen af 25-årige med ufaglærte forældre er blevet meget mindre i løbet af perioden 1990-2009, da forældrene til de 25-årige har et højere uddannelsesniveau i dag end i 1990. Mens ca. 37 pct. af de 25-årige i 1990 havde ufaglærte forældre, er det under 15 pct. i af de 25-årige i 2009, der har ufaglærte forældre. Omvendt er andelen af 25-årige med forældre med en mellemlang eller lang videregående uddannelse næsten fordoblet i perioden. Den store nedgang i gruppen af ufaglærte forældre kan give et vist selektionsbias, hvilket betyder, at resultatet kan være påvirket af, at populationen ændres. Dette er der ikke korrigeret for.

Tydelig social arv i folkeskolekarakterer

Ikke alene kan den sociale arv ses i de unges uddannelsesvalg – den kan også ses helt ned på karaktergennemsnittet i folkeskolen, hvor forældrenes uddannelsesbaggrund spiller en stor rolle. Figur 6 viser karakterer i folkeskolen fordelt på forældrenes højeste uddannelsesniveau. Af figur 6 fremgår det, at der er en meget tydelig sammenhæng mellem karaktergennemsnittet ved afgangsprøven i 9. klasse og forældrenes uddannelsesniveau.

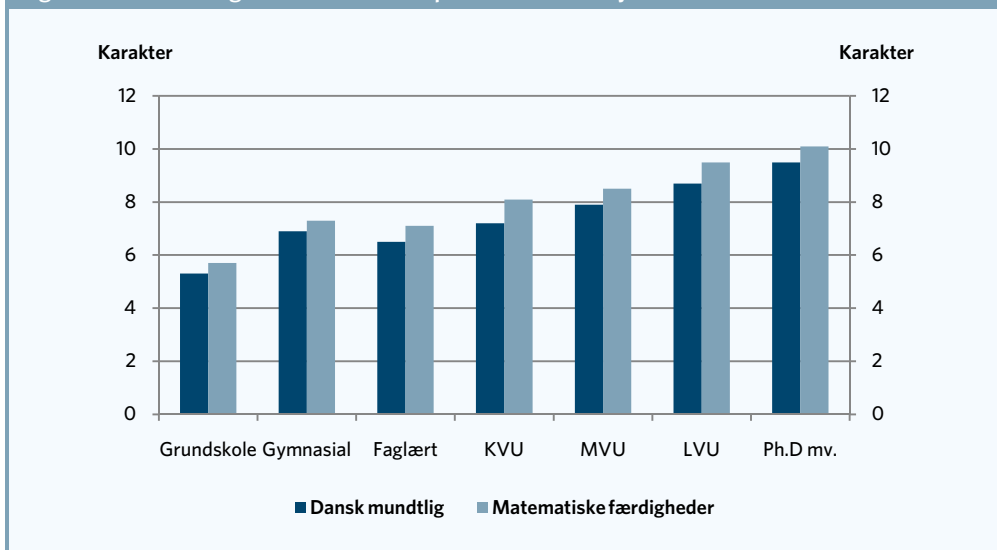
For eksempel viser figur 6, at unge med ufaglærte forældre opnåede et karaktergennemsnit på 5,7 i matematiske færdigheder og 5,3 i mundtlig dansk i 2009. Til sammenligning var karaktergennemsnittet på hhv. 9,5 og 8,7 i matematiske færdigheder og mundtlig dansk for elever med akademikere som forældre. Den sociale arv viser sig således tydeligt ved eksamensbordet i grundskolen.

Der er samtidig en meget klar sammenhæng mellem karaktererne i grundskolen og det efterfølgende uddannelsesvalg/-fravalg. Det fremgår af figur 7, der viser den igangværende eller højeste fuldførte uddannelse seks år efter afslutningen af 9. klasses afgangsprøve fordelt efter karaktergennemsnittet i dansk og matematik ved afgangsprøven i 9. klasse.

I den gruppe af unge, der fik de dårligste karakterer (under 2 i gennemsnit), er det næsten 60 procent af de unge, som seks år efter ikke er kommet videre i uddannelsessystemet, mens knap 40 procent i denne gruppe er i gang med eller har opnået en faglært uddannelse. Der er stort set ingen i denne gruppe, der er i gang med en videregående uddannelse.

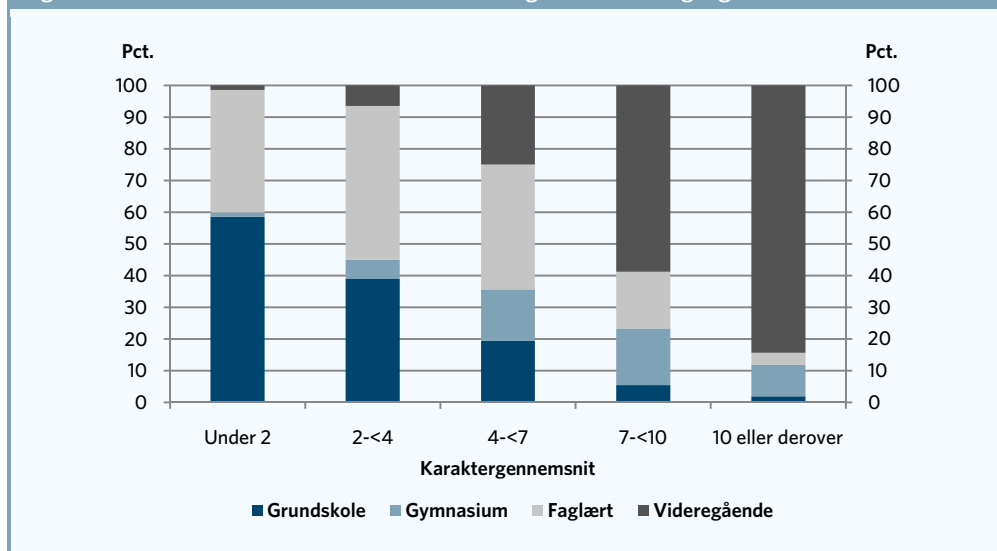
Blandt de unge, der klarer sig bedst ved afgangsprøverne (et gennemsnit på 10 eller derover), er det derimod 84 procent, der er i gang med (el-

Figur 6. Karakterer i grundskolen fordelt på forældrenes højeste uddannelsesniveau

Kilde: AE på baggrund af grundskolekarakterer, prøvetermin maj/juni 2009 UNI-C Statistik & Analyse

Figur 7. Uddannelsesstatus seks år efter afslutning af 9. klasse afgangseksamen

Anm: Karaktergennemsnittet er baseret på eksamensresultater i Dansk og Matematik ved 9. classes afgangsprøve sommeren 2002. Uddannelsesstatus er opgjort 1. oktober 2008 – dvs. godt 6 år efter afgangsprøven. Uddannelsesniveau i 2008 afspejler den igangværende uddannelse eller den højeste fuldførte uddannelse for ikke-studerende. Se i øvrigt boks 2 for en nærmere beskrivelse af metoden.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

ler har afsluttet) en videregående uddannelse. Blandt de fagligt bedste elever er det under 2 procent, der ikke er kommet videre i uddannelsessystemet.

Uddannelsesniveauet for de mellemliggende karaktergrupper (gennemsnit på 2-4, 4-7 og 7-10) viser ligeledes, at der er en klar sammenhæng mellem præstationer ved afgangsprøverne i grundskolen og uddannelsesniveauet efterfølgende – jo højere karaktergennemsnit des højere uddannelsesniveau efterfølgende.

Social arv – også når der "renses" for faglige kompetencer

Som vist er den sociale arv mellem forældres og børns uddannelsesniveau blandt andet et resultat

af, at børn af ufaglærte forældre opnår dårligere resultater i folkeskolen end børn med uddannede forældre. Men det er ikke hele forklaringen. Når vi sammenligner uddannelsesniveauet blandt børn/unge med samme faglige præstationer i folkeskolen, er der fortsat en betydelig social arv i de unges uddannelsesvalg.

Det fremgår af figur 8, der viser hvor stor en andel af de unge, der ikke er kommet videre i uddannelsessystemet seks år efter, de har afsluttet 9. classes afgangsprøve (dvs. hverken er i gang med eller har afsluttet en uddannelse over grundskoleniveau). Denne andel er i figuren opdelt på karaktergennemsnit og forældrenes uddannelsesniveau.

Boks 2. Nærmere om analysen

Analysen tager udgangspunkt i alle, der har afsluttet afgangsprøven i grundskolen på 9. klasses trin sommeren 2002. Karaktergennemsnittet er beregnet som gennemsnittet af følgende fire eksamenskarakterer: matematik skriftlig og mundtlig samt dansk skriftlig og mundtlig. Der er kun medtaget elever, der har været oppe til mindst én af prøverne i henholdsvis dansk og matematik. Kun personer, der har bopæl i Danmark ultimo 2002 og 2008, er medtaget.

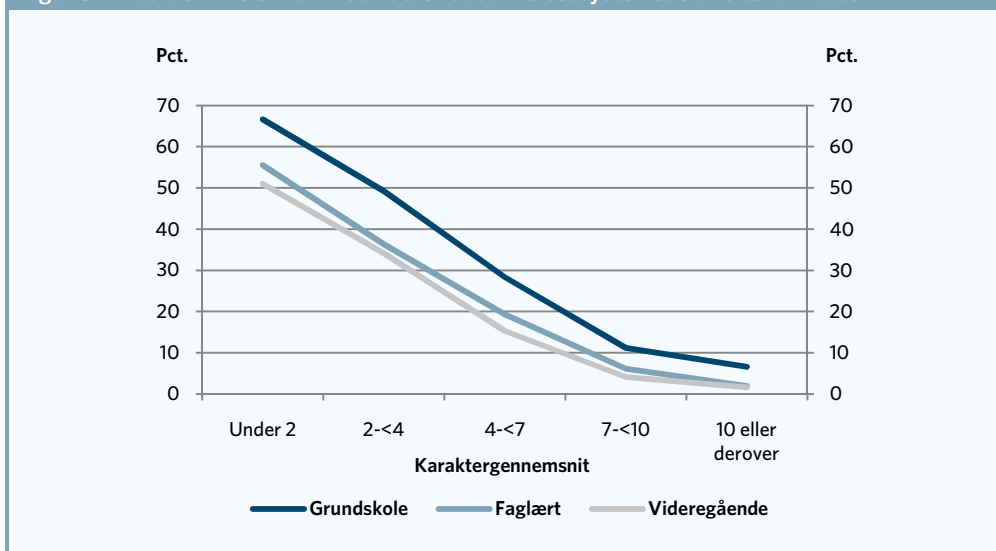
Karaktererne er omregnet fra 13-skala til den "nye" 7-trinsskala i henhold til de officielle retningslinjer fra Undervisningsministeriet.

Blandt unge, der har opnået de laveste karakterer i matematik og dansk (et karaktergennemsnit under 2), er det omkring to tredjedele af de unge med uaglærte forældre, der ikke er kommet videre i uddannelsessystemet seks år efter afslutningen af afgangsprøven i 9. klasse. - dvs. de er hverken i gang med en uddannelse eller har afsluttet en uddannelse efter grundskolen. Denne andel er på omkring 50 procent for unge, hvor enten mor eller far har en videregående uddannelse - dvs. noget lavere end blandt unge med uaglærte forældre.

Ser vi i stedet på eleverne med de højeste karakterer (10 eller derover), er det knap 7 procent af de unge med uaglærte forældre, der ikke er kommet videre i uddannelsessystemet seks år efter afslutningen af afgangsprøven i 9. klasse. Den tilsvarende andel er under 2 procent blandt unge, hvor mindst en af forældrene har en videregående uddannelse.

Figur 8 viser således, at der fortsat optræder en betydelig social arv i uddannelsesvalget, selvom sammenligningen baseres på elever med samme

Figur 8. Andel der ikke er kommet videre i uddannelsessystemet 6 år efter 9.klasse

Anm: Se boks 2 for en nærmere beskrivelse af opgørelsesmetoden.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

faglige niveau ved afslutningen af 9. klasses afgangseksamen - uanset karakterniveauet.

For at illustrere, hvor meget den sociale arv i karakterfordelingen i grundskolen betyder for den sociale arv i uddannelsesvalget, foretages en beregning af andelen uden uddannelse 6 år efter afslutningen af 9. klasses afgangsprøve, hvor der "renses" for forskelle i karakterfordelingen på tværs af forældrenes uddannelsesbaggrund. Der renses med andre ord for de karakterforskelle, der er afhængig af forældrenes uddannelsesbaggrund, hvilket fremgår af figur 9a, der viser karakterfordeling fordelt på forældrenes uddannelsesbaggrund.

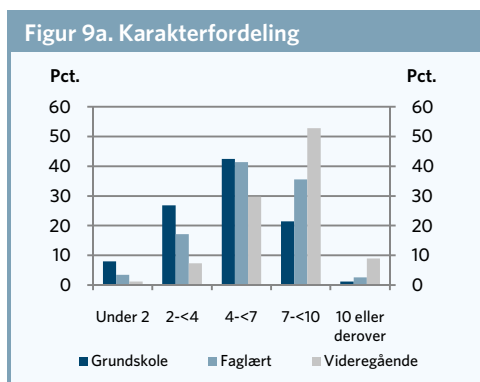
Når der tages udgangspunkt i den faktiske karakterfordeling, er det 33 procent af de unge med ufaglærte forældre, der seks år efter afslutningen af afgangsprøven ikke er kommet videre i uddannelsessystemet. For unge, hvor mindst en af forældrene har en videregående uddannelse, er

denne andel 10 procent. Der er således en forskel på de to grupper på 23 procentpoint. Når der renses for forskelle i karakterfordelingen mellem de to grupper af unge, reduceres denne forskel til knap 11 procentpoint - dvs. omtrent det halve af den faktiske forskel.

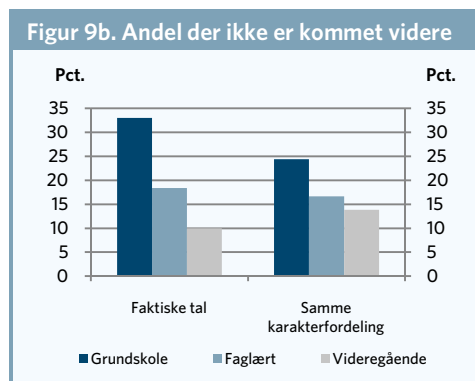
Denne enkle standardiseringsberegning viser således, at lidt over halvdelen af forskellen i den sociale arv (i forhold til manglende uddannelse blandt de unge) kan forklares ved forskelle i karakterniveauet i folkeskolen. Men selv når der korrigeres for de faglige præstationer i grundskolen, er der fortsat en betydelig social arv i uddannelsesvalget blandt unge.

Behov for en målrettet indsats

Som det er dokumenteret i kapitlet, er den sociale arv i Danmark fortsat meget tydelig og helt afgørende for børns uddannelse. Jo højere forældrenes uddannelse er, desto større er sandsynligheden for, at de danske børn selv får en uddannelse.

Anm.: Figuren viser karakterfordeling fordelt på forældrenes uddannelsesbaggrund
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registre

Anm.: Figuren viser andel der ikke er kommet videre i uddannelsessystemet seks år efter grundskolen
Kilde: AE pba. Danmarks Statistiks registre

Fremadrettet er det særdeles afgørende, at andelen af unge, der får en uddannelse, øges. Et stigende uddannelsesniveau er nemlig nøglen til at bryde den sociale arv i Danmark. Vi er i dag langt

fra uddannelsesmålsætningen om, at 95 pct. af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse. Hvis den sociale arv skal brydes, må der satses og investeres målrettet i uddannelse i Danmark.

KAPITEL 8

Børns opvækstvilkår har enorm betydning

Der er fortsat en betydelig social arv i forhold til indkomst i Danmark. Udviklingen i den sociale mobilitet mellem forældre og børn – målt ud fra indkomsten som voksen – viser, at forældrenes indkomstplacering i stigende grad nedarves til børnene. Samtidig viser det sig, at børns opvækstvilkår har enorm betydning for de efterfølgende uddannelsesvalg og senere arbejdsmarkedstilknytning. Unge med svag hjemmebaggrund har således fire gange så stor risiko for at stå uden en ungdomsuddannelse som 25-årige sammenlignet med unge med stærk hjemmebaggrund.

Analysen af den sociale mobilitet beskæftiger sig grundlæggende med sammenhængen mellem børn og forældres sociale rangordning i samfundet. Den sociale rangordning kan f.eks. baseres på indkomstforhold eller uddannelsesniveau. I den første del af dette kapitel belyses den sociale mobilitet ved at se på sammenhængen mellem børn og forældres placering i indkomstfordelingen.

I anden del af kapitlet undersøges, hvilken betydning opvækstvilkårene har for børnenes efterfølgende uddannelse, arbejdsmarkedstilknytning og indkomst. Konkret afgrænses børn med stærk og svag hjemmebaggrund på baggrund af forskellige indikatorer herunder forældres uddannelse, indkomst og forsørgelsesgrundlag samt familieforhold, og det undersøges, hvordan børn med stærk og svag hjemmebaggrund efterfølgende klarer sig i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Social arv i indkomsten

Den sociale mobilitet er undersøgt ved at sammenholde indkomstforholdene for 40-årige med indkomstforholdene for forældrene til disse personer 20 år før. I boks 1 er metoden nærmere forklaret.

Tabel 1 viser sammenhængen mellem børn og forældres indkomstplacering, når man tager udgangspunkt i indkomsterne for de 40-årige i 2009 og forældrenes indkomster 20 år før (dvs. i 1989). I tabel 1 er børnene og forældrene inddelt i fem lige store indkomstgrupper sorteret efter indkomstens størrelse. Disse fem indkomstgrupper kaldes kvintiler. Første indkomstgruppe (1. kvintil) indeholder således de 20 procent fattigste, mens 5. kvintil indeholder de 20 procent rigeste.

Første række i tabellen viser indkomstplaceringen blandt børn af forældre med forholdsvis lav indkomst (1. kvintil). For eksempel viser tabel 1, at 30

Tabel 1. Indkomstfordeling blandt børn fordelt efter forældrenes indkomstplacering

Forældres indkomstkvintil	Barnets indkomstkvintil:					I alt
	1. kvintil	2. kvintil	3. kvintil	4. kvintil	5. kvintil	
	Pct.					Pct.
1. kvintil (20 pct. fattigste)	30	23	19	15	12	100
2. kvintil	22	23	21	19	15	100
3. kvintil	18	21	22	21	17	100
4. kvintil	16	19	21	23	22	100
5. kvintil (20 pct. rigeste)	15	14	16	22	34	100

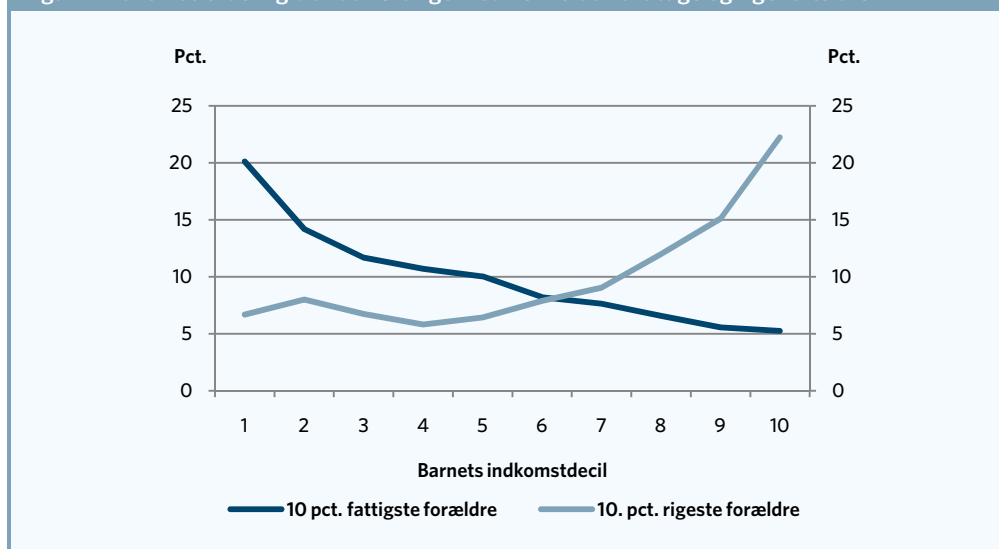
Anm: Indkomstgrupperingen er dannet på baggrund af erhvervsindkomsten i 2009 for 40-årige. Forældrenes markedsindkomst er beregnet som gennemsnittet af mor og fars erhvervsindkomst i 1989.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

procent af de børn, der havde forældre i den laveste indkomstgruppe, også selv havner i denne gruppe, mens det kun er 12 procent af børnene til de fattigste forældre, der som 40-årig har en indkomst blandt den rigeste femtedel (5. kvintil). Som det fremgår af tabel 1, er der altså en klar tendens til, at børn af forældre med forholdsvis

lav indkomst selv har en overrisiko for at ligge i den laveste indkomstgruppe. Hvis børnenes indkomst havde været helt uafhængig af forældrenes indkomst, ville der være 20 procent i hver af de fem indkomstgrupper. Tabel 1 viser ligeledes, at 34 procent af børnene med de rigeste forældre selv opnår indkomster blandt den rigeste femte-

Figur 1. Indkomstfordeling blandt 40-årige med henholdsvis fattige og rige forældre

Anm: Indkomstgrupperingen er dannet på baggrund af erhvervsindkomsten i 2009 for 40-årige. Forældrenes markedsindkomst er beregnet som gennemsnittet af mor og fars erhvervsindkomst i 1989.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

del, mens kun 15 procent af børnene til de rigeste forældre som 40-årige har indkomster blandt de 20 procent fattigste. Der er således tilsvarende en klar tendens til, at børn af forældre med forholdsvis høj indkomst selv har en forholdsvis stor chance for at ligge i den højeste indkomstgruppe som 40-årige.

Børnenes indkomstplacering afhænger tydeligt af forældrenes indkomstplacering og viser således, at forældrenes sociale position fortsat "smitter" tydeligt af på børnenes sociale position. At der er en tydelig sammenhæng mellem børns og forældres sociale position fremgår ligeledes af figur 1. Figuren viser indkomstfordelingen for børn af henholdsvis de 10 procent rigeste og fattigste forældre.

Som det fremgår af figur 1, er børn af de 10 procent fattigste forældre overrepræsenteret i de la-

veste indkomstgrupper, mens børn af de 10 procent rigeste forældre er koncentreret i de højeste indkomstgrupper.

Udviklingen i den sociale mobilitet

I mobilitetsanalysen er indkomsten for 40-årige i 2009 som nævnt sammenholdt med forældrenes indkomst 20 år før – dvs. i 1989. Laves tilsvarende analyser i tidligere år, kan man få et indtryk af, om den sociale mobilitet mellem generationerne er stigende eller faldende. I det følgende er der set på den sociale mobilitet med udgangspunkt i 40-årige i hvert af årene 2000-2009.

Som det fremgår af figur 2, var der blandt børn af forældre med forholdsvis lav indkomst omkring 27 procent, der selv (som 40-årige) havde en forholdsvis lav indkomst i 2000. I 2009 var denne andel steget til godt 30 procent. Det peger på, at den sociale mobilitet ud af lavindkomstgruppen

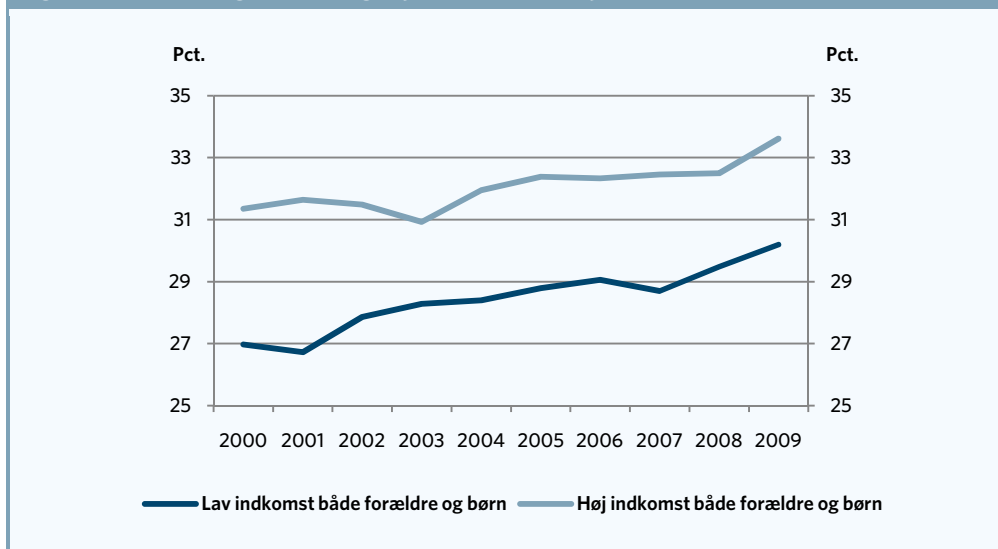
Boks 1. Sådan er den sociale mobilitet opgjort

Den sociale mobilitet er undersøgt ved at sammenholde indkomstforholdene for 40-årige med indkomstforholdene for forældrene til disse personer 20 år før. Ved at sammenligne med de 40-åriges indkomster med forældrenes indkomster 20 år før sikres, at de fleste forældre på det tidspunkt er i den erhvervsaktive alder (typisk 40-60 år), og indkomsten kan derfor anvendes som en indikator for livsindkomsten.

Det skal dog bemærkes, at ved at tage udgangspunkt i indkomsten i et enkelt år i stedet for livsindkomsten tager analysen bl.a. ikke højde for forskelle i tilbagetrækningsalderen, som har betydning for størrelsen af livsindkomsten. Det er formentlig navnlig personer med lange videregående uddannelser, som risikerer at blive placeret i en for lav indkomstgruppe, når analysen er baseret på indkomsten som 40-årig i stedet for livsindkomsten. Det skyldes bl.a., at personer med lange videregående uddannelser typisk har en forholdsvis høj tilbagetrækningsalder. Dertil kommer, at personer med lange videregående uddannelser typisk først "topper" indkomstmæssigt omkring 50-års alderen, mens andre uddannelsesgrupper typisk "topper" tidligere.

Til at belyse den sociale mobilitet er børnene og forældrene inddelt i fem lige store indkomstgrupper sorteret efter indkomstens størrelse. Disse fem indkomstgrupper kaldes kvintiler. Første indkomstgruppe (1. kvintil) indeholder således de 20 procent fattigste, mens 5. kvintil indeholder de 20 procent rigeste. Indkomstgrupperingen er dannet ud fra erhvervsindkomsten – dvs. lønindkomst, overskud af egen virksomhed mv.

Figur 2. Andel 40-årige med lav og høj indkomst fordelt på forældrenes indkomst

Anm: Lav indkomst er defineret som erhvervsindkomst i 1. kvintil (20 pct. fattigste), mens høj indkomst er defineret som en erhvervsindkomst i 5. kvintil (20 pct. rigeste).

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

er faldet i perioden. Der er med andre ord en stigende risiko for at tilhøre den laveste indkomstgruppe, hvis ens forældre har haft forholdsvis lav indkomst.

Tilsvarende viser figur 2, at det i 2009 er en større andel af børn fra forholdsvis rige forældre, der selv opnår en forholdsvis høj indkomst – sammenlignet med situationen for knap 10 år siden. Der er således både en tendens til, at den opadgående og nedadgående sociale mobilitet mellem generationerne er blevet reduceret i de seneste knap 10 år.

Ovenfor er der udelukkende set på udviklingen i indkomstmobiliteten for børn af forholdsvis rige eller forholdsvis fattige forældre.

Med henblik på at belyse udviklingen i den "samlede" indkomstmobilitet mellem generationerne er der i det følgende beregnet et indeks, der

sammenfatter mobiliteten både for børn af rige og fattige forældre samt forældre med mellemindkomster. Mobilitetsindekset er et tal mellem 0 og 1, og en værdi på én indebærer "perfekt" mobilitet – dvs. en situation, hvor børnenes indkomstplacering er helt uafhængig af forældrenes indkomst.

Det Økonomiske Råd har tidligere anvendt samme indeks til at belyse den sociale mobilitet mellem generationerne. Beregningen af mobilitetsindekset er nærmere beskrevet i boks 2.

Når indkomstmobiliteten belyses ud fra erhvervsindkomsten, kan mobilitetsindekset opgøres til 0,85 i 2000 og 0,81 i 2009. Det svarer til, at indkomstmobiliteten mellem forældre og børn er reduceret med knap 5 procent i løbet af de seneste knap 10 år. Som det fremgår af figur 3, har indkomstmobilitet været jævnt faldende igennem hele perioden.

Boks 2. Måling af socialt mobilitetsindeks

Med henblik på at belyse udviklingen i den samlede sociale mobilitet mellem børn og forældre er nedenstående mobilitetsindeks beregnet. Indekset er et mål for, hvor meget den faktiske mobilitet afviger fra "fuldstændig" mobilitet, hvor børnenes indkomstplacering er helt uafhængig af forældrenes indkomst. Indekset er lig med 1 ved fuldstændig mobilitet, mens enhver afvigelse fra perfekt mobilitet trækker ned i indekset. Variablen k angiver antallet af indkomstgrupper, mens p angiver procentandelen. I den konkrete beregning er anvendt 10 indkomstgrupper for henholdsvis børn og forældre.

$$\text{Indeks} = 1 - \frac{1}{k^2} \sum_i \sum_j \left| \frac{p_{ij}}{100/k} - 1 \right|$$

I Det Økonomiske Råds efterårsrapport fra 2001 er anvendt samme indeks til at belyse indkomstmobiliteten mellem børn og forældre.

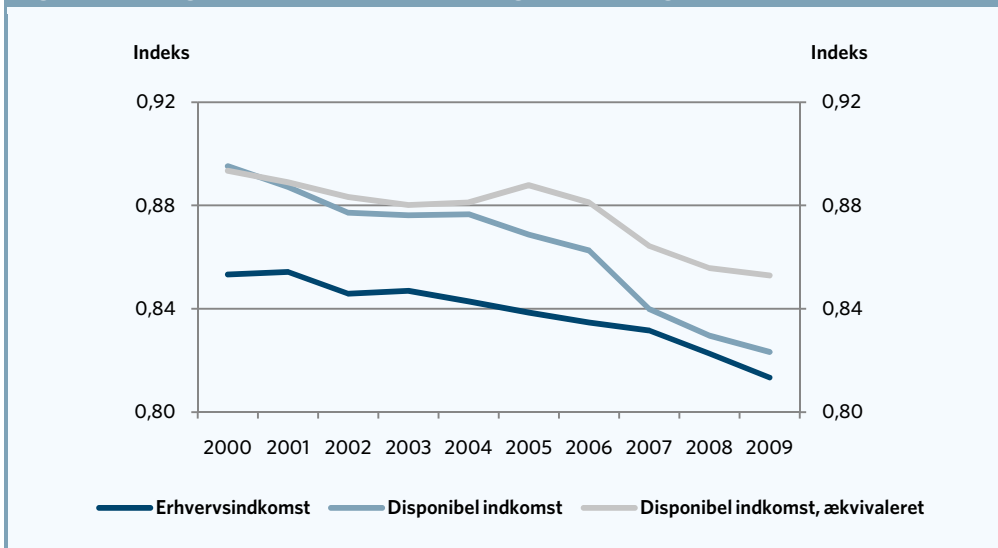
Mobiliteten er i det foregående belyst ud fra sammenhængen mellem børn og forældres erhvervsindkomst. Belyses indkomstmobiliteten alternativt ud fra den disponible indkomst – dvs. indkomsten efter skat – er der ligeledes sket et fald i indkomstmobiliteten mellem generationerne. Det gælder både, når der tages udgangspunkt i den enkeltes disponible indkomst, og når beregningen baseres på den husstandsækvivalerede

disponible indkomst, som typisk anvendes i indkomstfordelingsanalyser. Det fremgår ligeledes af figur 3.

Opvækstvilkår har stor betydning for uddannelse og beskæftigelse

I første del af kapitlet er den sociale arv belyst ved at se på indkomstmobiliteten mellem generationer. Den sociale arv i indkomsterne dækker

Figur 3. Udvikling i mobilitetsindeks ved forskellige indkomstbegreber

Anm: Se boks 2 for en beskrivelse af det anvendte mobilitetsindeks.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

imidlertid over en række bagvedliggende faktorer som f.eks. forældrenes uddannelsesniveau og arbejdsmarkedssituation samt familieforhold.

I det følgende vil vi se på en række risikofaktorer under opvæksten, som kan påvirke den unges chance for at få en uddannelse og beskæftigelse. Der ses på følgende risikofaktorer, som alle er opgjort, da barnet var 15 år:

- Barnet bor ikke sammen med både mor og far.
- En eller flere i familien modtager kontanthjælp eller førtidspension.
- Ingen af forældrene har en uddannelse ud over grundskolen.
- Familieindkomsten er blandt de 20 procent laveste.

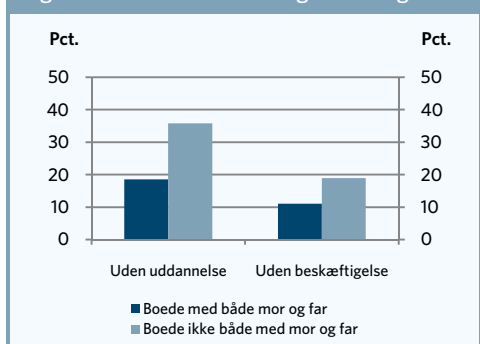
Hver risikofaktor påvirker den enkeltes chance for at få henholdsvis en uddannelse og et job som ung. I det følgende belyses sammenhængen mellem disse risikofaktorer og chancen for at have en uddannelse ud over grundskolen som 25-årig samt chancen for at være i beskæftigelse som 35-årig.

Blandt personer, der ikke bor sammen med både mor og far som 15-årig, er det omkring 35 procent, der som 25-årige ikke har afsluttet en ungdomsuddannelse. Blandt 15-årige, der boede sammen med begge forældre, er det 18 procent, der ikke har afsluttet mindst en ungdomsuddannelse som 25-årig.

Samtidig er der en større andel, der er i beskæftigelse (som 35-årige) blandt gruppen, der har boet sammen med begge forældre under opvæksten. I 2009 var denne forskel i beskæftigelsesfrekvensen således på 8 procentpoint. Det fremgår af figur 4a, der viser andelen uden uddannelse og beskæftigelse fordelt efter familiesituation.

Tilsvarende viser figur 4b, at unge har større risiko for at stå uden uddannelse og job, hvis en eller begge forældrene har modtaget kontanthjælp eller førtidspension. Blandt unge, der er vokset op i familier, hvor en eller begge forældre har modtaget kontanthjælp eller førtidspension, er det således 43 procent, der ikke har afsluttet mindst en ungdomsuddannelse som 25-årig, mens den tilsvarende andel for andre unge er godt 20 procent. Derudover har børn af forældre,

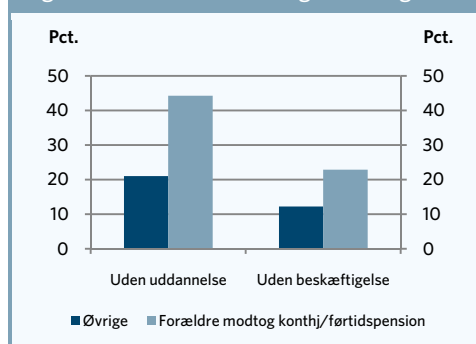
Figur 4a. Uden uddannelse og beskæftigelse

Anm.: Uddannelsesandelene er opgjort som 25-årig mens beskæftigelsesandelene er opgjort for 35-årig. Der er anvendt data for 2009, mens oplysninger om opvækstvilkår vedrører situation som 15-årig.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Figur 4b. Uden uddannelse og beskæftigelse

Anm.: Uddannelsesandelene er opgjort som 25-årig mens beskæftigelsesandelene er opgjort for 35-årig. Der er anvendt data for 2009, mens oplysninger om opvækstvilkår vedrører situation som 15-årig.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

der har modtaget kontanthjælp eller førtidspension, omkring dobbelt så stor risiko for at være uden beskæftigelse som 35-årige sammenlignet med andre unge.

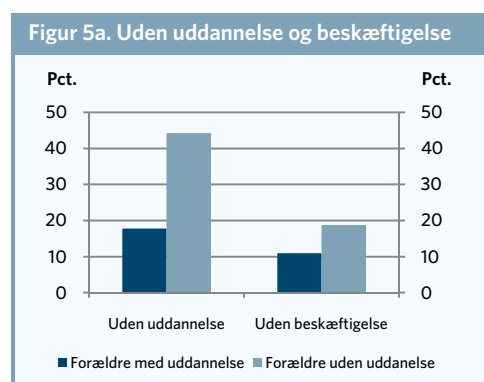
Samtidig viser figur 5a og 5b, at unge, der har ufaglærte forældre, og unge, der har forældre med forholdsvis lav indkomst, har væsentlig større risiko for at stå uden uddannelse og job. Figur 5a viser andelen uden uddannelse og beskæftigelse fordelt efter forældrenes uddannelse, hvor figur 5b viser andelen uden uddannelse og beskæftigelse fordelt efter forældrenes indkomst.

Alle de fire risikofaktorer øger således risikoen for, at børnene ikke får en uddannelse og ikke bliver integreret på arbejdsmarkedet. Det skal dog nævnes, at der er en tæt sammenhæng mellem disse fire risikofaktorer. For eksempel er en meget stor andel af forældrene med forholdsvis lav indkomst ufaglærte, og det er derfor ikke ud fra ovenstående muligt at belyse, hvor meget f.eks. uddannelse og indkomst isoleret set betyder for risikoen for, at børnene efterfølgende står uden uddannelse og job.

Der er en klar tendens til, at risikoen for at stå uden uddannelse og/eller job øges med antallet af risikofaktorer, der optræder i barndommen. Blandt de unge, der er vokset op i familier med alle fire ovennævnte risikofaktorer, er det således 60 procent, der som 25-årige ikke har afsluttet mindst en ungdomsuddannelse – og godt 30 procent, der ikke er i beskæftigelse som 35-årige.

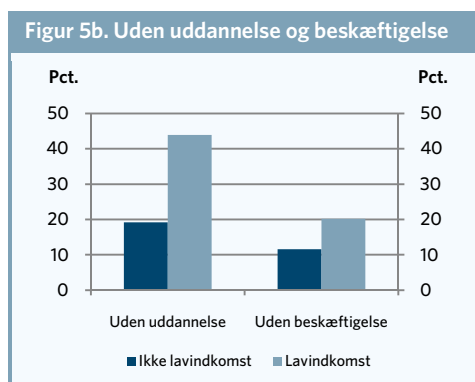
Til sammenligning er der blandt unge, der vokser op i familier uden risikofaktorer, kun 13 procent, der ikke har afsluttet en uddannelse som 25-årige – og det er kun 9 procent i denne gruppe, der ikke er i beskæftigelse som 35-årige. Det fremgår af figur 6, der viser andelen af unge uden uddannelse og uden beskæftigelse fordelt på antal risikofaktorer.

Børns hjemmebaggrund har således stor betydning for de efterfølgende uddannelsesvalg og for chancerne for at få fast tilknytning til arbejdsmarkedet. I det følgende betegnes børn, der vokser op i familier uden risikofaktorer, for børn med stærk hjemmebaggrund, mens børn, der vokser

Anm.: Forældre uden uddannelse omfatter familier, hvor hverken mor eller far har en uddannelse ud over grundskolen.

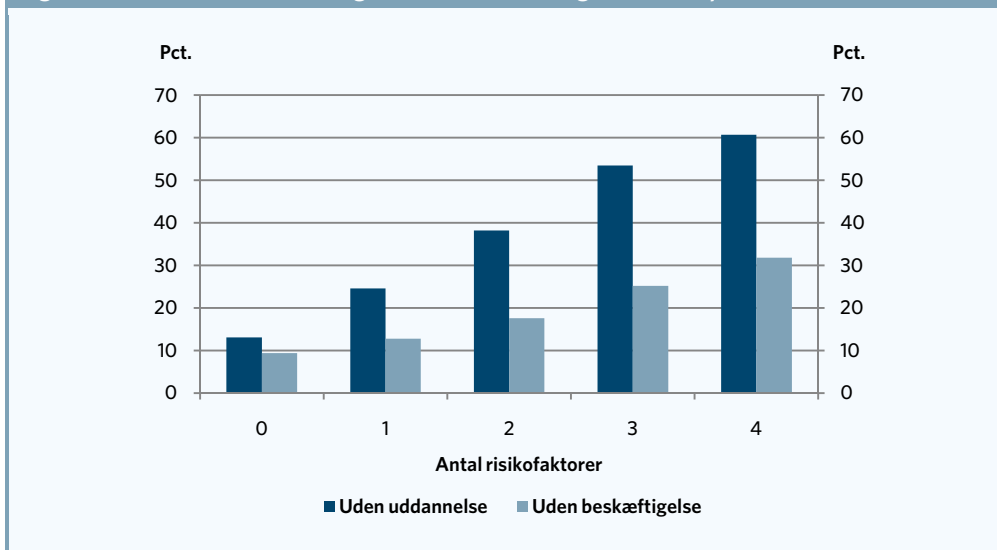
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Anm.: Lavindkomstgruppen er defineret som de 20 pct. af de 15-årige, der havde den laveste husstandsækvivalerede indkomst. Se i øvrigt figur 4a.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik.

Figur 6 Andel uden uddannelse og andel uden beskæftigelse fordelt på antal risikofaktorer

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

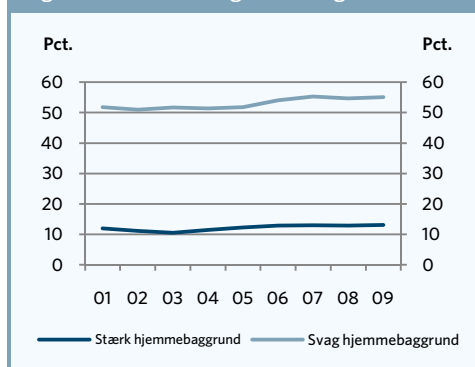
op i familier med tre eller fire risikofaktorer, betegnes som børn med svag hjemmebaggrund.

Hjemmebaggrunden har enorm betydning

Blandt 25-årige med svag hjemmebaggrund har omkring 55 procent ikke afsluttet mindst en ungdomsuddannelse, mens den tilsvarende andel blandt unge med stærk hjemmebaggrund er 13

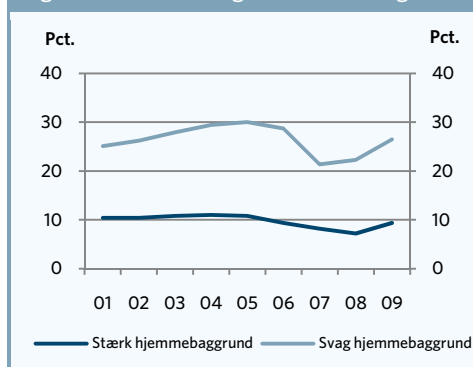
procent. Unge med svag hjemmebaggrund har således fire gange så stor risiko for at stå uden mindst en ungdomsuddannelse som 25-årige sammenlignet med risikoen for unge med stærk hjemmebaggrund. Denne markante forskel har været forholdsvis stabil i de seneste knap 10 år, som det fremgår af figur 7a, der viser andelen af 25-årige uden mindst en ungdomsuddannelse.

Figur 7a. Andel 25-årige uden ungdomsudd.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Figur 7b. Andel 35-årige uden beskæftigelse

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

Tilsvarende viser figur 7b, at risikoen for at stå uden job som 35-årig er omkring 2½-3 gange højere for unge med svag hjemmebaggrund sammenlignet med unge med stærk hjemmebaggrund.

Denne overrisiko blandt unge med svag hjemmebaggrund har ligeledes ligget forholdsvis stabilt i de seneste knap 10 år (når der ses bort fra de konjunkturmæssige udsving).

Til at belyse, hvor meget hjemmebaggrunden betyder for det opnåede uddannelsesniveau blandt de unge, er der i tabel 2 vist det uddannelsesniveau, der er opnået som 35-årig for børn med stærk og svag hjemmebaggrund. Baggrunden for, at der her er set på 35-årige, er, at de fleste på det tidspunkt har afsluttet deres uddannelse.

Som det fremgår af tabel 2, er det en væsentlig større andel af de 35-årige med stærk hjemme-

baggrund, der opnår en videregående uddannelse sammenlignet med unge med svag hjemmebaggrund. Set under ét er det således lidt over 50 procent af de unge med stærk hjemmebaggrund, der opnår en videregående uddannelse, mens det er under 20 procent af de unge med svag hjemmebaggrund, der har opnået en videregående uddannelse som 35-årige.

Det er navnlig andelen, der afslutter en lang videregående uddannelse, der er væsentligt lavere for unge med svag hjemmebaggrund. Blandt unge med stærk hjemmebaggrund er det således 17,8 procent, der afslutter en lang videregående uddannelse som 35-årig, mens det er under 4 procent af de 35-årige med svag hjemmebaggrund, der afslutter en lang videregående uddannelse.

Beskæftigelsesfrekvensen blandt 35-årige med svag hjemmebaggrund er betydeligt lavere end blandt andre unge - navnlig sammenlignet med

Tabel 2. Uddannelsesfordeling blandt 35-årige fordelt på hjemmebaggrund

	Stærk hjemme- baggrund	Mellemgruppe (1-2 risiko- faktorer)	Svag hjemme- baggrund	I alt
	Pct.			
Grundskole	8,4	19,7	40,0	16,2
Gymnasium	7,3	6,9	5,1	6,9
Erhvervsfaglig	33,8	38,4	35,2	35,8
Videregående uddannelse	50,5	35,0	19,7	41,0
- Kort videregående	8,7	7,5	4,7	7,8
- Mellemlang videregående	24,1	17,4	11,2	20,0
- Lang videregående	17,8	10,2	3,8	13,3
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0

Anm: Der er taget udgangspunkt i 35-årige i 2009.

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

unge med en stærk hjemmebaggrund. Modstykket til den forholdsvis lave beskæftigelsesfrekvens på 73,5 procent blandt unge med svag hjemmebaggrund er, at der i denne gruppe er væsentlig større risiko for at modtage overførselsindkomst - f.eks. i form af førtidspension, kontanthjælp eller dagpenge.

Blandt de 35-årige med svag hjemmebaggrund er det således 7,9 procent, der er på førtidspension, mens den tilsvarende andel blandt unge med stærk hjemmebaggrund er 1,4 procent. Tilsvarende billede tegner sig for kontanthjælp (ikke arbejdsmarkedsparete), idet 5,0 procent af de 35-årige med svag hjemmebaggrund modtager kontanthjælp, mens den tilsvarende andel er 0,6 procent blandt unge med stærk hjemmebaggrund. Det fremgår af tabel 3, hvor arbejdsmarkedstilknytning som 35-årig er vist efter hjemmebaggrund.

Disse markante forskelle i uddannelsesniveau og arbejdsmarkedstilknytning viser sig ligeledes i de disponible indkomster. Personer med en stærk

hjemmebaggrund opnår således væsentligt højere indkomster end personer med en svag hjemmebaggrund.

Det fremgår blandt andet af figur 8, der viser, at 35-årige med svag hjemmebaggrund er klart overrepræsenteret i de laveste indkomstgrupper (deciler), mens 35-årige med en stærk hjemmebaggrund er koncentreret i de højeste indkomstgrupper.

De bagvedliggende tal viser, at den disponible indkomst blandt 35-årige med stærk hjemmebaggrund er omkring 24 procent højere end indkomsten blandt de 35-årige med svag hjemmebaggrund. Der er således en forholdsvis stor forskel i forbrugsmulighederne mellem de to grupper.

Uddannelse er vejen til at bryde den sociale arv

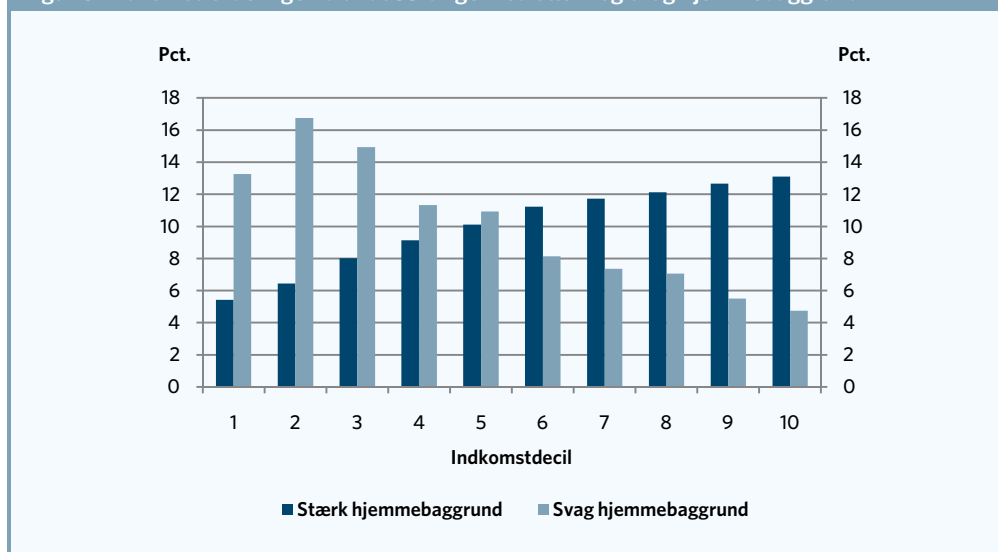
I forhold til indkomst er der fortsat en betydelig social arv i Danmark. Børn af forældre med forholdsvis lav indkomst har således forholdsvis stor

Tabel 3. Arbejdsmarkedstilknytning som 35-årig fordelt efter hjemmebaggrund

	Stærk hjemme- baggrund	Mellemsgruppe (1-2 risikofaktorer)	Svag hjemme- baggrund	I alt
		Pct.		
Beskæftigelse	90,6	85,6	73,5	86,7
Ledig	1,0	1,7	2,1	1,4
Aktivering	1,0	1,9	3,9	1,7
Kontanthjælp	0,6	1,6	5,0	1,5
FØP	1,4	2,8	7,9	2,7
Øvrige	5,5	6,5	7,6	6,1
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Figur 8. Indkomstfordelingen blandt 35-årige med stærk og svag hjemmebaggrund

Anm: Indkomstgrupperne (decilerne) er dannet på baggrund af den husstandsækvivalerede disponible indkomst blandt 35-årige.
Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistik

risiko for selv at have en relativ lav indkomst som voksen og vice versa. I løbet af de seneste knap 10 år er der en tendens til, at den sociale mobilitet mellem generationerne er aftaget. Forældrenes indkomstplacering nedarves med andre ord i stigende grad til børnene.

Børns opvækstvilkår såsom om man bor sammen med både mor og far, om familien modtager kontanthjælp eller førtidspension, forældrenes uddannelsesniveau og indkomster er alle faktorer, der spiller ind på barnets chancer for senere at få en uddannelse og job. Det fremgår tydeligt, når det viser sig, at unge med svag hjemmebaggrund har fire gange så stor risiko for at stå uden en ungdomsuddannelse som 25-årige sammenlignet med unge med stærk hjemmebaggrund.

Den negative sociale arv, hvor forældre viderefører nogle uheldige livsmønstre og livsvilkår til deres børn, er afgørende at bryde. Det er vigtigt at bryde den negative sociale arv, sådan at alle, uanset baggrund, kan have lige muligheder. Uddannelse er den eneste vej til at bryde den sociale arv og sikre lige vilkår for alle.

Prioritering af målet for, at 95 procent af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse, er et af midlerne til at bryde den negative sociale arv. Der er fortsat store grupper af unge, for hvem der er lang vej igen, hvis uddannelsesmålene skal nås. Der er desværre ikke meget, der tyder på, at denne udvikling sker af sig selv. Derfor skal der en aktiv og styrket indsats til, hvis den sociale arv skal brydes.

Danmark er gennem en årrække blevet et land med flere fattige, mere ulighed og en skæv fordeling mellem forskellige dele af landet. Med andre ord står det sløjt til for det velfærdssamfund, vi ellers har været så stolte af. Vi ser en tendens til et Danmark med rige forstadskommuner nord for København, hvor velstanden og levealderen er stigende, og børnene vokser op og får samme gode vilkår. I den mindre privilegerede del af Danmark – i storbyerne, på den københavnske vestegn og i en lang række udkantskommuner – ser billedet anderledes ud med stigende fattigdom blandt både børn og voksne.

En af de faktorer, der kendetegner et velfærdssamfund, er lige vilkår for alle. Børns opvækstvilkår er afgørende for deres fremtidige muligheder, men desværre viser rapportens analyser, at forældrenes indkomstplacering og uddannelsesniveau i stigende grad nedarves til børnene. Med andre ord tynger den sociale arv Danmark – en tendens, der skal brydes, hvis ikke vi ønsker et mere polariseret Danmark.

Fordeling & Levevilkår 2011 hedder derfor Den sociale arv tynger Danmark – og i rapporten belyses den aktuelle situation i tre temaer: 'Ulighed og fattigdom', 'Perspektiver på ulighed' og 'Den sociale arv'.